

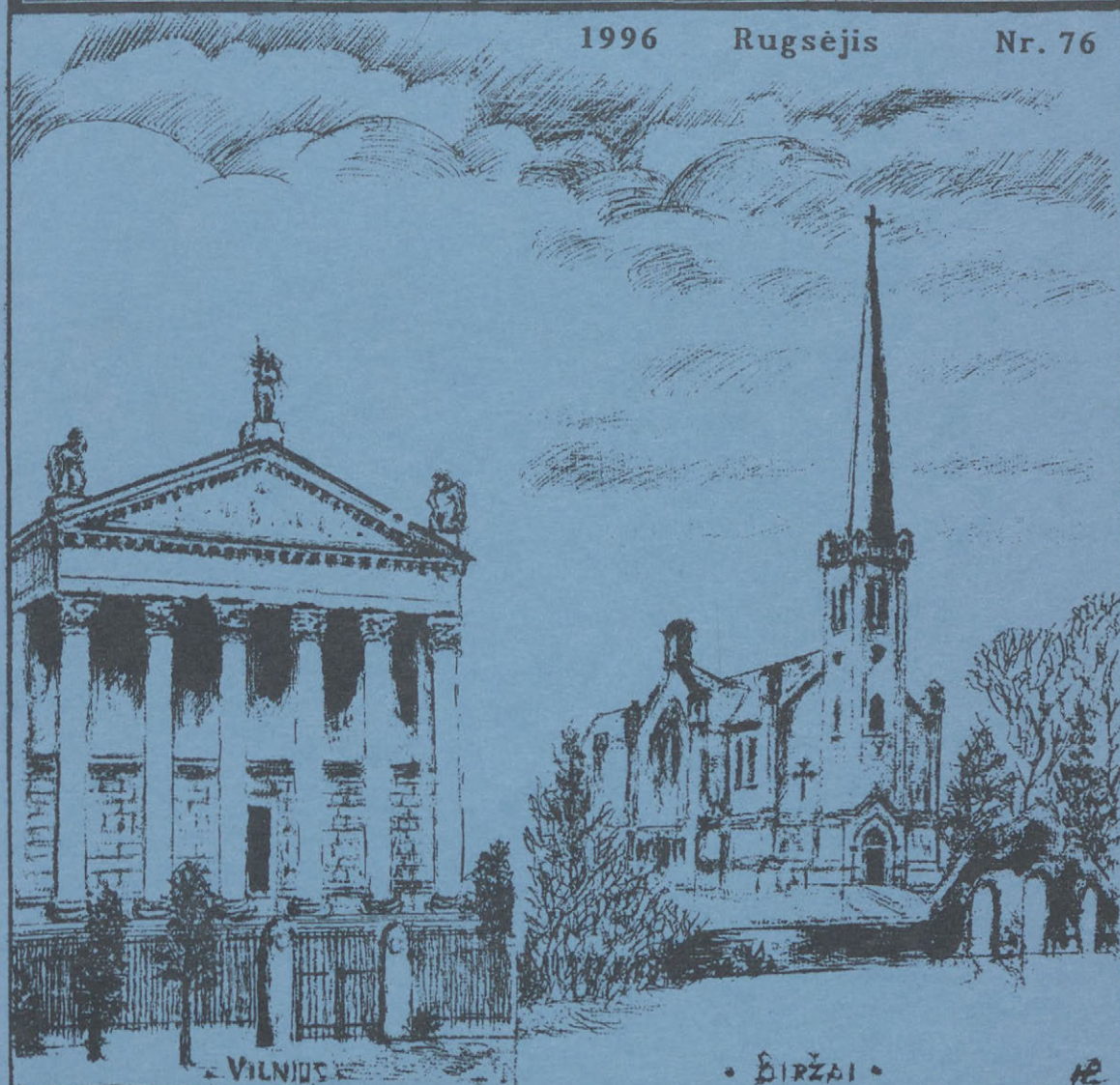
Mūsu Sparnai

Latvijas Ev. Reformētņu Ceidzams

1996

Rugsējis

Nr. 76

VILNIUS

• BIRŽAI •

AB

OUR VINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
3542 W. 66th Place, Chicago, IL 60629

=====

TURINYS

Portretas	Prof. dr. Povilas Jakubėnas	1 psl.
Kun. P. Jakubėnas	Daug pašauktųjų, bet maža išrinktųjų	2
A. Balčiauskienė	Kas gi lieka?	5
Kun. dr. E. Gerulis	Ar galima tiesą įšaldyti dogmose?	10
J. Jasiukėnas	Iš Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultū- ros d-gijos veiklos	17
Jonas Šernas	Motina	22
Dr. Edmundas Remys	Martyno Liuterio Evangelikų giesmės	23
Red.	Dr. Edmundas Remys	31
Irena Skomskienė	Vieno choralo pėdsakos – "Tėve Mūsų"	32
Kun. dr. E. Gerulis	Kaip ten yra su tuo užgimimu iš naujo?	36
Kostas Grundelė	Nemunėlio Radviliškis	41
Jonas Dagilis	Mokslininko Mykolo Galvelės 120-ųjų gimimo metinių minėjimai	44
Petras Zablockas	Dukrelei	49
Kun. dr. E. Gerulis	Reformatas ir Prisikėlimo bažnyčia	50
Jonas Šernas	Nekrologas	53
Jonas Dagilis	Daktaras, žurnalistas, žmogus	54
Dalia Gargasaitė	Kunigo Povilo Jašinsko slapyvardžiai	61
Jonas Dagilis	1996–ji Daukšų giminės pagebimo metai	62
Petras Zablockas	Iš Užušilių ateina mokytojas	63
* * *	Pinnebergo universitetas	64
Myk. Zablockas	60 metų "Radvilos" d-jos įsteigimo proga	67
Irena Jašinskaitė	Citadelė	70
* * *	IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN	71
* * *	KRONIKA	80
* * *	LAIŠKAI REDAKCIJAI	94
* * *	KĄ KITI RAŠO APIE MUS?	95
* * *	AUKOS	96
* * *	SVARBESNIŲ KLAIDŲ ATITAIŠYMAS	97

=====

LEIDĖJAS
REDAKČINIS
KOLEKTYVAS
REDAKTORIUS
REDAKCIJOS IR
ADMINISTRACIJOS
ADRESAS
KAINA

Lietuvių Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
Halina Dilienė, kun. dr. Eugenijus S. Gerulis, Hypa-
tia Yčaitė-Petkus, Maria Plačienė, Myk. Zablockas
Mykolas Zablockas
MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. # 502
Chicago, IL 60660, USA
AUKA

=====

Redakcija rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1996 Rugsėjis

Nr. 76

PROF. DR. POVILAS JAKUBĖNAS
Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios
GENERALINIS SUPERINTENDENTAS
125-ųjų gimimo metinių jubilias*)

*) Žiūr. 5 psl.

Kun. Povilas Jakubėnas

DAUG PAŠAUKTŲJŲ, BET MAŽA IŠRINKTŲJŲ

Linksmoje naujienoje kalbama, kad praraja, kuri buvo prasivėrusi tarp Tverėjo ir tvarinio per Kristų užsilygina. Atskirimo ir išsiilgimo laikui daromas galas ir Dievas pats iš naujo pradeda: Sūnus ir jaunoji, Viešpats Kristus ir jo bendruomenė, Dievas ir žmogus, Dievas ir aš. Dangaus karalystė lygsta Karaliui, kurs savo Sūnui iškėlė vestuvių puotą. Ir į ramybės pokylį Viešpats kviečia per savo apaštalus "susiderinkite su Dievu." Tai Karaliaus pakvietimas. Atrodo, kad kiekvienas pradžiugęs turėtų pakvietimą priimti. Tačiau Izraelio tauta Jo balso nenorėjo girdėti ir nuėjo savais keliais, nusikratydama nepatogiais griaudentojais.

Bet gi Viešpaties balsas išsiplėtė po plačius kraštus. Ir mūsų tarpe tikrai neatsiras nei vieno, kurio šaukimas nepasiekė. Jau krikšto dienoje pirmą kartą pasigirdo tas balsas: "Tu esi manasis." Ir konfirmacijos dieną į kiekvieną asmeniškai buvo atkreiptas tas balsas: "Duok man, mano dukra, mano sūnau, savo širdį." Ir kaip dažnai mes buvome kviečiami šventos Vakarienės: "Ateikite, visa jau paruošta." Ir jei mes bandysime prisiminti visas tas valandas, kada Dievas buvo mums arti, kada jis mus šaukė kaip Šventasis ir Maloningasis, kai jis buvo pastebėtas mūsų gyvenimo keliuose, kas turėtų tiek drąsos tvirtinti ir pasakyti: "Aš negirdėjau Jo balso." Priešingai, mes turime tik džiaugtis, kad Dievo balsas pasiekia mus, tuo mus visus pakviesdamas.

Klausimas dar: ar mes, išgirdę Jo balsą, atėjome? Kaip dažnai mes esame kviečiami prie Jo stalo, bet ar dažnai ateiname? Kaip dažnai Kristui tenka pasakyti: "Dėja, jie nuėjo besirūpindami savais reikalais." Pamoksle mes girdime Dievo balsą, bet kaip dažnai mūsų mintis

klaidžioja skęsdama savo rūpesčiuose, planuose, troškimuose. Ar gi tai nėra tas, kas pasakyta prilyginime: "O kiti, nutvėrė Jo tarnus ir išniekinę juos, užmušė." Kiti gal galvos, kad laiko turime daug ir dar suspėsime vėliau priimti Viešpaties kvietimą. Bet nebūkime tokie drąsūs ir tikri, nes niekas mūsų nežino, ar ta valanda, kuri vyksta, nėra paskutinė. Kas gi žino ar su šita valanda nepasibaigs Dievo kantrybė, kada bus tarta: "Vestuvės, tiesa, prirengtos, bet pakviestieji nebuvo verti."

Ko gi mes, tiesą pasakius, laukiame? Vestuvės paruoštos, ten nieko netrūksta. Iš Dievo pusės visa atlikta. Jis permetė tiltą per prarają tarp savęs ir mūsų. Jis siuntė mums savo Sūnų, kad mes tikėtume, jog JO MEILĖ DIDESNĖ, NEGU MŪSŲ NUODĖMĖ. Jo gyvenimas didesnis ir galingesnis, negu mūsų mirtis. Mes turime mirti nuodėmei ir gyventi Jo patiesinimui. Nepriekaištaudamas, ar mes geri ar blogi, Dievas mus šaukia: "Aš naikinu tavo prasižengimus manęs dėliai." Tarp Jo ir mūsų nieko nebėra, kaip tik Nukryžiuotasis, kurs kviečia: "ATEIKITE PRIE MANĖS, KURIE ESATE APSUNKINTI IR NUVARGINTI, AŠ ATGAIVINSIU JUS."

Tačiau nuo mūsų priklauso, ar mes girdime ar ne, ar mes ateiname ar liekame ten, kur esame. Pasirinkimas neturėtų mums būti sunkus, nes mūsų siela pažįsta gyvenimo tuštumą be Dievo. Pasiuntinys yra, ir mes girdime Jo naujieną. Mes ateiname šiandien, kadangi juntame, kad esame Dievo reikalingi. Mes esame Jo reikalingesni, negu kasdieninės duonos, mes ateiname, nes be Jo mūsų buvimas pranyksta beprasmingume.

Mes matome bausmę Dievo niekintojams: "Neklyskite, Dievas neleidžia pašiepti savęs. NES KĄ ŽMOGUS SĖJA, TĄ JIS IR PIAUS."

Nesunku aiškinti Izraelio tautos likimą, kuri Viešpaties pakvietimą išniekino. Lengva daryti išvadas ir dėl kiekvienos tautos, kuriai gresia teismo bausmė, jei ji Dievo šaukimo negirdi ir girdėti nenori. Tačiau palyginimus daryti su tautomis nėra reikalo, jei matome, kad Viešpaties teismas yra atkreiptas tiesiai prieš mus asmeniškai. Todėl nesisemkime sau drąsos iš kitų nuodėmiautojų ir neieškokime už jų pečių mūsų nuodėmėms užuovėjos. Už kitų nugarų nusiplaudami sau rankas mes išganymo nepelnysime.

Šiais laikais pasigirsta tokie balsai: tikras persisvėrimas esąs tame, kad mes, turime Dievą, o kiti neturi. Persisvėrimas vyksta pagrindu: bedievybė ar dievybė, ateizmas arba religija. Šiems žmonėms vis viena esą, kaip religija atrodo, nes nuo formos, nuo išorinės išvaizdos niekas nepriklauso. Kiekvienas gali tapti išganytas pagal savo supratimą. Taip dalis žmonių galvoja. Bet ne taip yra tą valandą, kada gyvasis

Dievas atsistoja prieš mus: "DRAUGE, KAIP TU ČIA PATEKAI, NETURĖDAMAS VESTUVINIO DRABUŽIO?" Pagal Rytų gyventojų paprotį pokylio šeimininkas dovanodavo iškilmėms drabužį. Taip turime suprasti ir to prilyginimo dalį, kad dangaus karalystės Valdovas nori mus matyti tame drabužyje, kurį Jis mums duoda. Jam ne vis viena, koks drabužis.

Štai žmogus, sekdamas pakvietimą, atėjo. Kvietimą jis priėmė, bet puotos iškėlė dovaną jis paniekino. "DRAUGE, KAIP TU ČIA PATEKAI, NETURĖDAMAS VESTUVINIO DRABUŽIO?" "Su šituo drabužiu negalima, jis pilnas lopų, skylių ir dėmių, o pakeisti į vestuvinį jau per vėlu". Pašauktas, bet ne išrinktas ir teismas taria: "Išmeskite jį laukan į tamsybes."

Dievas šaukia mus tokius, kokie mes esame, bet Jis nori mus matyti drabužyje, kurį Jis mums dovanuoja. "DARYKITE ATGAILĄ IR TIKĖKITE EVANGELIJA." Daryti atgailą tai reiškia: mes turime išsivilkti iš senojo drabužio, nors jis ir labai tiktų. Tikėti evangelija – reiškia: mes turime apsilikti mums dovanotą drabužį, drabužį – kurį Viešpats mums dovanuoja, kurs nuodėmes pridengia ir įviniuoja mus į savo gailestingumą ir Jo pateisinimą. Tik tokius, o ne kitokius Dievas nori matyti mus prie savo stalo.

Pagalvokime ar mes neatstumiame tos Dievo dovanos – kvietimo, rūbų? Gal ir neatstumiame, bet ja nesinaudojame – mes įeiname kaip esme, o vestuvinį drabužį išinešame persvėrę jį ant rankos. . . Metai iš metų mes einame į bažnyčią, klausom pamokslo, artinamės prie Jo stalo ir imame, ką imti galime, tačiau nepastebime, kad tai yra pavojingas žaidimas: mes užmirštame, ką mes tuo darome – mes praeiname pro šalį. O pagaliau persisvėrimas ateina, kaip vagis naktį, netikėtai. Tada jau per vėlu.

Mielas broli, sese. Kol dar laikas, pagalvok – ar priimi Viešpaties kvietimą, ar tinkamai dėvi vestuvinį drabužį? Ar tu priklausai tam išrinktųjų skaičiui, kurie savo išganymo viltį remia Dievo malone, kurią mums pelnė Viešpats Jėzus Kristus ant kryžiaus. AMEN.

"Mūsų Sparnai" Nr. 1, 1951 m.

KAS GI LIEKA ?

“Taigi, dabar pasilieka tie trys dalykai: **tikėjimas, viltis, meilė**, tačiau disžiausia tarp jų yra meilė (1 Kor. 13, 13).

Tinkamiausiai ir garbingiausiai mes paminime savo mirusius, jei mes su padėka savo širdyje žvelgiame atgal į jų gyvenimą, savo ašarų kelyje mes geriausiai gaiviname ir raminame save remdamiesi stiprių, nesulaužomų ramsčių: tikėjimo, vilties ir meilės. Šitie ramsčiai lieka, nors visa apie mus nyksta . . .“

Šiuos pamokslo ištraukos žodžius parašė ir pasakė 1931m. lapkričio 22 d. mirusių minėjimo sekmadienį Lietuvos ev. reformatų generalinis superintendentas prof. dr. kunigas Povilas Jakubėnas, nuo kurio gimimo š. m. balandžio 11 d. sukako 125 metai. Jis gimė 1871 m. balandžio 11 d. Vaitkūnų km. Biržų apskr. Mirė 1953 m. gegužės 29 d. Šveicarijoje.

Tai yra didelės pagarbos ir meilės vertas žmogus, kurio vardą aukso raidėmis reikėtų įrašyti atminimo lentoje Biržų ev. reformatų bažnyčioje.

Jo tėvai buvo ūkininkai, dar ir baudžiauninkai, turėjo 35 dešimtines žemės. Tėvas Krisius buvo doras, darbštus, tylus, teisingas žmogus, mokėjo skaityti, apgalvotai tvarkė ūkį. Visų kaimo gyventojų buvo gerbiamas, nes bėdoje kiekvienam ištiesdavo meilės ir pagalbos ranką. Motina – Marė Macytė – apdovanota įgimta išmintimi, pasižymėjo pavyzdinga tvarka namuose ir ūkyje. Ji nemokėjo nei skaityti, nei rašyti, tačiau mokslą labai vertino ir jos rūpesčio dėka visi 6 vaikai buvo išmokinti skaityti ir rašyti. Šeimoje vyravo tikėjimo dvasia. Kiekvienas darbas buvo pradedamas malda. Sekmadieniais iš ryto rinkdavosi žmonės tėvų namuose. Čia užviešpataudavo didelė susikaupimo tyla. Buvo garsiai skaitoma maldaknygė, kalbami poteriai (Tėve mūsų, Tikiu į vieną Dievą Tėvą, 10 Dievo įsakymų) ir giedamos giesmės.

Vaikystėje P. Jakubėnas buvęs labai gyvas vaikas. Mėgdavęs laipioti medžiais ir stogais, su dideliu džiaugsmu po lietaus iš purvo lipdydavo bažnyčias su bokštais. Teko jam pabūti piemeniu, dalyvauti šienapjūtėje ir linarūtyje kurių metu skambėdavo dainos ir giesmių sutartinės, palikusios gilų įspūdį visam gyvenimui.

Pirmoji būsimo profesoriaus mokytoja buvusi jo sesuo, kuri, žiemą verpdama, mokė savo brolių pažinti raides, sudėti žodį. Išmokęs skaityti žodžius pradėjo lankyti kaimo “daraktoriaus” mokyklą. Po to su broliu

**) Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos narė*

buvo nuvežtas į Biržų liaudies mokyklą, kuri paliko jam labai liūdnus prisiminimus. Vaikai, nesuprasdami rusų kalbos, mokėsi viską atmintinai. Už neteisingą atsakymą – nemokėjimą – buvo žiauriai mušami ir klupdomi. P. Jakubėnas buvo pavyzdingas ir geriausias mokinys, tačiau vieną kartą teko ir jam paklūpėti už neteisingai sukirčiuotą žodį. Tuo metu, spaudos draudimo periode, tai viename, tai kitame kaime pradėjo pasirodyti slaptas lietuviškas laikraštis “Aušra”. Prašvito jis ir P. Jakubėno tėvo namuose. Čia susirinkdavo žmonės, vienas garsiai skaitydavo, kiti ramiai klausydavo. P. Jakubėnas buvo dar vaikas, tačiau sieloje jau tada suvirpėjo lietuviška styga. Jis pradėjo galvoti ir suprasti, kokią žalą žmonėms daro rusinimas.

Biržų liaudies mokyklą P. Jakubėnas baigė pirmuoju mokiniu ir buvo pristatytas raštininku Biržų pašte su 5,- rb. mėnesiniu atlyginimu. Savo tarnyba jis nebuvo patenkintas. Jis labai troško toliau mokytis, baigti gimnaziją ir aukštąjį mokslą. Tėvas sunkiai pritarė jo troškimui, tačiau patenkino jo prašymą su sąlyga, kad padės jam tol, kol baigs keturias klases. 1887 m. išlaikė egzaminus į Mintaujos gimnazijos antrą klasę. Troškimas išsipildė – jis jau gimnazistas, pavyzdingo elgesio, labai darbštus, pirmaujantis moksle, todėl jau ketvirtoje klasėje gavo pamokų ir buvo atleistas nuo mokesčio už mokslą. Nuo penktos klasės jis jau turėjo pakankamą pamokų skaičių, tokiu būdu pats save išlaikė, tesėdamas savo pažadą tėvui.

Apie 1890 m. Mintaujos gimnazijoje buvo jau nemažas būrys lietuvių, todėl P. Jakubėnui ir kitam mokiniui Avižoniui kilo mintis įsteigti slaptą lietuvių draugiją “Kūdikis”, kurios tikslas būtų skleisti lietuvišką susipratimą ir švietimą. Per atostogas važiuodavo namo. Čia steigdavo kilnojamus knygynėlius ne tik savo namuose, bet ir visai apylinkei. Knygomis ir laikraščiais aprūpindavo knygnešių karalius Bielinis.

1893 m. gimnaziją baigė! Pagaliau svajonė išsipildė: Brandos atestatas pravėrė aukštojo mokslo duris! Kurias praverti? Tėvų namų dvasia, išlikusi gyva jo širdyje, paskatino pasirinkti teologiją. 1893 m. rugpjūčio 17 d. P. Jakubėnas buvo įmatrikuluotas Dorpato universiteto Evangelikų Teologijos fakulteto studentu.

Ir universitete P. Jakubėnas buvo vienas pirmųjų ir pažangiųjų studentų. Pripuolamai susipažino su Vytautu Juškevičiumi, kuriam buvo pavesta patikrinti dėdės kun. Antano Juškevičiaus žodyno žodžius. Jiedu nuoširdžiai susidraugavo ir Vytauto motina savo bute užleido P. Jakubėnui vieną kambarį. Abu su Vytautu sumanė steigti slaptą lietuvių draugiją. Netrukus draugiją sudarė 6 nariai! Visi buvo pilni entuziazmo ir pasiryžę kaip įmanydami veikti, žadinant lietuvių tautą pabusti iš miego. Jie buvo gerų norų kupini pasireikšti

darbais lietuvių tautos labui. Nutarė išleisti profesoriaus Jauniaus gramatiką, kurioje buvo nustatyti kirčiavimo dėsniai, hektografavimo būdu. Naktimis atspausdino 100 egz. Vienas egzempliorius buvo pasiūstas prof. Jauniui, kuris savo kūrinių pavadino "Nelegaliu kūdikiu".

Baigiamuosius egzaminus P. Jakubėnas išlaikė taip gerai, kad fakultetas pripažino jam pirmąjį mokslinį kandidato laipsnį su sąlyga, kad dar parašytų disertaciją, kurią jis per šešis mėnesius parašė! 1899 m. universitetą baigia garbės pažymėjimu. Tų pačių metų rugpjūčio 6 d. Sinodo metu Vilniuje ordinuojamas ir paskiriamas antruoju kunigu Biržų parapijai. P. Jakubėnas prašo Sinodo jam leisti vykti užsienį savo žinių pagilinimui ir susipažinimui su bažnyčios praktine veikla. Prašymas patenkinamas ir jis vienus metus išvyko į Vokietiją, Erlangen universitetą. 1900 m. grįžo į Biržų parapiją. Visa savo jaunatviška energija ir žinių bagažu pasinėrė į idealaus sielos ganytojo tamsybėje klaidžiojančių parapijiečių žadinimo ir kultūros veiklą.

1904 m., atgavus spaudą, išspildė P. Jakubėno svajonė išleisti lietuvišką evangelikų kalendorių, kurio pirmasis numeris "Kaimynas" pasirodė 1905 m.

Didžiulį susirūpinimą kėlė jam žmonių neraštingumas, todėl 1908 m. išrūpino iš carinės valdžios leidimą įsteigti keturklasę miesto mokyklą – progimnaziją Biržuose. Dabartiniai pašto rūmai yra tos progimnazijos lopšys, kuriame augo ir brendo Julius Janonis, Kazys Binkis ir kiti žymūs žmonės.

1908 m. kun. P. Jakubėno veiklos ir pastangų dėka įsteigiamas žemės ūkio ratelis, kurio tikslas yra skatinti ūkininkus pažangesniam gyvenimui ir ūkininkavimui. Leidžiant kasmet kalendorius, iškilo reikalingas steigti spaustuvę 1912 m. Prie šios idėjos prisidėjo Dūmos atstovas Martynas Yčas, pramonininkas Jurgis Trečiokas ir kiti.

Džiaugėsi kun. P. Jakubėnas savo darbo vaisiais, su M. ir J. Yču, mokytoju Stanislovu Dagiliu ir kt.

Buvo laimingas savo šeimoje vedęs švelnią, svajingą, muzikalią žmoną Haliną Lipinskaitę, kilusią iš senos reformatų bajorų giminės. Augino sūnų Vladą, būsimą kompozitorių, profesorių, gimusį 1904 m. ir dukrą Haliną, būsimą ev. reformatų Kolegijos prezidentę, gimusią 1908 m. (šiuo metu p. Dilienė, gyvena Čikagoje). Tą džiaugsmą ir laimę aptemdė Pirmasis pasaulinis karas. Rusų valdžios įsakymu turėjo su kitais lietuvių pabėgėliais pasitraukti į Rusijos gilumą. Ir čia pasireiškia jo veikla: Petrapilyje dėsto lietuvių kalbą bendrojo lavinimo kursuose; dirba Centriniam komitete nuo karo nukentėjusiems šelpti. Vėliau

persikelia į Voronežą, kur mokytojauja M. ir J. Yčo gimnaijoje.

1918 m. kun. P. Jakubėnas grįžta į savo numylėtus Biržus ir čia visą savo energiją atiduoda ką tik beatsikuriančios Lietuvos kūrimo darbui. Vienas svarbiausių ir reikšmingiausių jo darbų buvo pilnos gimnazijos išsirūpinimas ir įsteigimas. Šį darbą jis atliko kartu su katalikų kun. K. Rimkevičiumi. Kun. Jakubėnas šioje gimnazijoje dėstė tikyba, vokiečių ir lotynų kalbų pamokas. Biržų gimnazijoje puikiai sutilpo įvairių religinių pažiūrų išpažinėjai. Niekada čia nebuvo kivirčių dėl skirtingų dvasinių pažiūrų. Tai dėka to didelio Mokytojo – kun. P. Jakubėno, kuris savo pamokose ar pamoksluose niekada nebandė skelbti kokias nors priešingas mintis. Jis dirbo su didele tolerancija ir meile lietuvių tautos labui. Jis pradėjo kunigauti kai kraštas skendo tamsume ir girtuoklystėje. Jis pats nerūkė ir negėrė. Dėl šių ydų visur ir visuomet savo parapijiečius bardavo. Jis buvo griežtas, teisingas, turėjo jumoro jausmą, kupinas troškimo, kad kiekvienas jo mokinys, parapijietis, būtų gerai išauklėtas, išsimokslinęs, darbštus, rūpestingas, sąžiningas, pareigingas, sąmoningas krikščionis ir tikras lietuvis. Jis nenuilstamai varė plačią kultūrinę darbo vagą. Steigė draugijas, skaitė jose paskaitas, dalyvaudavo jų posėdžiuose.

1925 m. buvo pakviestas į Kauno Vytauto Didžiojo universitetą organizuoti Evangelikų Teologijos fakultetą. Nuo to laiko apsigyveno Kaune, bet nepamiršdavo ir Biržų su gražia mūrine klebonija prie Širvėnos ežero, kurioje mėgo kurti ir rašyti savo pamokslus, teologinius straipsnius, knygas, kritiką. Gyvendamas Kaune rūpinosi ev. reformatų parapijos naujos bažnyčios statybos reikalais. Tuo laikotarpiu labai daug rašė.

Nepalankūs istoriniai įvykiai sustabdė žydintį, ekonominį ir dvasinį Nepriklausomos Lietuvos gyvenimą, o Antrasis pasaulinis karas griovė sunkiai įgytas kultūrinės vertybes. Daugelio parapijiečių raginamas ir žydų perspėjamas 1941m. pasitraukė į Vokietiją, vėliau apsigyveno Šveicarijoje, kurioje 1953 m., sulaukęs 82 metų, mirė. Kas gi liko? Be galo brangūs atminimai ir palikti darbai, kuriais prof. dr. kunigo P. Jakubėno asmenybė prilygsta išrinktiesiems žmonėms, kurių vardai įrašyti gyvenimo knygoje: Nenuilstamas Lietuvos visuomenininkas nuo mokyklos ir studentavimo laikų; Biržų, vėliau Kauno ev. reformatų parapijų klebonas; Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios generalinis superintendantas; Biržų miesto švietimo ir visuomeninės veiklos globėjas; Lietuvos Vytauto Didžiojo universiteto profesorius ir Evangelikų Teologijos fakulteto organizatorius ir dekanas; mokslininkas – parašęs pirmą lie-

tuvių kalba išleista trijų tomų Bažnyčios istoriją; pamokslininkas, rašytojas ir publicistas, plačiai dalyvavęs Lietuvos valstybės ir ev. reformatų Bažnyčios spaudoje ir 18 metų leidęs bažnytinį žurnalą "Sėjėjas", bendradarbiavęs žurnale "Mūsų Žodis"; Lietuvos valstybės prezidento apdovanotas ordinais, tame tarpe Gedimino II laipsnio ordinu. Pamokslininko rimtumas ir tikiybinis entuziazmas darniai rišosi su vidujiniu linksmumu, tolerantiškumu, lietuviybės giliu nujautimu ir su gebėjimu gražiai ir pavyzdingai gyventi.

Kad neišblėstų šviesi atmintis apie šį kilnų, didįjį švietėją, troškusį geresnio gyvenimo Lietuvos žmonėms, skleidusį meilės šviesą parapijiečiams, būtų gerai, kad būtų išleista knyga pašvęsta P. Jakubėno asmenybei, jo gyvenimui ir veiklai nušviesti. Kas buvo žemaičiams vyskupas Motiejus Valančius, tas pats Biržams ir visai Lietuvai buvo generalinis superintendentas, profesorius dr. kun. **POVILAS JAKUBĖNAS**, kurį su pagarba ir meile prisimename šiais žodžiais:

"Atsiminkite savo vadus, kurie kalbėjo Jums Dievo žodį; atsižvelgdami į jų gyvenimo pabaigą, sekite jų tikėjimu. Nesiduokite įvairių ir svetimų mokslų šalin nešami". (Hebr. 13: 7, 9).

Biržų Ev. Reformatų klebonija

Pasinaudota literatūra "Mūsų Sparnai" Nr. 14, 15, 16, 17, 19, 20, 21.

AR GALIMA TIESĄ IŠALDYTI DOGMOSE? *)

Garbė Jėzui Kristui! Melskimės: Mūsų mylimas Dieve Tėve! Palaimink, Viešpatie, mūsų bendras ekumenines pastangas. Apšviesk mūsų protus ir širdis, kad mūsų bendra veikla tarnautų Tavo Vardo garbei, Bažnyčios labui ir visos krikščionijos bendram, broliškam džiaugsmui. To mes nuolankiai Tavęs meldžiame per mūsų Viešpatį ir Brolių Jėzų Kristų. Amen.

Brangūs Broliai ir Sesės Kristuje,

Prieš kelis mėnesius Vengrijoje, Kecskemet mieste, įvyko tarptautinė ekumeninė konferencija. Joje dalyvavo 180 delegatų iš 20 kraštų. Dalyvavo katalikai, stačiatikiai ir protestantai (Darbininkas Nr. 35, 19-95. 9. 22).

Tarp konferencijos priimtų rezoliucijų, viena iš jų skelbia, kad *mintijimo ir įsitikinimų įvairumas* turtina Bažnyčią. Kad dvasiškai turtėtume, turime bendrauti ir vieni kitus geriau pažinti. Pažinimas suartina žmones ir Bažnyčias (1 Kor 12: 12-27). *Lampades multae - una lux!*

Už įvairumą pasisako ir pats Popiežius. Jis mums primena, kad įvairumas veda krikščioniją į neapsakytus dvasinius lobius, randamus Kristaus Evangelijoje (Jonas Paulius II, "Žengiant per vilties slenkstį", pp. 152-155).

Kunigas Vytautas Bagdanavičius, pabrėždamas įvairumo vertę, rašo: "Liuteronybės iškeltas *individualaus* krikščionio sąjūdis yra kūrėjas visos naujųjų amžių kultūros!"

"O reformatai", - toliau rašo kun. Bagdanavičius, "atstovaudami mistinio Kristaus kūno idėjai, gilinosi į tą realybę, kurią sudaro tikinčiojo ryšys su kitu". Esą popiežius Pijus XII, pasinaudodamas reformatų patirtimi, 1943 metais parašė encikliką apie mistinį Kristaus kūną, kaip Bažnyčios sanderinės pagrindą.

Kun. Bagdanavičiaus nuomone, tiek liuteronų asmens laisvės samprata, tiek reformatų solidarumo reikšmės samprata yra didžiai vertinga duoklė visai krikščionijai, todėl "katalikiškoji krikščionybė gali ir

*) *Evangelikų reformatų kunigo dr. Eugeniaus Gerulio pasakytas pamokslas katalikų bažnyčioje, St. Petersburg, Florida, šių metų sausio 21 dieną, švenčiant Krikščionių Vienybės oktavą.*

turi iš jų mokytis ir faktiškai jau yra daug pasimokiusi“ (Draugas, 1987. 5. 2).

Tad bent trumpai susipažinkime su sąjūdžiu, kuris suvedė mūsų laikų krikščionis brolystėn.

SAJŪDŽIO PRADŽIA

Dvidešimtojo amžiaus pradžioje, kai caristinėje Rusijoje brendo revoliucijos pradžia būsimajam ateistiškam komunizmui, tuo pačiu metu Dievas pasirūpino, kad pasaulyje rastų sau dirvą būsimasis krikščionijos atgimimas – ekumenizmas.

Mūsų laikų ekumeninį sąjūdį laikome prasidėjusiu nuo 1910 metų, kai du pasauliečiai protestantai – anglikonas J. H. Oldham ir metodistas R. J. Mott Edinburgh'e, škotų kalvinistų sostinėje, sušaukė suvažiavimą.

Šis sąjūdis vystėsi keliomis panašiomis vagomis, kol nuo 1948 metų vadovaujantį vaidmenį įgavo Pasaulinė Bažnyčių taryba. Joje dabar randame bemaž visų krikščionių Bažnyčias. Ten savo oficialų stebėtoją turi ir Vatikanas.

Popiežiaus Jono XXIII dėka, į bendrąją krikščionių ekumeninę veiklą Vatikanas aiškiai įstojo nuo 1960 metų, kai Romoje buvo įsteigtas Krikščionių vienybei siekti sekretoriatas, vadovaujamas kardinolo Bea.

Jau keli dešimtmečiai, kai krikščionija, kaip ir mes šiandieną, švenčia maldų už krikščionių vienybę oktavą, kuri kasmet būna sausio mėnesį.

Prieš pradėdami aptarti ekumeninius pasiekimus, tenka priminti, kad ekumenizmo tikslas nėra sukatalikinti protestantus arba katalikus suprotestantinti. Ekumenizmas siekia, kad mes visi broliškai daugiau sukrikščionėtume!

SUARTĖJIMO APRAIŠKOS

Kai išgirstame žodį ekumenizmas, mummyse kyla klausimas: “O kiek gi padaryta pažangos, žengiant krikščionių suartėjimo keliu?” Lyg norėtūsi, kad būtų žengiama sparčiau, kad veiklos vaisių būtų gausiau.

Apie tai kalba ir popiežius Jonas Paulius II. Jis sako: “Tiesa, Bažnyčios istorijos ratas laike sukasi lėtai, bet jis sukasi. Nors ir lėtai, bet tvirtais žingsniais jis neša krikščioniją suartėjiman“.

Kokias suartėjimo apraiškas mes pastebime?

Jėzuitas kun. Avery Dulles pažymi, kad nuo Viduramžių iki Vatikano I Suvažiavimo, Romos atsišaukimai pasižymėjo savo didingomis, iškilmingomis, triumfiškomis frazėmis. Buvo tarytum griausmo svaidomomi ugningi prakeikimai, ekskomunikacijos!

“Bet“, – rašo toliau kun. Dulles, “nuo Vatikano II Suvažiavimo minėtas Romos stilius labai pasikeitė. Dabar Bažnyčios tonas tapo ramus, kuklus, nuolankus, tėviškai broliškas“.

KAS NAUJO ROMOS IR ORTODOKSŲ SANTYKIUOSE?

Kai Konstantinopolio stačiatikių patriarchato atstovas vyskupas Meliton apsilankė pas Paulių VI (1963–1978), popiežius atsiklaupęs apkabino svečio kojas. Tai buvo Romos atsiprašymas už 1054 metais paskelbtą stačiatikiams ekskomunikaciją (Lietuvos Krikščionybės jubiliejaus komiteto “Geroji Kristaus naujiena Lietuvoje“, Chicago, 1987).

KAS NAUJO ROMOS IR PROTESTANTŲ SANTYKIUOSE?

Ryškiai pasikeitė Romos požiūris ir į protestantizmą. Ilgus šimtmečius Roma pikta žvelgė į Liuterį, kaip į sudegintiną ant laužo heretiką. Ekumenizmo poveikyje, Romos požiūris į Liuterį diametraliai pasikeitė. Štai, minint Liuterio 500 metų gimtadienį, kaip niekada anksčiau, Popiežius 1983. 12. 11 atsilankė į liuteronų bažnyčią ir ten pamaldų metu tartame savo žodyje jis išreiškė pagarbą Liuterio giliam religingumui. Liuterio gilų, liepsnojantį religingumą Popiežius pripažįsta ir savo 1983. 10. 31 laiške, rašytame kardinolui Willebrands (Aidai Nr. 6, 1983).

KAS NAUJO NAUJO ROMOS IR ANGLIKONŲ SANTYKIUOSE?

Nuo 16-ojo šimtmečio viena iš labiausiai krikščioniją skaldančių buvo skirtinga *Išteisinimo* samprata. Čia Reformacijos teologai vadovavosi Naujojo Testamento graikų kalbos veiksmažodžiu “dikaiein” – kas reiškia “paskelbti išteisintu”; o katalikų teologai savo argumentus rėmė lotynų žodžiu “justificare” – kas reiškia “padaryti išteisintu”.

Dabar, ekumenizmo poveikyje, senas ginčas dėl išteisinimo sampratos tarp Romos ir anglikonų yra taikingai užbaigtas.

KOKIE RYŠIAI TARP ROMOS IR PASAULINĖS BAŽNYČIŲ TARYBOS?

Romos gerą valią išvelgiame Popiežiaus oficialiame vizite, kai jis Ženevoje apsilankė Pasaulinės Bažnyčių tarybos centre 1969. 6. 10. Ten popiežius Paulius VI pasakė: “Čia esame, su nusižeminimu ir pasitikėjimu, Šventosios Dvasios pašaukti į vienybę”.

AR EKUMENIZMAS ATNEŠĖ KOKIŲ NAUJOVIŲ PROTESTANTAMS?

1995 metų pavasarį dalyvavau Tarptautinėje reformatų konferencijoje, kur atstovavau išeivijos ir Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčiai. Kokias naujoves ten pastebėjau?

* Iki šiol pasaulio reformatai gan atšiauriai žvelgdavo į Krucifiksą, sakydami: "Kristus juk prisikėlė, tad nelaikykime jį prikaltą prie kryžiaus". Konferencijoje pastebėjau, kad reformatų požiūris į Krucifiksą keičiasi; dalis delegatų jau dėvėjo kryželius su Nukryžiuotoju.

* Iki šiol protestantai, nepripažindami Tradicijos, griežtai laikėsi *Sola Scriptura*. Konferencijoje pastebėjau, kad reformatų požiūris į Tradiciją švelnėja.

* Iki šiol protestantai nepritarė ir dabar nepritaria kultui, kuris yra skirtas Marijai garbinti, todėl ir į pačią Mariją buvo žvelgiama lyg į "*terra incognita*". Bet dabar, ekumenizmo poveikyje, imama išvelgti, jog Marijos kultas ir Marijos asmuo nėra vienas ir tas pats dalykas. Todėl požiūris, nors ir į kultą nesikeičia, bet į Marijos kilnų asmenį keičiasi – pavasarėja.

* Iki šiol reformatai ir liuteronai savo hierarchijai pavadinti vengė termino "vyskupas". Dabar, ekumenizmo poveikyje, protestantų šalyse vyskupo terminas ima grįžti – pas liuteronus sparčiau, pas reformatus lėčiau.

* Pritariant Antano Maceinos pastabai, apgailestaujama, kad Roma per mažai skiria dėmesio eschatologijai (Antanas Maceina, *Ora et Labora*, 1986, p. 9 ir pp. 205–215).

* Apgailestaujama, kad mišiose komunijos džiaugsmo ir padėkos intensija vis dar dengia kančios ir aukos šešėlis; kad buvusi pradinė Eucharistija, šimtmečiams praslinkus, tapo pakeista į Ostiją.

* Vėl gi apgailestaujama: nors *Dievo malonės* era egzistuoja jau net 2,000 metų, Romai vis dar sunku pilniau atsisveikinti su buvusiąja įstatymo *darbų* epocha.

KOKIŲ EKUMENINIŲ PERMAINŲ PASIEKĖ MŪSŲ BROLIAI IR SESĖS KATALIKAI?

* Ilgus amžius Roma skelbė: *extra Ecclesia nulla salus* – už Romos Bažnyčios ribų nėra išganymo! Po Vatikano II Roma šio šūkio nebedeklaruoja (Gregory Baum, *The Magisterium in a Changing Church*, Paulist Press, 1969 p. 69; Hans Kueng, *The Church*, New York, 1968, p. 318).

* Pamaldose lotynų kalba pakeista į gimtąsias kalbas.

* Kaip niekada anksčiau, Romos Katalikų Bažnyčia ragina visus skaityti Šventąjį Raštą.

* Šalia Tradicijos, pradėta kelti Šv. Rašto vaidmens svarbumas.

* Centrinį akcentą skiriant Kristui, pristabdyta Marijos kulto plėtotė.

* Mažiau akcentuojami visi šventieji, o daugiau ryškinamas *Soli Deo gloria* principas.

* Skaistyklos įvaizdis jau nebedeklaruojamas.

* Vatikano kurija tapo daugiau sutarptautinta. Centralizacija yra mažinama, skiriant dėmesį įvairių kraštų vyskupų konferencijoms.

* Kunigas laiko pamaldas žmonėms atsukęs savo veidą, o ne nugarą.

* Pamaldose pasauliečių dalyvavimas suaktyvintas.

* Pamaldose plečiamas giesmių giedojimas.

* Palengva plinta Komunijos dalinimas dviem pavidalais.

* Vykdoma tarpkonfesinė sakyklos bendrystė. Jos dėka šiandieną jūs girdite mano žodį.

* Džiugu, kad tarpkonfesinėse konferencijose tarp katalikų, protestantų, stačiatikių ir anglikonų reiškiasi krikščioniškas broliškumas.

* Tenka užsiminti ir apie Lietuvos pakelėse matomą Rūpintojėlį. Tiesa, popiežiai nedraudžia mums liūdinčio Kristaus kulto, bet jie stebisi – kodėl lietuviams yra artimesnis apatiško Jėzaus atvaizdas, kai tuo tarpu turime Velykų triumfuojantį pergalės Viešpatį?!

Apžvalgą baigiant, dar vienas klausimas:

AR BAŽNYČIŲ REFORMOS LAIKAS JAU PASIBAIGĖ?

Tenka prisipažinti jog Vatikano bažnytinės reformos mūsų tautą ištiko psichologiškai nepasiruošusią. Mes juk buvome įpratę galvoti, kad kaip Dievo apreiškimas, taip ir Bažnyčios tikėjimas yra pilnas ir užbaigtas. Prie jo nieko nei pridėsi, nei atimsi, nei pakeisi.

Bet, kai Vatikano II Susirinkimo dėka atsirado įvairių pakeitimų, vieni nustebę džiaugėsi, kiti – piktinosi. Bereikalingas piktinimasis blėstų, jei mes turimą savo pažinimo spektrą plėstume.

Tenka priminti, kad dabarties Bažnyčia teisingai išpažįsta šūkį: *Ecclesia Semper Reformanda!* Tai reiškia, jog Bažnyčia turi nuolat pažangėti besireformuodama! Juk lietuvių liaudies išmintis sako: gulintis akmuo apsamanoja, o stovintis vanduo ima rūgti. Todėl popiežius Jonas XXIII ir kvietė praverti langus, kad šviežio oro srovė nupūstų laiko dulkes. “Agiornamanto!”

AUGANTIS TIESOS PAŽINIMAS

Apaštalas Paulius (1 Kor 13: 9–12) primena mums žmogaus ribotumą ir jo žinių pažangėjimą laiko tėkmėje. Jis sako, kad mes matome tiesą lyg per rasotą stiklą, bet mūsų patirtis laiko tėkmėje auga ir veda

mus pažangon. Krikščionybė nėra stovinti, bet žengianti vis pirmyn. Tą mums aiškiai skelbia Apreiškimo eschatologija.

Ką apie krikščionijos pažangėjimą sako mūsų žymieji teologai?

Išeivijos profesorius kun. Antanas Rubšys rašo: "Jei Senojo Testamento 4-ojo šimtmečio vertimus palygintume su dabartiniais vertimais, pastebėtume didžiausius skirtumus, nes, laikui bėgant, keičiasi žmonių išsilavinimas, mąstysena, rašymo būdų pažinimas, platesnis kalbų žinojimas, Artimųjų Rytų pažinimas (Draugas Nr. 248, 1995. 12.-22).

Tėvynėje Šv. Rašto vertėjas monsinjoras Česlovas Kavaliauskas rašo: "Vėlesniais laikais dogma gali būti išreikšta tobuliau, pažangesniu būdu. Visiškai natūralu reikalauti, kad kitoje kultūrinėje epochoje dogma būtų išreikšta nauju pavidalu" (*Trumpas teologijos žodynas*, Kaišiadorys, 1992, p. 85).

AR DOGMOS NEREFORMUOTINOS?

Amerikietis jėzuitas kun. Avery Dulles savo knygoje *The Survival of Dogma* (ši knyga yra privaloma Čikagos jėzuitų Loyola univeriteto studentams) plačiai nagrinėja dogmų problemą ir teigia, jog būtų netikslu manyti, jog dogma nereformuotina. Jis pasisako ne prieš dogmas, bet prieš dogmų nekintamumą.

Vokietis teologas Walter Kasper rašo: Pasaulio katalikų filosofų ir teologų tarpe plečiasi mintis, jog tiesų užšaldymas, užkonservavimas dogmose esąs žalingas, nes, tiesą įspraudus į nekintamos dogmos rėmus, neleidžiant laiko tėkmėje tiesai augti ir bręsti, stabdomė tiesos pažangėjimą (*Dogma unter dem Wort Gottes*, Mainz, pp. 28-38).

Kun. dr. Viktoras Rimšelis mums primena, jog "apie dogminį pažangumą kalba Bažnyčios Tėvai: šv. Irenėjas, Origenas, šv. Bazilijus, šv. Augustinas ir kt. Dogmos augimas ir vystymasis labai ryškus Bažnyčios istorijoje" (*Lietuvių enciklopedija*, t. 5, p. 97).

Kaip matome, rūpestis dogmų tiesos pažanga nėra naujas šių dienų "išsimislėjimas". Todėl dogmų užšaldymo šalininkai, išvydę pakeitimus, teisingai suprasdami reikalą, turėtų džiaugtis, o ne piktintis. Juk senas priežodis sako: *Tempora mutantur, es nos mutamur in illi* - keičiasi laikai, o su jais - ir mes.

BAIGMINĖ PASTABĖLĖ

Mums įsikniaubus į kanonus ir dogmas, svarbu nepamiršti aukščiausio įstatymo: *mylėti Dievą, mylėti žmogų*.

Kristus sakė: Ne žmogus sabatai, bet sabata žmogui (Mk 2: 27).

Dievas Kristaus lūpomis sako: Jei tu rengiesi atnašauti ant aukuro man savo dovaną, ir ten būdamas atsimeni, kad tavo brolis turi ką prieš tave, palik savo dovaną aukuro priešakyje, eik pirma susiderink su savo broliu, o tik tada atėjęs atnašauk man savo dovaną (Mt 5: 23–24).

Čia matome, kaip Dievui brangi mūsų parpusavė santarvė!

Prisimintini Apaštalo Pauliaus žodžiai: "Siekdami tiesos, aukime meile visais atžvilgiais tame, kuris yra Galva – Kristuje" (Ef 4: 15; 1 Kor 13: 8–13).

Baigdamas žodį, prašau visus priimti apaštališkąjį palaiminimą: *Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo Tėvo meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė tebūna su jumis! Amen.*

Ekumeninių pamaldų metu St. Peterburg, Fl. pamokslą sako evangelikų reformatų kun. dr. Eugenius Gerulis. Kairėje – svečias iš Toronto kun. A. Šimanavičius ir p. Rymantas, dešinėje – kun. dr. M. Čyvas.

*

M. S. redakcijos pastaba: Pamokslas tilpo 1996. 03. 02 d. "Draugo" dienraštyje, kurį su autoriaus sutikimu persispausdiname.

IŠ LIETUVOS REFORMACIJOS ISTORIJOS IR KULTŪROS DRAUGIJOS VEIKLOS *)

Šių metų gegužes 11 d. Vilniuje įvyko antrasis ataskaitinis – rinkiminis suvažiavimas, pasibaigus dviejų metų darbo kadencijai, dalyvaujant draugijos skyriuose išrinktiems delegatams.

Suvažiavimą pradėjo įžanginiu žodžiu draugijos valdybos pirmininkas prof. Sigitas Kregždė. Tyloje buvo pagerbtas išėjusių į amžnybę draugijos valdybos narių Andos Juodpusienės ir Jono Kulbio, draugijos narių Lidiijos Kregždaitės ir Petro Turlos atminimas.

Pranešimą apie draugijos veiklą per dvejus ataskaitinius metus perskaitė prof. S. Kregždė. Buvo pabrėžta, kad draugijai pavyko išlaikyti veiklos principus, deklaruotus ir užfiksuotus jos įstatuose bei programoje. Esant gana sudėtingai situacijai, tolerancija vyravo kaip esminė nuostata. Tai buvo lyg paieškos, priminimas, siekiant konsoliduoti besiblaškančią visuomenę, nugalėti pasitaikantį tarpusavio susipriešinimą įvairiuose lygiuose.

Rengiantis 1995 m. M. ir J. Yčų paminėjimo jubiliejui Biržuose, Vilniuje ir Kaune, dalykiškai dirbo ir talkininkavo ne tik skirtingų vakarykščių, bet ir dabartinių politinių ir konfesinių nuostatų atstovai.

Prisimenant poeto Juliaus Janonio 100–sias gimimo metines, tokia patirtis pasirodė gana vaisinga.

Draugijos pastangomis išleista knyga “Protestantizmas Lietuvoje: istorija ir dabartis“ tai leidinys lyg draugijos vizitinė kortelė. Šis daugelio autorių darbas, atskleidžiantis Reformacijos kaip reiškinio, kaip proceso, tyrimų kryptis bei temas, dabar neretai cituojamas ir diskutuojamas istorijos, literatūrologijos bei kitų mokslų specialistų.

Periodikoje, per praėjusių dviejų metų laikotarpį, pasirodė per 50 įvairių straipsnių, brošiūrų, bukletų. Ypač dėkingi prof. J. Aničui už didelį pluoštą moksliskai vertingų straipsnių apie J. ir M. Yčus, S. Dagilį. Nemaža įdomių straipsnių pateikė draugijos nariai, mokslų daktarė I. Lukšaitė, Vyt. Gocentas, A. Balčiauskienė, J. Dagilis, V. Kaltenis, M. ir M. Purvinai, P. Zablockas, I. Skomskienė, D. Balčiauskas, A. Butkevičius ir kai kurie kiti čia nepaminėti autoriai.

Istorijos mokslų daktarės Ingė Lukšaitė ir Aldona Prašmantaitė pa-

*) Ištraukos iš J. Jasiukėno parengto Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos ataskaitinio rinkiminio suvažiavimo aprašymo.

rengė stambią mokslinę studiją apie Reformaciją ir protestantiškąsias bažnyčias Lietuvoje. Prof. J. Aničas baigia rengti didelės apimties monografiją apie Jono ir Martyno Yčų gyvenimą ir veiklą, kruopščiai surinkęs daug medžiagos ne tik iš Lietuvos, bet ir iš užsienio šalių archyvų. Ką tik pasirodė menotyrininkės A. Kasperavičienės brošiūrėlė – bukletas apie Vilniaus protestantiškąsias kapines, kaip įžanga į rengiamą plačią studiją, turėsiančią ateityje nemažą reikšmę dėl sunaikintų kapinių teritorijos sutvarkymo, jose palaidotų išymiųjų žmonių įamžinimo. Prof. V. Pšibilskis ir B. Kiburys, talkininkaujant žurnalistui V. Marcinauskui baigia rengti knygėlę skirtą Papilio Ev. reformatų mokyklos 400–sioms įkūrimo metinėms pažymėti.

Rengiamasi išleisti pedagogo humanisto J. Skiauterio knygą “Mano vaikystės vieversėliai”.

Gražiai buvo paminėtos Stanislovo Rapalionio ir Abraomo Kulviečio mirties 450–sios metinės (pranešėjas dr. Juozas Tumelis); Jano Huso 625–sios gimimo metinės (pran. prof. A. Piročkinas); Stanislovo Dagilio mirties 80–sios metinės kartu su biržiečių “Krivulės” klubu (pran. profesorai J. Aničas ir V. Vanagas). Tradicija tapo iškilmingas Reformacijos dienos minėjimas. Turiningus pranešimus šia tema skaitė Vyt. Gocentas, dr. I. Lukšaitė ir prof. S. Kregždė.

Labai vertingas paskaitas skaitė taip pat dr. D. Pociūtė (“16 – 17 a. protestantiškieji giesmynai”), bei ukrainietis, akademikas A. Nepokupnas (gražiai kalbantis lietuviškai) apie Reformaciją Ukrainoje bei T. Ševčenkos ir jo globėjų ryšius su protestantais Vilniuje.

Klausėmės paskaitų, kurias skaitė svečiai iš Vokietijos ir kitų šalių.

Daugijos nariai aktyviai dalyvavo Respublikos mąstu surengtoje literatūrinėje “Krentancio lapo” šventėje Jonavoje, atidengiant paminklą Abraomui Kulviečiui, pažymint Salamiesčio Ev. reformatų įkurtosios mokyklos 400 metų jubiliejų, perlaidojant kunigaikščio Jonušo Radvilos palaikus Kėdainiuose, prisimenant Kėdainių sutartį ir kt.

Draugijos planuose nemažai renginių ir darbų laukia šiemet ir brandinami tolimesnėje perspektyvoje. Vienas iš svarbiausių šiais metais – tai Papilio Ev. reformatų mokyklos įsteigimo 400 metų jubiliejus. Kitas svarbus darbas – Reformacijos muziejaus kūrimas Vilniuje, kuriam pradedami kaupti eksponatai.

Vilniuje, iš nepelnytos užmaršties atgyja didžiųjų Lietuvos reformatorių atminimas. Draugijos suvažiavimo metu atidengtas paminklinis akmuo Reformacijos pradininkams. Numatomas surengti konkursas paminklo projektui parengti.

Draugija plečia savo veiklą. Numatoma įkurti daugiau skyrių, ypač tuose miestuose kur yra protestantiškos visuomenės.

Apie draugijos Kauno skyriaus nuveiktą darbą per ataskaitinį laikotarpį, suvažiavime papasakojo skyriaus pirmininkė Marta Lindžiūtė.

Šio skyriaus veikla ypač siejasi su Mažosios Lietuvos protestantizmo istoriniu palikimu ir jo vertinimu, jos įžymiųjų žmonių atminimo įamžinimu.

Greta aktyvaus dalyvavimo bendruose draugijos renginiuose, kauliečiai surinko nemažai medžiagos ir paminėjo Lietuvos evangelikus kunigus – tremtinius: Eriką Leijerį, Joną Mizarą, Gustavą Rauskiną, Jurgį Gavenį.

Aktyviu kultūros centru tapo draugijos Biržų skyrius, vadovaujamas Kosto Dagio. Dėka skyriaus veiklos į daugelio biržiečių atmintį vėl sugrįžta Biržų kraštui daug nusipelnę žmonės, tokie kaip S. Dagilis, kun. P. Jakubėnas, J. ir M. Yčai, kompozitorius Vl. Jakubėnas, prof. M. Galvelė, kanklininkas P. Lapienė, mokytojas A. Šlikas, M. Mažuika, M. Plepys ir daugelis kitų.

Draugijos suvažiavimą, Lietuvos Ev. liuteronų Bažnyčios vyskupo J. Kalvano vardu, pasveikino tauragietis, istorikas–teologas E. Šulcas.

Kompozitoriaus Vl. Jakubėno draugijos atstovė I. Skomskienė, pasveikino suvažiavimą, kvietė Reformacijos istorijos ir kultūros draugiją plėtoti bendrus darbus, nes tarp šių draugijų yra labai daug bendrų sąlyčio taškų. Kviečia talkininkauti renkant giesmes, kurios kadaise buvo giedamos Mažojoje Lietuvoje.

Suvažiavimą sveikino p. A. Gudelis, tautos namų pirm. pavaduotojas.

Panevėžietis, rašytojas P. Zablockas sveikindamas suvažiavimą džiaugėsi, kad draugijos dėka, žymiai daugiau išvystytas Reformacijos idėjų propagavimas. Be šios draugijos, jo nuomone, nebūtų tiek daug reikšmingų renginių.

Architektas Alg. Alekna vertina Reformaciją Lietuvoje istoriniu aspektu. Aukštai vertina draugijos tikslus. Rengiantis tarptautiniam ekslibriso konkursui, tikisi sukurti ekslibrisą ir Lietuvos Reformacijai.

Suvažiavimą sveikino Vilniaus Ev. reformatų parapijos sekmadieninės vaikų mokyklėlės vadovė p. A. Balčiauskienė. Ji priminė Ev. reformatų Bažnyčios įkūrėjo Mikalojaus Radvilos Juodojo nuopelnus lietuvių tautai, Reformacijai. Palinkėjo iš praeities semtis stiprybės, darnaus darbo, ypač tiems, kurie dabar eina šiuo nelengvu keliu.

Draugijos valdybos pirm. pavaduotojas Vyt. Gocentas kvietė visus aktyviau dalyvauti draugijos veikloje, nes vienai valdybai jau sunku

aprepti įvairių darbų ir problemų gausybę.

Draugijos valdybos pirm. pavaduotojas D. Balčiauskas džiaugiasi, kad Reformacijos ažuolas, pasodintas prieš ketverius metus, auga, žaliuoja.

Tvirti draugijos skyriai yra Biržuose, Kaune, Vilniuje. Draugijos rėmėjai gražiai dirba Jonavoje, Tauragėje, Klaipėdoje, Panevėžyje.

Pasibaigus diskusijoms susirinkimas teigiamai įvertina draugijos darbą per praėjusią kadenciją.

Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos valdybos pirmininku vėl vieningai išrenkamas prof. Sigitas Kregždė. Jo pavaduotojais – Donatas Balčiauskas ir Vytautas Gocentas. Valdybos nariais – Ingė Lukšaitė, Marytė Trečiokaitė, Palmyra Dagienė, Rimas Žeromskis, Kristina Ivanauskienė, Marija Purvinienė, Marta Lindžiūtė, Kostas Dągys, Algimantas Žemaitaitis ir Asta Karosaitė.

Į draugijos revizijos komisiją išrinkti: Stasys Peikštenis (rev. komisijos pirmininkas), Regina Maslauskienė ir Ingrida Ramšienė.

Grupė Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos narių, suvažiavimo dalyvių, atidengiant paminklinį akmenį Lietuvos Reformacijos pradininkams Vilniuje, 1996. 05.11.

Foto M. Balčiausko

Pasibaigus Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos suvažiavimui visi jo delegatai ir svečiai buvo pakviesti dalyvauti iškilmingame paminklo akmens atidengime Reformatų skvere, Pylimo gatvėje, priešais Vilniaus Ev. reformatų bažnyčios pastatą.

Į susirinkusius, prie paminklo akmens, kreipėsi Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos valdybos pirmininkas prof. Sigitas

Kregždė. Trumpai apžvelgęs svarbesnius Reformacijos Lietuvoje momentus jis priminė, kad ši vieta, kurioje išaugs monumentas Lietuvos reformatoriams, tebėra brangi ir tebealsuoja praeitimi. Nebus užmiršti čia besiilsintys išymūs Vilniaus Universiteto, kitų mokslo įstaigų ir organizacijų darbuotojai, nors ateizmo buldozeriai pasikėsino ir į jų mirtį.

Kalbėjęs draugijos valdybos pirmininko pavaduotojas Donatas Balčiauskas sakė susirinkusiems, kad nors žemės kauburėliai jau daugelį metų sulyginti, nebėra kryžių, paminklų su užrašais, pavardėmis, gimimo ir mirties metais, tačiau liko šventas prisiminimas tų kurie atidavė visas savo jėgas Reformacijai Lietuvoje skleisti. Tapę Nežinomaisiais ir besiilsintys šiame Mirties parke jie mums dar kartą primena, kokį kelią žmogus turi nueiti būdamas gyvas ir net jau miręs. Kuklus Lietuvos laukų akmenėlis tegu kantriai lauks didingo monumento, kuris prideramai įamžins čia besiilsinčių mūsų protėvių atminimą.

Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos istorinis momentas Vilniuje: 1996.V.11. paminklinio akmens atidengimas, kuris byloja, kad čia bus pastatytas paminklas XVI amž. Lietuvos Reformacijos pradininkams. Viduryje stovi prof. S. Kregždė (pirm.), vicepirm. D. Balčiauskas, klūpo vicepirm. V. Gocentas. Iš kairės, su gėlėmis prof. Piročkinas, A. Balčiauskienė, poetas P. Zablockas, dr. Navokaitė. Foto M. Balčiausko

Aidint Vilniaus Ev. reformatų parapijos choro atliekamam Reformacijos himnui, D. Balčiauskas uždega, prie paminklo akmens, žvakutę, kaip šio laikinojo paminklo atidengimo simbolį. Šalia padedama gė-

lių.

Atidengiant paminklinį akmenį taip pat kalbėjo Ev. liuteronų Bažnyčios kunigas V. Aušra, architektė M. Purvinienė. Vilniaus Ev. reformatų parapijos choras, vadovaujamas T. Blažienės, pagiedojo keletą giesmių.

Simboliška, kad prieš 4 metus, per pirmąją Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos suvažiavimą pasodintas ąžuoliukas šalia Vilniaus Ev. reformatų bažnyčios pastato, jau paūgėjęs, dabar žvelgia į nebylų akmenį, to paties likimo praeities liudytoją ir, lyg tarpusavyje kalbėdami, mums primena: "Budėkime – mūsų visų šventa pareiga saugoti ir puoselėti Reformacijos idėjas Lietuvoje!"

Jonas Šernas

MOTINA

*Laikas greitai gyvenime bėga
Dienos, mėnesiai, metai praeis,
Tik Tavęs, o brangi motinėle,
Mums jau niekas, niekad nepakeis.*

*Kai lakštingala suoks vakarėjant.
Kai gegužų gegutė kukuos,
Pasigesim Tavęs sengalvėle
Kaip džiaugsmo ir laimės namuos.*

*Tavo rūpestis, meilė, švelnumas
Vis kaip saulė mums švietė skaisčiai,
Šventas motinos vardas tebūna
Amžinai, amžinai, amžinai.*

* * * *

MARTYNO LIUTERIO EVANGELIKŲ GIESMĖS

IR

LIETUVIŠKŲ GIESMIŲ BEI PROTESTANTŲ RELIGINĖS LITERATŪROS ATSIKADIMAS MAŽOJOJE LIETUVOJE

Protestantų reformatorius Martynas Liuteris pasižymėjęs ne tik tai Biblijos vertėju, prozos veikalais bei pamokslais, bet ir evangelikų giesmių kūrinių. Liuteris yra protestantų giesmių tėvas. Perdirbdamas ir versdamas senos Bažnyčios gražius lotyniškus himnus bei viduramžių bažnytines giesmes, Šv. Rašto psalmes ir liaudies dainas, bei pats būdamas giesmių autorius, Liuteris atnaujino krikščioniškų giesmių geriausias tradicijas.

Savo kūrybai panaudojęs liaudies dainų stilių ir gimtąją vokiečių kalbą, Liuteris sukūrė nemažai populiarių giesmių, kurios suvaidino didelį vaidmenį protestantizmui besiplečiant, pavyzdžiui: "Wir glauben all an einen Gott". Jo gražios giesmės pavadavo katalikų lotyniškas giesmes.

1570 m. Mažvydo giesmynas

Dauguma Liuterio giesmių pasirodė 1523 m. ir 1524 m. Savo 1524-ųjų metų išleisto giesmyno "Giesmės" dėka, Liuteris tampa protestantų giesmės kūrėju, ragindamas pamaldose giedoti giesmes vokiečių kalba. Prieš Liuterį pamaldos buvo laikomos lotynų kalba. Tik per Liuterio

pamokslų poveikį religinėms giesmėms buvo vartojama vokiečių kalba.

1524 m. išspausdintame rinkinyje iš viso matome 41 giesmę, iš jų tik trys yra originalios giesmės. Dauguma iš jų yra bažnytinės (Kirchenlieder) bei prisipažinimo giesmės (Bekenntnislieder). Liuteriui giesmė yra pagrindinė priemonė pertvarkyti pamaldas. Tuo metu giesmės buvo platinamos taip pat lapelių proklamacijomis.

Kokie yra svarbiausi Liuterio giesmių šaltiniai?

1. Seni viduramžių religiniai himnai ir giesmės giedamos bažnyčios apeigose. Taip pat bažnytinės giesmės, kurios baigėsi refrenu "Kyrie eleison". Liuteris perdirba ir verčia daug senų gražių lotyniškų bažnytinių giesmių, kurios išsivystė iš psalmių, pavyzdžiui: "Te deum laudamus"; "Media in vita"; ir "Veni sancte spiritus".. Dar prieš Liuterį katalikų bažnyčioje buvo giedamos bažnytinės giesmės ne tik lotyniškai, bet jau ir vokiečių kalba, nežiūrint to, kad liturgijos metu dominavo lotyniški klerikaliniai chorai.
2. Liuteris perdirba į giesmes bibliškas psalmes (1) ir kitas Šv. Rašto vietas. Kaip liepsnojantis degalas šviečia galinga ir garsi protestantizmo pergalės giesmė, pasaulio sielvarto nugalėtoja: "Ein' feste Burg ist unser Gott (2), kuri pagrįsta 46-ąja psalme (3). Apsišarvavę tikėjimu, krikščioys gali nugalėti pasaulio pavojus ir dėl to nėra ko bijoti. Iš posmų giesmės "Aus tiefer Not schrei ich zu dir", kuri remiasi 130-ąja psalme (4), skamba dejonė, skundas ir baimė.
3. Liaudies dainos bei religiniai eilėraščiai. Čia matome taip vadinamąją kontrafaktūrą, t. y. perdirbimą pasaulietinės dainos į bažnytinę giesmę, juo labiau, kad Liuteris perėmė ir liaudies dainų melodijas. Pirmoji Liuterio įvesta giesmė yra "Nun freut euch lieben Christen gmein". Kita žinoma giesmė yra "Mein Seel, ich mus dich lassen".
4. Liuteris taip pat perrašo senas vokiškas giesmes, pavyzdžiui, Velykų giesmė: "Christ ist erstanden"; arba "Gelobet seist du Jesus Christ". Ši giesmė remiasi sena Kalėdų giesme iš 14-ojo šimtmečio.
5. Ir istoriniai įvykiai randa atbalsio Liuterio giesmėse: 1522-ųjų metų Briuselio kankiniams skirta giesmė "Ein neues Lied wir heben an" (parašyta 1523-iais metais).

Liuterio giesmės, be to pagrįstos viduramžių rašytojais, kurie skatino giedojimą. Vokiečių poetas Waltheris von der Vogelweide (1170-1230) kūrė religinę poeziją ir rašė bažnytines giesmes, Misticizmas irgi kultivavo giesmes. Bet tik 14-ojo amžiaus pabaigoje ir 15-ojo amžiaus pradžioje atsiranda rašytojai, kurie sistematingai stengiasi padidinti esan-

čių giesmių turtą. Taip, kaip vėliau Liuteris.

Kokie yra būdingi Liuterio giesmių bruožai? Jo giesmėse yra daug galingai besiveržiančio jausmo. Giesmėse daug liaudies poezijos elementų. Liaudies dainų simbolika ir muzikiniai elementai panaudojami giesmių struktūroje. Giesmėse Liuteris iškelia visą gamą jausmų ir vilčių. Čia pulsuoja reali religinė kova. Giesmių emocinį pagrindą sudaros jausminės sąvokos, tiesioginė žodžio reikšmė.

Svarbiausią turinį sudaro tikybos džiaugsmas bei religinis entuziazmas, pasireiškiantis polemisku tonu (5) ir išraiškinga kalba, kuri artima liaudžiai. Drąsi, atkakli vaiko siela ryškiai išsilieja Liuterio giesmėse, kurios tarnauja evangelijai bei krikščionio laisvam ryšiui su Dievu. Giesmė Liuteriui Dievo grožybės ir galybės aidas. Liuteris visada žino kaip išdėstyti bendrą krikščioniškumą ar Kalėdų džiugesį ir turtą, įsitikinimą bei ištikimybę Dievui, ar kaltės jausmą, nuodėmės kančią ir išganymo viltį.

Giesmėse dominuoja vyriškas tonas kaip niekada anksčiau nebuvo skambėjęs vokiečių poezijoje. Čia vyrauja išsižadėjimas, kuris apibūdina visą šią epochą. Taip, kaip dramaturgas dingsta už jo "dramatis personae", taip ir Liuteris atsipalaiduoja nuo savo asmeniškų jausmų; taip, kaip dramaturgas kalba per svetimą sielą, taip ir Liuteris išreiškia tikinčiųjų pažiūras galingais, kovojančiais žodžiais.

Kitos svarbios temos Liuterio giesmėse yra baimė blogo priešo, kuris persekioja nuodėmingą sielą, kuriai reikalinga išganymo; pasitikėjimas Dievu, Visagaliu globėju; ir įsitikimas pergale Dievo pagalba, išganymo malone, kurias tikrasis tikėjimas atneša. Liuteriui rūpi širdies ir sielos bendrijos stiprinimas tam, kad ji gyventų tikėjimo išsitikinimu. Jo giesmės įvairiose formose liūdiuja šį tikėjimą. Atgailos kuklume ir ištikimybės paprastume randame aiškiai pabrėžtą džiaugsmingą pranešimą.

Reikia pridurti, kad Liuteriui ir kitiems protestantų reformatoariams svarbiausia buvo tikėjimas bei tikybos mokymas liaudies kalba. Tikslas buvo išmokyti paprastus žmones skaityti Šventąjį Raštą. Taip pat buvo rūpinamasi žmonių aktyviu dalyvavimu bažnyčios apeigose, kur pagrindinę dalį sudaro giesmės. Dėl to Biblija buvo išversta į liaudžiai suprantamą kalbą, užtat protestantų giesmės buvo rašomos ir liaudies kalba. Nuo Liuterio laikų pradėta plačiau rašyti giesmes tautinėmis kalbomis.

Greta pamokslų ir Biblijos vertimo, Liuterio giesmės suvaidino labai svarbų vaidmenį ne tik vokiečių evangelikų tikybinėje bendruomenėje, bet ir liuteroniškosios reformacijos bei kitų protestantų tikybas platinant.

*Albrechtas Hohencolernas
Paskutinis kryžiuočių magistras
ir pirmasis Prūsijos kunigaikštis*

Liuterio giesmės turėjo didelę įtaką ir reikšmę liuteronų bei kitų reformatorių protestantizmui, kuris randa atgarsį kituose Europos kraštuose, įskaitant Lietuvoje, kur ėmė plisti Liuterio ir Kalvino mokymas. Liuterio mokslas labai uoliai buvo platinamas Didžiosios Lietuvos miestuose bei Žemaitijoje, o ypač Rytų Prūsijoje (Mažojoje Lietuvoje), kur paskutinis kryžiuočių magistras ir pirmasis Prūsijos kunigaikštis Albrechtas Hohencolernas energingai išplėtė Liuterio tikėjimą. Liuteroniškoji reformacija pirmiausiai ir pasireiškė Prūsijoje, kur 1525 m. buvo įkurta Europoje pirmoji protestantiška valstybė. P. Naujokaitis yra pažymėjęs: "1525 m. paskutinis kryžiuočių mistras Albrachtas Brandenburgietis, priėmęs protestantizmą, rūpinosi naują jį tikėjimą paskleisti savo pavaldinių tarpe ir savo valdžią atremti į visus krašto gyventojus" (6).

Ten buvo smarkiai įsigalėjęs Liuterio mokslas. Albrechtas patsai buvo užmezgęs ryšius su Liuteriu, kuris patarė Albrechtui pereiti į protestantizmą. Įvedęs Prūsijoje protestantizmą, Albrechtas norėjo jį sustiprinti, įvesdamas lietuviškas pamaldas, nes protestantų tikėjimas visur buvo skelbiamas vietos žmonių kalba.

Evangelikai Mažojoje Lietuvoje stengėsi supažindinti lietuvių tautą su religine literatūra. Albrechto nurodymu nuo 1545 metų liuteronų religinės knygos verčiamos į lietuvių kalbą ir platinamos daugeliu tūkstančių egzempliorių. Įsidėmėtinos yra J. Kregždės mintys: "Reformacija su-

kūrė lietuvišką raštą ir padėjo pagrindus lietuvių kalbos plėtotei. Be reformacijos poveikio lietuvių raštija . . . vargu ar iš viso būtų užgimusi. Lietuviškos raštijos atsiradimas Rytų Prūsijoje, o vėliau ir Lietuvoje, buvo susijęs su reformacijos sąjūdžiu, su jo platinimu. Reformacija stengėsi mokyti paprastus žmones skaityti ir rašyti jų šnekamąja kalba. Reformacija, suteikdama lietuvių tautai raštą gimtąja kalba, pakėlė švietimą. Prasidėjo lietuvių tautoje formotis vakarietiška kultūra, civilizacija“ (7).

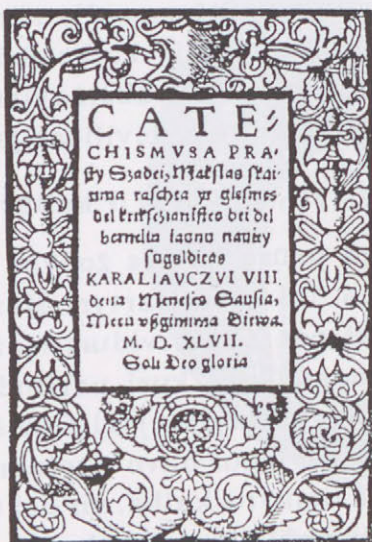
Matydamas liaudies bei lietuvių kalbos reikšmę tikybai ir kultūrai, Albrechtas liepė išspausdinti pirmąją knygą prūsų kalbos žodyną (1545 m., o 1547 m. pirmąją knygą lietuvių kalba. Tai buvo Martyno Mažvydo katekizmas. Kaip pažymėta P. Joniko, “Prieš pat XVI a. vidurį Mažojoje Lietuvoje atsiranda ir pirmasis lietuviškas spaudinys, kurį pagimdė Reformacija. Nors . . . ir Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštijoje, jos lietuviškoje etnografinėje dalyje dar prieš Reformaciją nevienur buvo rūpinamasi, kad tikybiniam reikalams būtų vartojama lietuvių kalba, vis dėl to ne čia, bet Prūsijos Kunigaikštijoje pasirodė pirmoji lietuviška knyga. Mat Liuteris (ir kiti Reformacijos veikėjai) skyrė didelę reikšmę gimtajai kalbai, išvertė Bibliją į vokiečių kalbą, norėdamas ją padaryti prieinamą platesniems tikinčiųjų sluoksniams. Dėl to . . . Albrechtas, stengdamasis išplėsti . . . Liuterio mokymą, rūpinosi kad tas mokymas būtų skleidžiamas šalia kitų kalbų ir lietuviškai“ (8).

Reikia prisiminti, kad išskyrus pamokslus, katekizmą ir kitų maldų knygas, reikšmingą evangelikų bažnyčios apeigų dalį, sudaro giesmės, o viso protestantizmo tikėjimo pagrindas yra Šventasis Raštas. Taigi ne nuostabu, kad pagrindinė Mažosios Lietuvos tikiškinė literatūra buvo lietuviški giesmynai ir Biblijos vertimai į lietuvių kalbą.

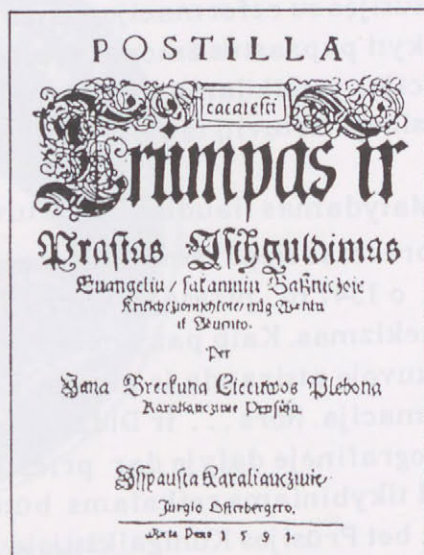
Martynas Mažvydas (1520/25 – 1563), liuteronų kunigas, yra pirmosios lietuviškos knygos autorius (9). 1547 m. Karaliaučiuje pasirodė jo paruoštas Liuterio mažojo katekizmo vertimas “Catechismus Prasty Szadei“ kartu su elementorium. Gale knygos pridėta vienuolika lietuviškų giesmių su gaidomis. Verčiant buvo vartotas vokiečių kalbos lenkiškas vertimas. Katekizmas buvo skirtas Didžiajai Lietuvai (“Ad Magnum Ducatum Lituaniae“) ir “davė . . . pirmuosius evangelikų religijos pagrindus Lietuvos liaudžiai šnekamąja kalba“ (10).

Mažvydas dar yra parašęs: “Giesmę Šv. Ambraziejaus“; “Te deum laudamus“; dvi giesmes apie Kristaus prisikėlimą (1549 m.); ir visų metų giesmyną, dviejų dalių “Giesmės Krikščioniškos“, išleistos 1566 m. ir 1570 m. P. Jonikas yra pažymėjęs, kad “po Mažvydo mirties išleistu

(1566) jo paruoštų giesmių lotyniškoje prakalboje Mažvydas sakosi giesmyną parengęs ne dėl garbės, bet tam, kad bažnyčiose būtų meldžiamasi lietuviškai“ (11).

*Pirmoji lietuviška knyga –
1547 m. Mažvydo katekizmas*

1591 m. J. Bretkūno postilė

Visa eilė kitų žymių rašytojų ir kultūrininkų ėmėsi reikšmingo darbo paruošti ir išleisti religines knygas lietuvių kalba. Ypač minėtini yra: Jonas Bretkūnas (1536–1602), žymiausias 16-ojo amžiaus lietuvių rašytojas, išleidęs 1589 m. du giesmynus “Giesmės Duchauanas” ir “Koncionalas”. Bet didžiausias jo darbas yra Biblijos vertimas į lietuvių kalbą, vertęs iš vokiečių kalbos. Darbas sudaro aštuonius tomus ir buvo baigtas 1590 metais. Baltramiejus Vilentas (1525–1587) evangelijų ir epistolių vertėjas po Mažvydo mirties išleido jo katekizmą ir giesmyną, “Giesmės Krikščioniškos”. Lozorius Zengštokas (1562–1621) išleido lietuvišką giesmyną ir kitas religines knygas. Danielius Kleinas (1609–1666) išleido “Naujas Giesmių” ir “Maldų” knygas. Tuo metu manoma geriausias poetas, Melchioras Švobas (1624–1663) vertė ir pats kūrė giesmes. Vilniaus ir Kėdainių evangelikų reformatų kunigas Samuelis Bitneris (1632–1710) išvertė “Naująjį Testamentą” iš graikų kalbos. Jo darbas buvo 1701 m. išspausdintas Karaliaučiuje. 1781 metais buvo išleistas Gotfrydo Ostermejerio (1716–1780) giesmynas, “Giesmės šventos”, o 1806 metais išėjo giesmynas “Senos ir naujos krikščioniškos giesmės”, parašytas Kristijono Gotlybo Milkaus (1736–1806).

Šie ir kiti rašytojai savo darbu, pasišventimu ir religiniu įsitikinimu perduodami liaudžiai gyvąjį Dievo žodį suprantama lietuvių kalba

suvaicino milžinišką vaidmenį ne tik protestantizo platinimui Lietuvoje, bet ir keliant lietuvių tautos švietimą bei kultūrą!

Pastabos

¹ Tai yra biblinės judėjų ir krikščionių giesmės.

² Angliškai: "A mighty fortress is our God"

³ "Gott ist unsere Zuversicht und Stärke, eine Hülfe in den großen Nöten, die uns getroffen haben", paimta iš *Die Bibel oder die ganze Heilige Schrift des Alten und Neuen Testaments - nach Martin Luthers Übersetzung*, 1830, psl. 568. Taip pat "God is our refuge and strength, a very present help in trouble", iš *The Holy Bible - King James Version*, psl. 374. "Dievas yra mūsų stiprybė, Juo pasitikime, nes didelėje nelaimėje yra užtikrinta Jo pagalba", *Šventasis Raštas*, Brookfield, 1988, psl. 586.

⁴ "Aus der Tiefe rufe ich, Herr, zu dir", iš *Die Bibel*, 1830, psl. 610. Irgi "Out of the depths have I cried unto thee, O Lord" - iš *The Holy Bible*, psl. 401. "Iš gilybių, Viešpatie, aš šaukiuos Tavęs", *Šventasis Raštas*, psl. 633.

⁵ Smulkiau apie polemiką Luiterio raštuose žiūrėk: Edmundas Remys, *Martyno Liuterio Pamokslų Reikšmė - Teologija ir Polemika jo Pamoksluose ir Reformacijos Literatūroje*, *Mūsų Sparnai*, Nė. 74, 1995.

⁶ Pranas Naujokaitis, *Lietuvių Literatūra*, (Tübingen, 1948), psl. 10.

⁷ Jokūbas Kregždė, *Reformacija Lietuvoje*, (Chicago, 1980), psl. 74.

⁸ Petras Jonikas, *Lietuvių Kalba ir Tauta Amžių Būvyje*, (Chicago, 1987), psl. 88.

⁹ Pranas Naujokaitis, *Lietuvių Literatūra*, psl. 11 rašo: "Pirmieji lietuviškų raštų pionieriai buvo iš D. Lietuvos kilę Karaliaučiaus universiteto profesoriai Abromas Kulvietis (1510/12 - 1545) ir Svetkus Rapolionis (1485/86 - 1545). Juodu ir yra parašę pirmuosius lietuviškus religinio turinio raštus, o Rapolionis rašęs ir poezijos, tačiau jų raštai nėra išlikę, išskyrus vieną kitą giesmę vėlesniuose rinkiniuose". Žiūrėk: Petras Jonikas, *Lietuvių Kalba*, psl. 89.

¹⁰ Jokūbas Kregždė, *Reformacija Lietuvoje*, psl. 75.

¹¹ Petras Jonikas, *Lietuvių Kalba*, psl. 90.

Panaudota Literatūra

Harmann Ammon, *Deutsche Literaturgeschichte in Frage und Antwort*, Band II, (Bonn, 1963), psl. 23; psl. 25.

Alfred Biese, *Deutsche Literaturgeschichte*, (München, 1914), psl. 310 - 312.

Brenner-Bortenschlager, *Deutsche Literaturgeschichte*, (Wels, 1967), psl. 69.

Werner P. Friedrich, *History of German Literature*, (New York, 1970), psl. 39.

Albertas Gerutis (red.), *Lithuania 700 Years*, (New York, 1969), psl. 75 - 77.

W. Grabert & A. Mulot, *Geschichte der Deutschen Literatur*, (München, 1968), psl. 92.

Petras Jonikas, *Lietuvių Kalba ir Tauta Amžių Būvyje*, (Chicago, 1987), psl. 81 - 84; psl. 88 - 91; psl. 135; psl. 137.

Knauers Lexikon, (München, 1949), psl. 772; psl. 952.

Jokūbas Kregždė, *Reformacija Lietuvoje*, (Chicago, 1980), psl. 56; psl. 62 - 63; psl. 74 - 76; psl. 119 - 120; psl. 266.

Pranas Naujokaitis, *Lietuvių Literatūra*, (Tübingen, 1948), psl. 11 - 13.

Friedrich Neumann, *Geschichte der altdeutschen Literatur*, (Berlin, 1966), psl. 311.

Wilhelm Scherer, *Geschichte der deutschen Literatur*, (Berlin, 1905), psl. 281 - 282.

Fritz Schmitt & Jörn Göres, *Abriß der deutschen Literaturgeschichte in Tabellen*, (Frankfurt am Main, 1963), psl. 54.

Lilian E. Stroebe & Marian P. Whitney, *Geschichte der Deutschen Literatur*, (New York, 1913), psl. 76 - 78; psl. 92.

V. Daugirdaitė Sruogienė, *Lietuvos Istorija*, (Chicago), psl. 105.

A. Šapoka (red.), *Lietuvos Istorija*, (Vilnius, 1990), psl. 252.

A. Tauragis, *Lithuanian Music Past and Present*, (Vilnius, 1971), psl. 34 - 36.

Wilhelm Storost-Vydūnas, *Sieben Hundert Jahre Deutsch-Litauischer Beziehungen*, (Chicago, 1982), psl. 267 - 269.

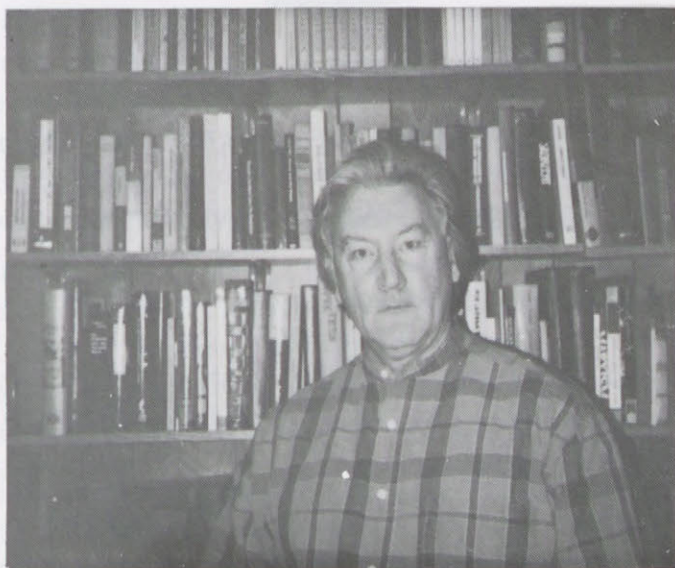
DR. EDMUNDAS REMYS

Dr. Edmundo Remio asmenyje susilaukėme mūsų žurnalui naujo, Reformacijos istorinėmis temomis rašančio bendradarbio, kuris pirmą kartą su istoriniu straipsniu "Martyno Liuterio Pamokslų Reikšmė" pasirodė "Mūsų Sparnų" 74-me numeryje. Šioje laidoje spausdiname jo antrą straipsnį "Martyno Liuterio Evangelikų Giesmės". Tikėdami, kad gerbiamas autorius nepamirš savo gabia plunksna ir toliau mūsų žurnalą paremti, šia proga norime mūsų skaitytojus kiek arčiau supažindinti su minėtų istorinių straipsnių autoriaus kvalifikacijomis ir svarbesnėmis biografinėmis žiniomis.

Redakcija

Edmundas Remys gimė 1942 m. Eberswaldėje netoli Berlyno. 1950 - 1952 m. gyveno Ingolstadto mieste (Bavarija), su tėvais atvyko į Ameriką ir apsigyveno Cicero lietuvių kolonijoje. Baigęs ten šeštadieninę liuanistinę mokyklą ir Mortono gimnaziją, studijavo Illinois, Cincinnati ir George Vašingtono universitetuose germanistiką, slavistiką lyginamąją kalbotyrą. Illinois universitete (Urbanoje) gavo bakalaurą ir magistrą, o Cincinnati universitetas suteikė jam vokiečių kalbos ir literatūros mokslų daktaro laipsnį. Dar būdamas aspirantu Urbanoje, trejus metus dėstė vokiečių kalbą. 1968-1973 m. dirbo docentu Cincinnati universitete dėstydamas vokiečių kalbos ir literatūros kursus. Nuo 1973 m. iki 1979 m. profesoriavo Wittenbergo universitete kur dėstė vokiečių ir rusų kalbas ir buvo paskirtas rusų kalbos skyriaus vedėju. 1979 m. su žmona Dalia, kurią vedė 1968 m., persikėlė į Marylandą ir profesoriauja JAV valdžios kalbų institute dėstydamas vokiečių kalbos kursus bei seminarus pažengusiems kalbininkams, o paskutiniu laiku paruošęs ir dėstęs savo pirmąjį lietuvių kalbos kursą. Tai buvo pirmą kartą tame institute dėstoma lietuvių kalba. Dr. Remys parašė šio kurso platų vadovėlį "Lietuvių kalbos kursas". Neseniai baigė dėstyti antrąjį lietuvių kalbos kursą. Šis buvo vertimo kursas pažengusiame lygyje, skirtas gerai su lietuvių kalbos gramatika susipažinusiems lingvistams norin-

tiems patobulinti savo vertimo sugebėjimus. Be naujo vadovėlio dr. Remys šiam kursui parašė "Lietuvių kalbos gramatikos esminių pagrindų santrauka". Laisvalaikyje dr. Remys mėgsta ir dailę, jau daug metų piešia paveikslus ir turėjęs keletą parodų Ohio valstijoje.

Dr. E. Remys savo darbo kabinete.

Chorvedė Irena Skomskienė

VIENO CHORALO PĖDSAKAIS "TĖVE MŪSŲ"

"Macnus apgirtas mūsų Dievas
Iraginimas stipras
Padėt mums mylėt Wargusu,
Kurie puls ant mūsų."

(Iš M. Mažvydo giesmyno, XVI a.)

Maldų ir giesmių pasaulis savo ištakas pradeda nuo Senojo Testamento mitų, kurie nepaprastai įtikinamai paaiškina žmogaus paaukštinimą bendrauti su Dievu. Kai Mozė išvedė savo tautą iš nelaisvės – dėkinumo kupina širdimi pastatė ALTORIŲ ir jį pavadino: Viešpats – mano pergalė! (Ps. 117, 14).

Šis tikinčiojo credo dar paminėtas ST pasakojime apie Samsoną, pareiškusį: VIEŠPATS YRA MANO STIPRYBĖ IR JĖGA! Būtent šie žodžiai įkvėpė M. Liuterį ir tapo jam lemtinga kelrode žvaigžde.

Minėto biblijinio teksto pagrindu jis sukūrė giesmę, kuriai buvo lemta tapti Reformacijos pergalės himnu:

Kirche. 113.

Ein fe = ste Burg ist un = ser Gott,
Er hilft uns frei aus al = ler Noth,

Ein gu = te Wehr und Waf = fen.
Die uns jetzt hat be = trof = fen.

Der alt bö = se Feind, Mit Ernst

erb jetzt meint. GroßMacht und viel List

Sein grau = sam Rüstung ist; Auf Erd ist

2. Mit unsrer Macht ist nichts gethan, Wir sind gar bald verloren, Es streit für uns der rechte Mann, Den Gott hat selbst erkoren. Fragst du, wer der ist? Er heißt Jesus Christ, Der Herr Zebaoth, Und ist kein anderer Gott: Das Feld muß er behalten.

3. Und wenn die Welt voll Teufel wär Und wollt uns gar verschlingen, So fürchten wir uns nicht so sehr: Es soll uns doch gelingen. Der

Fürst dieser Welt, Wie saur er sich stellt, Thut er uns doch nicht. Das macht, er ist gerichtet: Ein Wörtlein kann ihn fällen.

4. Das Wort sie sollen lassen stahn Und kein Dank dazu haben. Er ist bei uns wohl auf dem Plan Mit seinem Geist und Gaben. Nehmen sie den Leib, Gut, Ehr, Kind und Weib, Laß fahren dahin! Sie habens kein Gewinn: Das Reich muß uns doch bleiben.

Tvirta M. Liuterio nuostata, kad tarp žmogaus ir Dievo nėra ir negali būti tarpininko – šio himno melodiją nuspalvino ryžtinga dvasia. Maža to, formos atžvilgiu tai alternatyva vienbalsiam grigališkajam giedojimui atsisakant ir lotyniškojo teksto.

Šios melodijos ir teksto autorystę paaiškina populiarieji vokiečių liaudies legenda apie meisterzingerių cecho dainių Johaną Valterį, kuris per Dainų Varžybas nukrypo nuo tabulatūros taisyklių ir pasidavė metafizinei kūrybos būsenai. Varžybas, žinoma pralaimėjo ir liūdnasėjo namo. Bet pakely sutiko vieną iš varžybų klausytoją, kažkokį jam nepažįstamą dvasiškį. Šis jį paguodė ir pareiškė, kad jo daina buvo nuostabi, bet atgyvenusios tabulatūros taisyklės. Ir nepažįstamasis paprašė jam užrašyti tą melodiją bei ją pritaikinti keturiems balsams. J. Valteris pažadėjo tai padaryti rytdienai. Kitos dienos vakare atėjo nepažįstamojo tarnas ir išsinešė kūrinį. Sekmadienį nuėjęs bažnyčion – J. Valteris atpažino savo melodiją skambančią 4-balsiškai ir gimtąja kalba. O naujasis pastorius – pasirodo tas pats nepažįstamasis – buvo Martynas Liuteris. Jam vadovaujant giedojo visa bažnyčia... Taip sena liaudies daina su nauju tekstu (autoriniu, paties M. Liuterio parašytu) suskambo kaip iškilmingas bažnytinis choralas.

Šis pasakojimas būtų lyg ir tiesioginė nuoroda apie minėto choralo autorystę: vokiečių liaudies melodija, harmonizuota Johano Valterio, o teksto autorius Martynas Liuteris.

Sovietmečio muzikologinė literatūroje neretai rasime, jog M. Liuteris yra absoliutus minėto himno autorius, sukūręs ir melodiją ir žodžius. Būtent todėl noriu pabrėžti jog Johanas Valteris (1496–1570) kaip matome ne legendinė, o istorinė asmenybė – iš tiesų buvo M. Liuterio draugas, vokiečių bažnytinės muzikos kompozitorius. Jiedu drauge išleido “Geystliche gesang Buchlein” Witenberg, 1524 m.

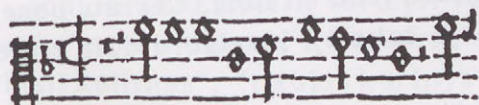
M. Mažvydo giesmyno II d. (1570 m.) yra vokiškasis choralas “Ein feste Burg ist unser Gott” su vertimu į lietuvių kalbą.

1. Knyga: F. Orzechovskaja. Johanas Sebastianas Bachas. Vilnius.

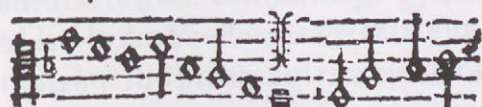
Psalmas XLVI.

Deus noster refugium & virtus, etc,
anta labai gražaus ir link
sma balsa ape apginima
Dafniczias.

Ein feste Burg ist unser Gott.

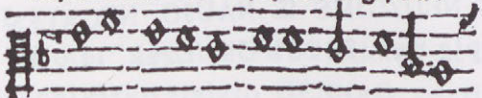
Acz nus apgirtos musu Dievas / Je
Padešt mums mišlei wargusu / Ku-

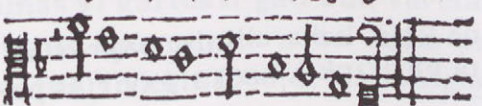
apginimas stįpras /
rie pule ant mussu / Senas pitro :

neprietelius / Trofše nor regimai /

Diagna tįjrašti zdrodin ghis greitai /

Anta swieta įjcm nier ligaus.

Waczj mussu nępagaulemu /
Tūkau nes mes prafusim / Kar-
yau vs mus wiras macnas / Karš

nšig Diewa est aprinktas / Klauš
kurs tatai įjre Est Jesus Kristus /
Wieschpats Sebaoth / Nier nes ti-
ta Diewa / Tas apturies ischgale-
ghima.

Norint swiets pilns welnu butu /
Mus prarįsti norietu / Bet mes
nessibjow didei / Palaimę gaušim
weikįei / Kunigs šchio swieta / Dru-
mu stangu Bet nepašeis / Nes est
iau apsuditais / Dieus šodis tur ghi
ischgalietij.

Šzodis tas testowis macnas / Je
swiets te est newzdzienczinas / Tas
est su mumis anta lauka / Kariau
su Dwase schwenta / Tįjm ghye tu-
na / lobij waukus / ir cziesi / Note /
wįss apšeis / naudos isch to negaus /
Mumis atliks karalįsta dangaus.
Psalmas

Kodėl M. Mažvydas “nulupo” melodiją iš modernesnio varianto (4-balsio) ir įgrūdo į senovinius grigališkus rėmus?

Dėl keleto priežasčių: išlaikydamas vieningą giesmyno melodijos užrašymo stilių (vienbalsišką) ir “Mažai Lietuvai” rekomenduodamas lengvesnį choralo variantą, dėmesį skyrė pačiai giesmei, o ne jos naujai formai. Labai vertingas yra ir M. Mažvydo trumpas paaiškinimas po paantrašte. Nurodymas pirminį psalmės teksto variantą (Psalmas XLVI) ir buvusios grigališkos giesmės pavadinimą “Deus Noster refugium, – M. Mažvydas davė “raktą” muzikologams į psalmių aukso fondą. Jų tarpe rasime ir 2-ąjį “Tėve mūsų” variantą pagal Naująjį Testamentą. Bet apie tai – kitą kartą.

* * *

Kun. dr. Eugenius Gerulis

KAIP TEN YRA SU TUO “UŽGIMIMU IŠ MAUJO”?

Naujajame Testamente žodis PALINGENESIA – “regeneracija” arba “atstatymas” yra užtinkamas vos ti du kartus: Mt. 19 : 28 ir Tit. 3 : 5.

Pastebėję šį informacijos menkumą, neapsigaukime, kaip kad anas “Titanikos” laivo kapitonas, pamatęs mažą ledo viršūnę. Geriau pasekime Nojaus pavyzdį; jis, kad ir mažoje šakelėj, išvelgė didžią žinią! (Gen. 8 : 11).

Kaip kad visi žinome, atgimimo klausima iškilo anuomet, Kristui besikalbant su Nikodeu (Jn. 3 : 1).

Nikodemas buvo žymus žydų veikėjas, vyriausybės narys, seminarijos profesorius. Jis jau kurį laiką, iš tolo atsargiai stebėdamas, domėjosi nuostabiu Jėzaus Kristaus asmeniu, norėjo su Juo susitikti, pasikalbėti. Bet čia buvo viena kliūtis: anuomet žydų aukštuomenė į Jėzų žvelgė kaip į kokį heretiką, žmonių kurstytoją, maištininką. Su tokiu asmeniu viešai susitikti Nikodemas vengė, bijodamas viešosios opinijos kritikos. Todėl pas Kristų jis atvyko naktį, slapčia . . .

Šio vizito metu Kristus priminė Nikodemui, o taip pat ir visai žmoniškai, vieną svarbią tiesą: JEI ŽMOGUS NEUŽGIMS IŠ NAUJO, NEGALĖS MATYTI DIEVO KARALYSTĖS (Jn. 3 : 3; plg. Jer. 31 : 31–34; Ezek. 11 : 19; 25 : 27; Ps. 51 : 10).

Čia įsidėmėtini trys dalykai:

Pirma: Kristaus žodžiai čia *skamba* ne kaip koks eilinis, paprastas patarimas vienokiam ar kitokiam keliui pasirinkti, bet kaip tvirtas po-tvarkis ir vienintelė išeitis!

Antra: Nikodemas buvo teologijos žinovas, giliai tikintis, moralus, reli-

gingas ir geras žmogus, Nežiūrint visų šių jo teigiamybių, šiam dievo-
tam asmeniui Kristus priminė: Nesistebėk, kad kiekvienas, žengdamas
Dievo karalystėn, privalės užgimti iš naujo (Jn. 3 : 7).

Kaip matome, nepaisant dievotumo laipsnio, atgimti privalės kiek-
venas.

Trečia: Kol dar esame “kūnas ir kraujas”, negalime save skaityti “nau-
jai užgimusiais”. Žmogus, kad galėtų matyti ir įžengti į naują pasaulį, į
Dievo karalystę, į vestuvių puotą, privalės turėti naują, perskaidrintą,
sudvasintą, dvasinį kūną, aprengtą, metaforiškai tariant, baltutėliu
drabužiu!

Kada visa tai įvyks?

Šv. Raštas, aiškindamas mums amžinojo gyvenimo reikalą, vartoja
šiuos išsireiškimus:

- a) Kartais regeneracija yra pristatoma mums kaip “naujas gimimas” (Jn. 1 : 13; 3 : 7; James 1 : 18);
- b) Kartais regeneracija vaizduojama kaip “dvzsinis prisikėlimas” (Rom. 6 : 13; Eph. 2 : 5-6; Col. 2 : 12; 3 : 1-2);
- c) Kartais regeneraciją matome kaip “atkūrimą” (Eph. 2 : 10; 4 : 24; 2 Cor. 5 : 17).

Žodį REGENERACIJA vertėjai verčia į “naujas gyvenimas”, “atstatymas”, “atnaujinimas”, “atkūrimas”, “naujas gyvenimas”, “dvasinis pri (si) kėlimas”, “naujas kūrinys”, “padarytas gyvu”, “Dievo vaikai” ir panašiai..

Kaip matome, žodyje REGENERACIJA telpa įvairūs išsireiškimai, susiję su žmogaus amžinuoju gyvenimu ir su “nauju užgimimu” (Mt. 22: 11-12; Lk. 5 : 36; Rev. 3 : 5; 21 : 1, 2, 5).

Ši “naujo gimimo” tiesa tiek anuomet Nikodemui, tiek ir šių dienų žmonėms tebėra sunkiai suprantama (Jn. 3 : 9-10; 1 Cor. 2 : 14).

Mūsų laikais juk daug kas mano: Užtenka tik tikėti, primiti Jėzų Kristų ir jau iš karto tapti “NAUJAI UŽGIMUSIU”!

Pasirodo, čia reikalas nėra taip jau paprastas, kaip kad daugelis yra linkę manyti. Šią žmonių silpnybę matė ir pats Kristus (Jn. 3 : 11-12).

Beto, “ANTROJO UŽGIMIMO” reikalo supratimui yra pakenkę netikslūs graikiško žodžio GENNAO vertimai. Šis žodis N. Testamente randamas 97 kartus ir gali būti verčiamas labai įvairiai, nes turi plačią prasmę, apima visa arba dalis proceso, kurio dėka atsiranda naujas žmogus. Todėl GENNAO, atsižvelgiant į turinio aplinkybes, yra teisingai verčiamas į : veisti, apvaisinti, pastoti, už (si) megsti, pra (si) dėti, tapti nėščia, būti nėščia, gimdyti, gimti, tapti tėvu, ir panašiai. Netikslumas

atsiranda, jei vertėjas, vietoje žodžio „pastojo“, pavartoja žodį „pagimdė“. Tada gaunasi labai skirtinga, o kartais net klaidinanti, prasmė! Pvz. Pažvelgę į apaštalo Petro pirmojo laiško pirmo skirsnelio trečią viršelį, ryškiai matome, kaip įvairūs vertėjai įvairiai ir netiksliai minėtą graikų žodį verčia: tikslų vertimą randame Authorized King James Version ir Thompson's Biblijose – „begotten“, bet septynios kitos angliškos Biblijos tą žodį verčia į „born again“ (Living Bible; Phillip Modern English Bible), „born anew“ (Revised Standard Version Bible), „new birth“ (Jerusalem Bible; New International Version Bible; New English Bible), „new life“ (Today's English Version Bible).

Dar ryškesnį tą patį netikslumą matome apaštalo Jono pirmojo laiško penkto skirsnelio pirmame viršelyje: Jerusalem Bible išvertė tiksliai: „begotten ... begot ... begets“ Gan panašiai išvertė ir Authorized King James Version Biblija; deja, lietuviai vertėjai tai išvertė į „gimęs... pagimdė... gimęs“, arba net „gimęs... Gimdytoja... gimusįjį“.

Pažvelkime kad ir į apaštalo Povilo pirmojo laiško korintiečiams ketvirto skirsnelio penkioliktą viršelį: čia žodį „begotten“ (Authorized King James Version) arba „begot“ (Juzalem Bible) mūsų vertėjai Pipiras, Eynoris, Skvireckas ir Vėlius verčia į „pagimdžiau“, o Jurėnas, Kavaliauskas ir Burbulys į „pasidariau“, „esu pasidaręs“, arba „ta-pau“ tėvu.

Panašių įvairumų matome ir Jokūbo laiško pirmojo skirsnelio 18-me viršelyje, bei kitur.

Kaip žodis „GENNAO“ taip ir panašios pramės žodžiai, kaip „anagennao“, „genethenai“, „ginamai“, literaliniai arba metaforiniai – alegoriniai pavartoti, jei netinkamai verčiami, žaloja originalo prasmę.

Todėl netenka stebėtis, kad, tokių vertimų poveikyje, asmenys dvasine prasme esą tik „begotten“ – ambriologinėje gemalėlio stadijoje, manosi jau esą atsiekę „born again“ – nauai užgimusio fazę!

Čia evangelistas Billy Graham perspėja, kad kilnių religinių jausmų dvelktelėjimas, tai dar nėra „antrasis užgimimas“, o taip gi ir atgaila arba krikštas – prisirašymas prie parapijos – irgi nebūtinai reiškia „antrąjį gimimą“.

Įdomu, kad žydai tapo Dievo vaikais ne per „pastojimą ir gimimą“, bet išrinkimo keliu (by election).

Senovėje pagonys, iš stabmeldybės perėję į žydų tikyba, buvo vadinami „naujagimiais“.

Ir pirmieji krikščionys, sekdami šią žydų terminologiją, krikščio-

nybėn perėjusius asmenis vadindavo "naujai gimusiais"; asmuo, tapęs Bažnyčios nariu, gaudavo "naujagimio" titulą. Ankstyvieji Bažnyčios teologai regeneracijos klausimo plačiau nenagrinėjo. Jie regeneraciją siejo su nuodėmes atleidžiančia KRIKŠTO malone (Tulaba, p. 392).

Krikštas, kaip žinoe, yra ne vien vidaus stovio išorinis paliudijimas, arba viešas apsisprendimo antspaudas, bet, dažnu atveju, tik liturginė ceremonija, nerefleksuojanti krikštijamo asmens (kūdikio) vidinio religinio stovio. Gal todėl apaštalas Povilas, o taip pat ir apaštalas Jonas krikštui didesnio dėmesio ir neskyrė (žiūr. Jn. 4 : 2; 1 Cor. 1 : 14–17).

Iš krikščionių į krikštą mažiausiai kreipia dėmesio quakeriai. Gi ortodoksai, liuteronai, episkopalai, o ypač katalikai krikšto vertę ypač pabrėžia. Jie krikštą riša net su regeneracija; jiems krikštas tai regeneracijos instrumentas (Mt. 28 : 19; Jn. 3 : 5; Ac. 10 : 47; Col. 2 : 12; Gal. 3 : 27; Mk. 16 : 16; Rom. 6 : 3–5; Tit. 3 : 5; Ak. 2 : 38; 22 : 16).

Liuteronizmas teigia, kad kūdikis vandens krikšto metu tampa tik dalinai regeneruotu (Gal. 3 : 27), tampa matomos Bažnyčios nariu, bet tai dar nereiškia automatiško išganymo. Liuteronų teologo Valentino nuomone, krikštas kūdikio neregeneruoja (Valentine, Christian Theology, Vol. II, p. 329–300). Krikštas regeneracijos procese esąs tik besivystantis pasiruošimas kelionėje į išganymą, į atgimimą.

Romos katalikų teologai prie žmogaus regeneracijos, šalia Dievo veikimo, priskiria ir žmogaus pastangas, nuopelnus, kuriais užsitarnaujamas dangus. Kurį laiką panašiai galvojo ir ankstyvojo liuteronizmo atstovai, prie regeneracijos priskirdami visą žmogaus pastangų procesą, kuriuo remiantis nuodmingas individas siekdavo justifikacijos ir regeneracijos. Net ir Kalvinas (1509–1564) neižvelgė didesnio skirtumo tarp atsivertimo ir regeneracijos. Jis manė, kad regeneracijos dėka įvyksta atsivertimas bei toliau brestama atsinaujinimu ir sanktifikacija (Lev. 11 : 44; 20 : 7–8), keliaujant žmogui į glorifikaciją (Jn. 3 : 1–3; Rom. 8 : 29–30).

Pagal arminianizmo sinergistrinę doktriną, regeneracija yra Dievo malonės veikimas ir žmogaus valios kooperavimas (James Arminius, 1560–1609).

17-me šimtmetyje į atsivertimą vis dar buvo žvelgiama kaip į regeneraciją, užmirstant, kad atsivertimas priklauso nuo žmogaus, gi regeneracija – vien tik nuo Dievo. "Naujai užgimę" žmonės bus gimę "ne iš kraujo, nei iš kūno noro, nei iš vyro valios, bet iš Dievo" (Jn. 1 : 13 – Tulabos vertimas). Taigi, regeneracija savo esmeje yra vieno Dievo darbas (Jn. 3 : 5–6; Rom. 6 : 13; Eph. 2 : 5, 10; 1 Pet. 2 : 9; Rom. 3 : 19; 8 : 7;

Jn. 3 : 8; Tit. 3 : 5; Eph. 4 : 22-24). Čia veikia visa Trejybė: Tėvas (Jn. 5 : 21; Jas. 1 : 17-18), Sūnus (Jn. 5 : 21; 2 Cor. 5 : 18; 1 Jn. 5 : 12) ir šv. Dvasia (Jn. 3 : 6; Tit. 3 : 5).

Vėlesnis liuteronizmas žmogaus nuopelnu neberiša su iustifikacija, ir sanktifikacijos nebesieja su regeneracija (Tit. 3: 5). Minėtas liuteronų telogas Valentine teigia, kad po justifikacijos seka regeneracija, sanktifikacija, glorifikacija (p. 237). Vėlesnieji protestantų teologai, pagaliau įžvelgė, kad regeneracija nepriklauso nuo žmogaus valios, o yra priklausoma tik nuo dieviškos "sėklos" pasodinimo, iš ko žmoguje dygsta tikėjimas, atgaila ir kitos dorybės (1 Jn. 3 : 9; 1 Pet. 1 : 23; James 1 : 18). Ir toji "sėkla" auga, bresta, šv. Dvasi si vedant, kol, Dievo laikui atėjus, įvyks "naujas atgimimas", tai yra regeneracijos realizavimas.

Šiame šimtmečiuje evangelikų teologai sutaria, kad regeneracija – tai Dievo aktas, kurio dėka mirtingas žmogus bus prikeltas amžinam gyvenimui. Regeneracijos darbe žmogaus valia nedalyvauja. Kaip kad natūraliame pastojime, nėštume ir gimime kūdikio valia neapsireiškia, taip yra ir dvasinio atgimimo procese – žmogaus valia yra visai pasyvi. Kaip kad medžiaginio kūno iš mirties prikėlime kūnas niekuo prie prikėlimo neprisideda, taip ir regeneracijos darbe žmogaus nuopelno nėra (Phil. 1 : 6; Eph. 2 : 10). Žmogui reneraciją atlieka Dievas, ir visa garbė priklauso tik Jam vienam! Žmogaus dalyvavimas čia gali apsisireiksti tik tikejimu arba netikejimu. Dabartinėje MALONĖS dispensacijoje iš atgailaujančio žmogaus reikalaujama tik tikėjimo. Bet kur tikrai tikima, ten ir klausoma, o kur klausoma, ten ir mylima, o kur mylima, ten aapsireiškia geras darbas. Bet čia geri darbai nėra sąlyga, o žmogaus prievolė ir pareiga.

Tiesa, regeneracija turi ryšio su atsivertimu, krikštu, su justifikacija, sanktifikacija ir glorifikacija, bet tai nėra vienas ir tas pats dalykas.

Justifikacija ir sanktifikacija turi reikalo su nuodėmės problema, gi regeneracija – su nauja prigimtimi ir amžinuoju gyvenimu. Per justifikaciją pasikeičia Dievo ir žmogaus santykiai, gi per regeneraciją keičiasi žmogaus moralinė ir dvasinė prigimtis (Gal. 2 : 20; Eph. 2 : 10; 1 Pet. 1 : 23; 2 Pet. 1 : 4). Pirmuoju atveju Dievas žmogui atleidžia nuodėmes, antruoju atveju žmogus iš mirties-pražūties kelio pervedamas į gyvenimo kelią.

(Bus daugiau)

NEMUNĖLIO RADVILIŠKIS

N. Radviliškis įkurtas kunigaikščių Radvilų 16 amž. II-je pusėje. Karų su Švedais metu (18 a. pr.) buvo visai sunaikintas. Netoli N. Radviliškio dar yra išlikusių sutvirtinimo liekanų – žemės pylimai (Maž. Tarybinė Encikl. 2 t. 682 p.).

Jeigu taip, tai ir N. Radviliškio pirmoji Ev. Reformatų bažnyčia turėtų būti nedaug ką jaunesnė už Biržų bažnyčią, pastatytą 1587 m.

Sinodų kanonuose pavyko rasti tik, kad 1804 m. gegužės 22 d. Žemaitijos distrikto superintendentas kun. Martynas Labovskis pašventino naują bažnytinį kompleksą.

Iš tų pačių sinodų kanonų sužinome, kad lėšos N. Radviliškio Ev. Reformatų bažnyčiai statyti buvo renkamos po visą Rusijos imperiją. Nors parapijiečiai prisidėjo savo darbu ir kai kuriomis statybinėmis medžiagomis, vis tik bažnyčios statyba kainavo 21.000 rublių. Dauguma lėšų buvo surinkta iš aukų, o 12.000 rublių davė Bažnytinis inodas.

1887 m. liepos 26 d. buvo pašventintas pamatų kampinis akmuo. Bažnyčia buvo statoma iš raudonų plytų, sename romėnų stiliuje, su vienu aukštu bokštu, kuriame buvo pakabintas varpas. Jo statyba tęsėsi bemaž tris metus. Pašventinta buvo 1890 m. liepos 8 d. Šventino gen. sup. kun. Juozapas Gloveckis ir Vilniaus distrikto vice-super. kun. Martynas Cumftas, dalyvaujant visiems Sinodo dalyviams, parapijiečiams ir svečiams. To paties Sinodo metu, liepos 11 d., buvo pašventinti į kunigus Adomas Cumftas (martyno Cumfto sūnus) ir Felicijonas Kurnatauskas. Adomas Cumftas buvo paskirtas į Biržus – antruoju kunigu, o F. Kurnatauskas – į Slucką – kunigu ir gimnazijos mokytoju.

Tokiu būdu 1995 m. suėjo 105 metai nuo N. Radviliškio bažnyčios pašventinimo ir 100 metų nuo jos statytojo Martyno Cumfto mirties. Šiuo metu abu – tėvas ir sūnus – ilsisi senosiose N. Radviliškio kapinėse. Kai, prieš keletą metų, man teko proga jose apsilankyti, apleistoje pievoje dar stovėjo du vienodi, storos apvalios geležies, metaliniai kryžiai.

Jeigu tėvas pastatė Maldos namus Dievo garbei, tai sūnus tam pašventė visą savo gyvenimą – iki pat mirties, tikra to žodžio prasme. 1895 m., mirus tėvui, sūnus Adomas Cumftas paskirtas aptarnauti N. Radviliškio parapiją. Atlaikęs pamaldas vieną 1911 m. sekmadienį, priklausė maldai, ir nebeapasikėlė. Bažnyčios seniūnai, pastebėję, kad

kunigas per ilgai klūpo, priėję, pakėlė jį ir nugabeno į kleboniją, kurioje jis ir mirė.

Kita N. Radviliškio tikra "vargos auka" buvo vargonininkė Elzbieta Radinskaitė, kilusi iš Naujamiesčio (miestukas arti Panevėžio, K.G.). Pasitraukus kun. P. Jašinskui, 1923 m. ji atsikėlė į N. Radviliškį ir išdirbo ten iki 1957 m., iš pradžių net jokio atlyginimo negaudama. Kun. P. Jakubėnas vieno Sinodo metu taip apie ją pasakė: "Darbininkas turi gauti atlyginimą, bet ne išmalda". Vėliau ji persikėlė į Papilį. 1958 m. lapkričio 11 d. ji palaidojo savo seserį, kurią Naumiestyje slaugė. Kadangi dėl to susidarė papildomų išlaidų, jai teko vėl kreiptis į Konsistoriją – prašyti pašalpos. Kai 1960 m. buvo nugriauta bažnytelė, ir šventoriuje naikinamos esančios kapinės, dar buvo likęs tik jos tėvo – vienintelis – paminklas. Neaišku – ar ji dar pajėgė savo tėvo palaikus perkelti į kitą vietą, ar jis taip ir liko gulėti amžinam poilsiui išniekintuose Naujamiesčio kapuose? Elzbieta Radinskaitė palaidota Kubilių kapinėse.

Šiaip N. Radviliškio parapija senovėje buvusi gana nemaža. Turėjusi 1–2 nuolatinius savo kunigus, vargonininką, varpininką, parapijinės mokyklos mokytojus. 1936 m. ji dar turėjo 1161 konfirmuotą parapijietį.

Nuo 1751 metų joje yra kunigavę šie kunigai:

1758 m. – Kristupas Nerlichas	1857 m. – Konstantinas Joungas ir
1784 m. – Stanislavas Stankaras	Martynas Gotthelfas
1793 m. – Mykolas Labunskis	Cumftas
1800 m. – Samuelis Nerlichas –	1868 m. – Juozapas Drue
Debskis	1895 m. – Adomas Cumftas
1804 m. – Juozapas Ceraskis	1912 m. – Jonas Šepetys
1824 m. – Konstantinas Čyžas	1918 m. – Povilas Jakubėnas ir
1830 m. – Jonas Aromavičius	Adomas Šernas
1833 m. – Aleksandras Paškevičius	1930 m. – Stasys Neimanas
ir Adomas Aromavičius	1941 m. – Adomas Šernas
1837 m. – Juozapas Bialablockis	1965 m. – Mykolas Frankas
1840 m. – Aleksandras Ceraskis	1968 m. – Povilas Jašinskas
1841 m. – Maršandas	1971 m. – Petras Čepas
1842 m. – Aleksandras Meškauskas	1984 m. – Reinholda Moras
1856 m. – Augustas Meškauskas	1993 m. – Petras Čepas

Pirmojo pasaulinio karo metu N. Radviliškio bažnyčia labai nukentėjo. Bokštas buvo išsprogdintas iki pat lubų, nudegė stogas. Per bokšto kiaurymę ugnis persimetė į bažnyčios vidų, sudegė vargonai, kitos me-

dinės pastato dalys. Po 7 metų pertraukos, 1922 m. rugpjūčio 20 dieną, bažnyčia buvo atremontuota, ir radviliškėnai vėl susirinko pamaldoms. Bet bažnyčios bokštas ir iki šių dienų liko neatstatytas. Nėra vargonų.

Antrojo pasaulinio karo metu buvo kulų suskvarbytas stogas, langai, aptrupintos sienos. Po karo bažnyčia buvo šiek tiek remontuojama. 1990 m., minint 100 metų bažnyčios jubiliejų, kiauras skardinis stogas pakeistas nauja asbocemento šiferio danga. Bet iki pilno bažnyčios sutvarkymo dar toli gražu. Pastato sienos iš lauko pusės aptrupėję, šventoriaus akmenų – mūro siena seniai sugriuvusi.

Po karo buvo užėjęs bažnytinių langų daužymo vėjus. Buvo masiškai išdaužyti Biržų Ev. Reformatų ir katalikų bažnyčių langai; neatsilikta ir N. Radviliškyje. Tik ten, berods, nenukentėjo katalikų bažnyčios langai. Nusikaltėliai buvo paduoti į Liaudies Teismą. Biržams beveik už visus pietinės pusės išdaužytus langus priteisė tik... 1, 84 rublio (!?). N. Radviliškis už savo šiaurinės bažnyčios pusės (nuo paupio) langus prisiteisė 30 rublių. Už tokią sumą negalėjai net stiklo nusipirkti, o kas tau tokiaime aukštyje veltui juos stiklins?

Kai vieno įsibrovimo į N. Radviliškio bažnyčią metu ji buvo priteršta, nuo sienos nuplėšta kun. M. Cumfto memorialinė lenta, ir, raštiškai apie visą tai pranešus Biržų rajono milicijai, tik po ilgo laiko gavau iš jos pranešimą, kad "... jūsų pareiškimas yra tyrimo eigoje". Tas tyrimas dar tebesitęsia iki šių dienų... Tai taip buvo auklėjami ir mokiami mūsų mokyklinio amžiaus vaikai. Ir nėra ko stebėtis dėl dabar įvykstančių daugybės nusikaltimų. Ko mūsų jaunoji karta buvo mokoma – to ji ir išmoko.

Šiuo metu N. Radviliškio Ev. Reformatų parapija yra labai sunykusi ir pergynena labai sunkias dienas. Parapijiečių labai sumažėję, ir tie patys jau nusenę. Pati parapija išsitęsusi siaura juosta pagal Latvijos rubežį. Keleivinės mašinos retai kursuoja. Kai kuriems žmonėms lengviau patekti į Biržus, negu į N. Radviliškį. Pamaldos, dėl kunigų stokos, vyksta retai; ir į tas pačias mažai žmonių besusirenka. Neaišku kaip ilgai dar ši parapija begyvuos, bet atgaivinti ją jau irgi yra labai sunku.

1995. 10. 28 d., Malūno 38, 5280 Biržai

MOKSLININKO MYKOLO GALVELĖS 120-ųjų GIMIMO METINIŲ MINĖJIMAI

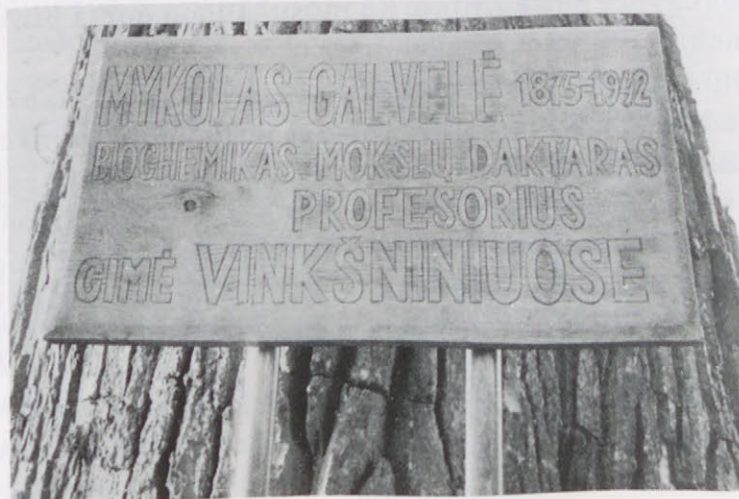
1. VINKŠNINIUOSE PRIE VINKŠNOS

Eilinį liepos šeštadienį (1995) neįprastai pagyvėjo senasis Vinkšni-
nių kaimas. Be išankstinės reklamos ir oficialių kvietimų suvažiavo
žmonės ne tik iš Biržų – ir iš Panevėžio, ir iš Kauno. Atvyko ir tie, kam
brangus mokslininko Mykolo Galvelės atminimas, kurie jaučiasi galin-
tys kuo nors prisidėti, sugražindami iš nežinios šio tragiško likimo
žmogaus vardą.

Pirmiausia aplankytos Vinkšninių kapinės, apie kurias kun. P. Ja-
šinskas yra pasakęs, kad tai vienos iš seniausių Biržų krašto kapinių,
kad ten laidoti pradėta prieš penkis šimtus metų . . . Būtent tose kapinė-
se buvo patvaryti Galvelių šeimos kapai, padėta gėlių. O po to visi rin-
kosi prie dulkėto vieškelio, po storiausiu kaimo medžiu, kurio pavėsyje
stovėjusioje sodyboje 1875 m. gruodžio 20 d. gimė būsimasis mokslinin-
kas.

Beje, šio žymaus kraštiečio kapą galima pagerbti tik tarp šimtų
tūkstančių stalinizmo aukų bevardžių kapelių . . .

Šalia įspūdingo kamieno tautodailininko Algirdo Butkevičiaus iš-
drožta atminimo lenta:

Mykolas Galvelė 1875–1942 Biochemi-
kas Mokslų Doktoras Profesorius.

nuo dabar praeiviams primins čia stovėjusią sodybą, joje gimusį jubilijatą, kurio 120-sios gimimo metinės bus minimos 1995 m. pabaigoje. Todėl kai kam šis Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos Biržų skyriaus renginys atrodė ankstyvas. Atsisakė Kauno mokslininkai: paskaitą apie rimtą žmogų reikia rimtai paruošti. Tą jie galės padaryti tik į metų pabaigą. Su tuo nebuvo galima nesutikti. Teko verstis savo jėgomis. Su kai kuriais M. Galvelės gyvenimo epizodais susirinkusius supažindino draugijos Biržų skyriaus pirmininkas Kostas Dagys. Tas pat buvo pakartota grįžus į Biržus, kultūros centro salėje vykusia-me draugijos ataskaitiniame susirinkime.

Dar 1921 m. išleistame "Lietuvos albume", tarp žymių tautinės sąmonės bei kalbos kėlėjų, valstybės, politikos veikėjų, mokslo ir meno darbuotojų 196 psl. yra skirtas Mykolui Galvelei. "Farmacijos magistras, Petrogrado Karo medicinos akademijos profesorius, Reformatų sinodo kuratorius". Taip mūsų kraštietis buvo pristatomas skaitytojams daugiau kaip prieš septyniasdešimt metų.

Pagerbimas neatsitiktinis. Martyno Yčo atsiminimų knygoje "Nepriklausomybės keliai" (pirmoji laida 1935 m., Kaunas, "Spindulio" spaustuvė) III-jo tomo dešimtame skyriuje, skirtame Petrapilio lietuvių kolonijai, nemažai rašoma apie tame mokslo ir kultūros centre studijavusius lietuvius, kurių amžių sandūroje buvo apie du šimtus. Toks būrys veiklaus, apsišvietusio jaunimo negalėjo būti be savų organizcijų. Atsiminimų autorius Martyna Yčas išskiria studentų medikų grupę, kuri 1904 m. Vl. Nagevičiaus iniciatyva įkūrė draugiją korporacijos pagrindu "Fraternita Lithuanica". Tai karo medicinos studentų - Vl. Nagevičiaus, Oželio, Matulionio, Plepio, Galvelės, Stančiaus, Šližio ir kitų, nepasitenkinusių bendrosios lietuvių studentų draugijos veikla, o panorėjusių turėti savo spacifinę draugiją. Ši draugija dėjo pamatan savitarpį susiartinimą, lietuvių dvasios sustiprinimą, apsišvietimą ir išsiauklėjimą. Ji visuomet išsiskirdavo iš kitų draugijų savo nepartiškumu ir tolerancija politiniais klausimais. Ji auklėjo pirma žmogų, gerą ir dorą lietuvi, džentelmeną bendravime ir pasiryžusį darbuotis šias savybes įgyvendinti. "Fraternita Lituanica" dažnai kviesdavo mūsų politikos vyrus daryti jiems pranešmus įvairiais aktualiais klausimais. Čia galėjai sutikti prof. kun. Pr. Būčį, A. Bulotą, M. Yčą, N. Januškevičių ir kt..

Nenutrūko studento, vėliau tapusio įtakingu mokslininku, ryšiai su lietuvybe ir Lietuva. Pvz., padėdamas sesers dukrai Ievai, paruošė Lietuvai taktišką, aukštos erudicijos mokytoją Ievą Dubraitę - Šernienę (1895 m.-1960 m.), mokytojavusią Biržų, Panevėžio, Kauno gimnazijose.

Pagal pačios mokytojos, jos amžininkų atsiminimus, Daukniškių ūkininko-malūnininko Dubros paauglė dukra Ieva, nuvykusi į Petrogradą, dėdės M. Galvelės pastangomis buvo priimta į didžiojo kunigaikščio Konstantino Konstantinovičiaus vardo gimnaziją, į kurią primdavo tik kunigaikštaites ir kitas aukštos kilmės mergaites. Kad toje gimnazijoje ūkininkaitė nuo Biržų sveikinantis kunigaikštaitė tepaduodavo tris pirštus – ne tragedija: kai per baigiamuosius egzaminus apsilankė pats kunigaikštis, jis, drebant visai klasei, pažvelgęs į žurnalą, pašaukė Dubraitę ir liko patenkintas jos atsakymu. Prasčiokėlė nuo Biržų nepadarė gėdos savo dėdei, apgynė klasės gerą vardą, o, svarbiausia, atkūręs Lietuvos nepriklausomybę, turėjome aukštos kultūros pedagogę. Keleri metai, praleisti tokioje aplinkoje, Dubraitę – Šernienę paveikė, visam gyvenimui.

Jau minėtuose M. Yčo "Atsiminimuose" verta dėmesio pastraipa: "Dar gegužės mėnesį, būdamas Petrapily, Biržų spautuvės mašinų pirkimo reikalais, lankiausi V. Dūmoje ir iš balkono nužiūrėjau sau vietą, sakydamas savo palydovui, jau čia rudenį sėdėsiu. Mano palydovas nušėbo tokiu tvirtu mano įsitikinimu. Jis pakvietė mane, kai būsiu išrinktas, pas jį apsigyventi, kol butą susirasiu. Taigi, laikydamasis jo žodžio, ir nuvykau pas jį į Karo akademijos rūmus tiesiog iš stoties. Tai buvo mano kaimynas biržėnas, tos akademijos asistentas Mykolas Galvelė," (I tomas 62 psl.)

Naujai išrinktam V. Dūmos nariui M. Yčui buvo tik 26-ri, būsimasis medikas – kariškis Mykolas Galvelė už pastarąjį buvo bent dešimčia metų vyresnis.. Tačiau tai netrukdė jiems bendrauti: buvo biržiečiai, kaip M. Yčas rašo, – kaimynai. Nieko sau kaiminystė! Kur Šimpeliškiai, kur Vinkšniniai. Bet svetimoje aplinkoje, nežiūrint, kad vienas augęs ant Rovėjos kranto, kitas – prie Apaščios, jie save laikė kaimynais. Darbštesnis šių vyrų biografas, manau, surastų ir daugiau juos jungusių sąsajų. Juk Jono ir Martyno Yčų motina buvo Zuzana Dagilytė, kurios viena sesuo buvo ištekėjusi už J. Mikelėno. O Mykolo Galvelės žmona buvo Marija Mikelėnaitė. Ar čia tik pavardžių sutapimas?

Padėdavo mokslininkas ne tik giminaičiams, bet ir visiems Biržų krašto žmonėms. Pvz., kai dalis I-jo pasaulinio karo pabėgėlių pasitraukė į Latviją, pats juos pasitiko, padėjo atsitraukti iki Petrogrado, ten surado butus, gerai apmokamus darbus karinėse gamyklose. Giminaičiai – Vinkšninių Galvelės, gyveno šalia mokslininko akademijos. Bendravardis Mykolas Galvelė (sūnėnas) yra pasakojęs, kad matydavęs, kaip dėdė ten pat šalia buto esančiuose kabinetuose konsultuoja studentus, skaito jiems paskaitas.

Kiek Lietuva, gimtasis kraštas ir jo žmonės jaunystėje traukė būsimą profesorių ar jau profesorių, matosi iš Mykolo Šimo atsiminimų:

“Kas vasarą atostogoms su šeima atvažiuodavo į Vinkšninius. Vėžiaudavo Rovėjoje, gydydavo kaimiečius, kurie atsidėkodami nešdavo pagautą gyvą žuvį.“

Vinkšninių kapinėse prie Galvelių šeimos kapų tebėra metaliniai kryžiai, nebūdingi to krašto kapinėms. Tai taip pat petrogradečio dovaną savo artimiesiems. O apie mūrinius vėjo malūnus Dubriškiuose ir Vinkšniniuose, dar garinę lentpiūvę kaimiečiai pakalbėdavo įvairiai: vieniems atrodė, kad tuos malūnus įsigijo padedant mokslininkui, kiti tvirtino buvus priešingai. Tik pasiturintys ūkininkai galėjo leisti savo vaikus į gimnaziją Mintaujoje (Jelgavoje).

Šiandien mums daug kas iš M. Galvelės gyvenimo, mokslinės veiklos dar nežinoma. Pavyzdžiui, ar jis kilęs iš bajorų, ir tik todėl peteko į akademią, galėjo į kilmingųjų gimnaziją nuktreipti giminaičius, ar bajorystę gavo už darbštumą. Faktas, kad Vinkšniniuose, ten, kur dabar stovi ž. ū. bendrovės pirtis, norėjo steigti sanatoriją. Vietovė patikusi dėl grafo Tiškevičiaus puoselėjamo miško – Tabūno sengirės ir bevardžio upelio – Rovėjos intako. Atseit prie tokių upelių, tekančių į rytus, labai sveika aplinka, tokių nedaug yra. Ar tikrai toks jis buvo prieš Pirmąją pasaulinį karą, ar tai jis būtų daręs akademijos lėšomis kaip tiriamąją stotį. Sutrukdė gerus norus įgyvendinti kaimo moterėlių davatkiškumas ar godumas: kaip čia užleis savo ūkių “šniūrus” svetimiems! Privažiuos iš miestų visokių...

1921 m., kai buvo rengiamasi atidaryti Kauno universitetą, M. Galvelė, kaip ir kiti žymūs lietuvių kilmės mokslininkai, buvo kviečiami ten dirbti. M. Galvelei siūlė vadovauti fiziologinės chemijos katedrai. Tačiau į Kauną jis neatvyko. Kodėl? Perdaug Lietuvos valdžioje buvo kunigų, – pareiškęs – teigia vieni šaltiniai. Kiti nurodo, kad M. Galvelė keliolika metų dirbęs katedroje, jautė ten turėsiąs kitokias mokslines galimybes. Tik nenujautė būsimų represijų, beprasmiškos mirties.

Pradžioje minėtame “Lietuvos albume” M. Galvelė pristatomas ir kaip reformatų bažnyčios sinodo kuratorius, tokie titulai šiaip sau nebuvo dalinami. Tai įrodymas, kad jis aktyviai dalyvavo savo bažnyčios veikloje, nors kur, kada ir kaip – vėl nežinome.

“Mokslo” leidyklos 1982 m. Vilniuje išleistame albume “Vėjo malūnai” Vinkšninių malūnas nebeminimas. Tik vyresniųjų vinkšniniečių atmintyje išlikęs šio kraštovaizdžio papuošalas ir pigus pagalbininkas kaimo buityje. Kada ir kokie meistrai iš galingų lauko akmenų jį sumūrijo, sumaniai ant

trečio aukšto užkėlė "kepurę", – niekas tuomet galvos nesuko. Būdavo išeis suaugusieji į jiems žinomą vienkiemio "tašką", ten, iš kur matosi sparnai, ir iškart daro išvadą: jeigu sukasi, reiškia – dirba, kviečia važiuoti, sumals. Juk pagal 1923 m. Lietuvos surašymo duomenis Vinkšniniuose buvo 63 kiemai su 290 gyventojų. Ne ką sumažėjo kaimo žmonių ir 1932 m., išsiskirsčius į vienkiemius. Tik grūdas, sakė, tapo brandesnis, gausesnis. Tekdavo ir po parą ar ilgiau išlaukti, kol papūs palankesnis vėjas.

Žmonės malūną pastatė, žmonėms jis tarnavo, žmonės jį ir sugriovė. 1944–jų rugpjūčio pradžioje, frontui nugarmėjus link Latvijos, vinkšniniečiai grįžo iš miškų ir savo kaimo nebepažino. Tebuvo likus tik viena kita troba, sodybvietėse tarp pamatų lengvas vasaros vėjas gainiojo pelenus. Taip buvo ir su malūnininkų Galvelių namais. Sudegė visas medžiaginis gyvenimas ir nemažos dvasinės vertybės. Tarp jų ir nuotraukos, laiškai, mokslinės knygos, atsiųstos Mykolo Galvelės.

Neaplenkė karo negandos ir malūno. Itarė rusai, kad ten gali slėptis vokiečių snaiperiai ar ugnies koreguotojai. Na ir davė pylės! Šaudė tiesiu taikymu, kol apgriovė ir padegė. Šaudė savęs padrašinimui ir priešo pagąsdinimui. Jei esi fronte – reikia šaudyti.

Malūną atstatyti buvo beviltiška. Tuo labiau, kad prasidėjo kitokio masto ir lygio griovimai. Nors buvau keliolikos metų paauglys, visam gyvenimui įstrigo epizodas, kaip Medekių valsčiaus aktyvistai klausinėjo kaimo žmonių apie gyvenimą prieškario metais: "Kur maldavote?" Išgirdavo: "Galvelės malūne." "O kur lentas pjaudavote?" – "Buvo pria malūno garinė lentpjūvė." "O ar samdinių turėjo?" Ir kaip išlaikyti paslaptį, kurią ne tik Vinkšninių kaimė, bet ir plačioje apylinkėje visi žinojo: malūno ir lentpjūvės savininkai Jurgis ir Adomas Galvelės jau buvo mirę, paveldėtojai – sūnūs Mykolas su Jonu negalėjo visur suspėti. Gyveno pas juos ir dirbo malūnininkas Adomas Urbonas. "Aha, vadinasi, samdė!" Taip buvo formuojamas buožės, išnaudotojo įvaizdis, nors Galvelės po gaisro ir sugriovimų buvo pliki kaip tilvikai. Jiems patiems reikėjo pagalbos, tačiau 1949 m. kovo 25 d. iš Vinkšninių į Irkutsko srities Taišeto rajoną buvo ištremti: Galvelė, Kostas, Mykolas, 1946 m. gimimo, Galvelė Mykolas, Mykolas, 1938 m. gim., Galvelė Mykolas, Adomas, 1904 m. gim., Galvelienė Ona, Petro, 1906 m. gim. ir Galvelytė Erika, Mykolas, 1942 m. gim.. Paleisti iš priverstinių "kurortų" 1958 m. gegužės 22 d.. Maždaug po metų – 1959 m. kovo 30 d. – buvo reabilituotas ir jų artimas giminaitis – mokslininkas kariškis Mykolas Galvelė.

Štai tokiais prisiminimais 1995–ųjų liepos 8 d. buvo dalijamasi Vinkšniniuose po vinkšna. Renginėlis paskubomis, ankstokai surengtas kaip prologas rimtesniam. Šios įdomios, skaudžius likimo smūgius patyrusios šeimo istorijoje dar nemaža baltų dėmių, kaip ir malūno statyboje. O ir pats medis – vinkšna –

mįslė. Tiems, kurie tiki, jog Vinkšninių kaimo pavadinimas kildinamas iš kaidais čia žaliavusių vinkšnų, storiausią kaimo medį laikyti vinkšna – visai priimtina.

Ir čia geras sutapimas: paminklinėje sodybvietėje stovi gamtos paminklas – įspūdingas medis su gandravidžiu viršūnėje.

1995 m., liepa

(Bus daugiau)

* * *

Petras Zablockas

DUKRELEI

Kaip šiandieną dar regiu galvutę šviesią

Ir akytes taip mielas arti.

Ir sapne matau tave rankytes tiesiant

Ir girdžiu, kaip tu šauki: "Tėtyt!"

Pakartok, dar pavadink, dar pasišauk

Iš nemielo šito krašto, nejaukaus.

Pro upes ir pro viršukalnes dantytas

Mano kelias – kur mane nuves?..

Merkias žvaigždės, gęsta saulė šviesų ryta

Be namučių, be mamytės, be tavęs.

*Metų metai vieškelėliuos svetimuos...
Kada grįšiu pas tave, kada namuos?*

Vakare vargų saulutei nusileidus,

Mane lanko vėlei sielvartas nykus,

Ir regiu aš vėlei mielą veidą,

Ir tyloj maldos žodžius renku:

"Būk sveikutė ir laiminga, ir gera,

Ir linksmutė kaip pavasario giedra".

Berkit, sodai, jai gegužio baltą žiedą,

Vyturėli, jai dainelę nešk.

Tegu rasos jai žemčiūgų kekėm rieda

Ir telanko angelas sapne.

O vėlyvo vakaro žvaigždė

Tegu pasaką gražiausią jai kuždės.

1948

REFORMATAS IR PRISIKĖLIMO BAŽNYČIA

Po Pirmojo pasaulinio karo, 1922 metais vyskupas dr. Pranciškus Bučys (1872–1951) iškėlė mintį: “Prisikėlusiai Lietuvai pastatykime PRISIKĖLIMO bažnyčią! Ši bažnyčia turėtų tapti mūsų tautos atgimimo ir nepriklausomybės simbolis! Ji turėtų būti tautos ŠVENTOVĖ – panteonas, mauzoliejus! Jos architektūrinė išraiška – lietuviško charakterio ir krikščioniškos dvasios!”

Šiai vyskupo P. Bučio minčiai visi pritarė, tačiau atgimusi Lietuva 1922 metais ekonominiai dar buvo silpna ir negalėjo šiam planui ryžtis.

Bet laikui bėgant, reikalai ėmė krypti į gerąją pusę. 1926 metais, ruošiantis švęsti nepriklausomybės dešimtmetį, mintis statyti tautos ŠVENTOVĖ vėl atgijo.

1926 m. spalio 23 d. buvo sudarytas garbingų asmenų komitetas rūpintis statybos reikalais. 1926 ir 1927 m. buvo bandyta suorganizuoti architektams konkursas.

1928 m. balandžio 9 d. Kauno miesto savivaldyba šventovės statybai padovanojo gražų žemės sklypą Žaliakalnyje, prie Žemaičių gatvės. Šventovės realizavimo viltis įgavo realesnį pagrindą. 1928 m. pabaigoje buvo paskelbtas konkursas. Jame dalyvavo 15 architektų. Buvo skirtos trys premijos. Laureatų tarpe buvo KAROLIS REISONAS.

Tolimesnis šventovės projektavimas buvo pavestas Kauno miesto vyriausiam architektui – laureatui K. REISONUI.

1930 m. patvirtintas K. Reisono Prisikėlimo bažnyčios projektas

Jei konkurso užtvirtintą 1930 metų projektą vadinsime šedevru, ką mes jame matome?

Žvelgiant į K. REISONO projektą, į akis pirmiausia krenta Lietuvoje neregėtas, negirdėtas bokštas! Jis gražiai puošiasi koplytstulpių žibintais ir savo sūkurio verpetais spirališkai, dinamiškai kyla vis aukštyne! Bokšto viršūnėje matome ne numirusį Krucifiksą, ne beviltišką Smūtkelį, bet Velykų PERGALĖS VIEŠPATĮ – PRISIKĖLUSĮ JĖZŪ KRISTŪ!

Šis nuostabus K. REISONO kūrinys mums primena ispanų garsųjį architektą, skulptorių, keramiką ANTONIO GAUDI (1852–1926). Jo projektai irgi pasižymi savo konstrukcijos išradingumu ir architektūros naujoviškumu.

Pažangą mėgstąs pasaulis į ispaną A. Gaudi žvelgė su nuostaba, bet Lietuvos ano meto konservatyvioji visuomenė į K. Reisono naujoviškos šventovės projektą žvelgė šnairomis. Buvo priekaištaujama, kad šio projekto forma yra perdrąsi, o gotiškai veržlus stilius – perdaug naujoviškas. Statybos sąmata peraukšta – 3 mil. litų. Blogiausia, kad laurea-tu tapo ne katalikas, o evangelikas. Dėl to kilo net pasipiktinimo banga: “Kaipgi reformatas gali mums projektuoti katalikišką bažnyčią?!”

Matant tokią kontroversiją, būtų įdomu daugiau ką sužinoti apie tą “nelemtą” reformatą. Kas jis?

KAROLIS REISONAS gimė netoli Rygos 1894 m. blandžio 26 d. Aukštuosius architektūros mokslus baigė Petrapilyje ir gavo diplomuoto inž. architekto diplomą. Gerai mokėjo lietuvių kalbą. 1930 metais vedė lietuvaite ir Lietuvos pilietybę priėmė 1932 metais.

Kokiais projektais ir statiniais jis patarnavo Lietuvai? Jo darbų sąrašas ilgas.

KAUNE: Prisikėlimo bažnyčia ir Reformatų bažnyčia. Arkivyskupo rūmai. Vytauto Didžiojo universiteto klinikos. Lietūkio bendrovės rūmai. Žemės ūkio rūmai. Žemės bankas. Maisto bendrovės praplėtimas. Pienocentro rūmai. Vytauto Didžiojo Karo muziejus (talkinant dviems kolegoms).

KLAIPĖDOJE: Lietūkio bendrovės sandėliai. Maisto bendrovės apšaldymas.

ŠIAULIUOSE: Birutės saldainių fabrikas. Kino teatras.

TAURAGĖJE ir JURBARKE: Ligoninės.

PASVALYJE: Komerčinė mokykla.

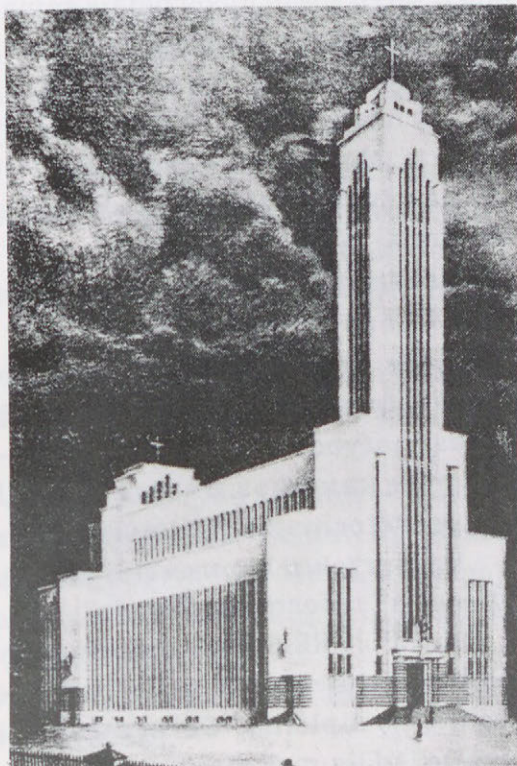
Šiauliuose, Kaune ir Panevėžyje eilę metų ėjo miesto inžinerijos ir statybos vedėjo pareigas.

Plačiai dalyvavo architektų konkursuose, laimėdamas premijas. Organizavo įvairius kursus, daug rašė statybos temomis spaudoje. 1944

m. pasitraukė į Vokietiją, emigravo Australijon. Ten irgi pasižymėjo architektūros projektais.

Grįžkime prie PRISIKĖLIMO bažnyčios Kaune.

*Antrasis K. Reisono Prisikėlimo
bažnyčios projektas, paruoštas
1932 m. Statybai leidimas duo-
tas 1933 m.*

*Ev. reformatų bažnyčia Kaune,
architektas K. Reisonas*

KAROLIS REISONAS, atsižvelgdamas į aukščiau minėtas kritikas, premijuotą šventovės projektą dėjo stalčiun ir jo vietoje sukūrė kelis naujus projektus. Vienas iš jų vėl buvo užtvirtintas. Jį dabar matome Kaune. Tai tradicinės bazilikinės bažnyčios modelis, nors irgi išreikštas

modernia forma. Statybos sąmata: 1, 140, 000 litų. Bažnyčia talpina 3, 000 maldininkų. Tai didžiausia bažnyčia Pabaltijo šalyse. Bokšto aukštis yra 70 metrų. Didysis centrinis altorius buvo numatytas papuošti Kristaus Prisikėlimo arba Kristaus Karaliaus atvaizdu.

Bažnyčios požemiuose numatyta įrengti PANTEONĄ, kriptas tautos nusipelnusiems asmenims laidoti.

Statybai leidimas buvo duotas 1933 metų balandžio mėnesį. Darbą nesuspėjus užbaigti, bažnyčią užgrobė iš Rytų įsibrovęs okupantas. Jis bažnyčią pavertė į radijo gamyklą.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, buvo atgauta ir bažnyčia, bet ji šiandien yra labai vargingame stovyje.

ŽINIŲ ŠALTINIAI:

Enc. Brit. 10: 29, Chicago, 1968

Enc. Lit. 4: 463, Boston, 1975

Liet. Enc. 25: 89, Boston, 1961

Dienovidis Nr. 14 & 16, Vilnius, 1996

* * *

Jonas Šernas

NEKROLOGAS

*Pavakarys. Jau saulė leidžias
Šešėliai artinas pilki,
Gamta nurimo – rodos meldžias
Paskendus vakaro rimty.*

*Tik tuėjai per vargo žemę
Ja žengti darės vis sunkiau,
Ir supratai lemtis jau lemia
Kelionę šią užbaigti tau.*

*Ir pagaliau staiga sustojęs
Sudie pasauliui pasakei,
Ir daug, vai daug svajų svajonių
Neišsvajojęs palikai.*

* * *

DAKTARAS, ŽURNALISTAS, ŽMOGUS

Kraštotyrininko darbas tuo įdomus, kad esti įvairus net medžiagos apie asmenį ar reiškinių surinkimo galimybes. Kartais darbelį tenka pradėti vos nutvėrus siūlo galą iš lakoniškos informacijos, vienintelio pokalbio ir panašiai. Būna ir visiškų priešingybių: faktų tiek, kad tai, kas paties jubilato ar jo gerbėjų padaryta, lieka tik sudėlioti į vietas. Taip ir žiūrėk, kad nepraleistum esmingiausių dalykų, neliktum šališkas. Panašiai atsitiko ir pradėjus domėtis dr. Jokūbo MIKELĖNO asmenybe.

Pagal Hypatijos Yčaitės-Petkus sudarytą žurnalo "Mūsų sparnai" 1951–1991 m. rodyklę ten išspausdinta dešimt dr. J. Mikelėno straipsnių, reportažų. Net penkiolikoje straipsnių apie šį energingą žmogų yra rašę įvairiomis progomis kiti autoriai. Perverčiau laikraščio "Sėjėjas" 1935–1940 m. kompletus: 33 straipsniai ten irgi parašyti dr. J. Mikelėno. Kiti autoriai aprašo taipgi apie Daktaro visuomeninę veiklą. Žurnale "Mūsų žodis", leistame tarpukario metais, – 6 straipsniai. Iškalbūs "Biržų kalendoriai": teturim kelis, bet ir juose dvidešimtyje vietų minimas arba pasireiškia dr. J. Mikelėnas.

Iš čia paminėtų ir kitų namų bibliotekėlėje turimų spaudinių daugiau kaip šimtą kartų išskyla dr. J. Mikelėnas. Bet tai toli gražu nepilni komplektai, o garbaus mūsų kraštiečio reikštasi ir kituose leidiniuose. Nuoseklus dr. J. Mikelėno bibliografijos sudarytojas mano surastą šimtinę ko gero padidintų keturis, penkis kartus.

"Spaudos darbe pradėjęs reikštis nuo 1910 m. džiovos, difterijos, populiariosios medicinos, rašė "Viltyje", "Lietuvių balse", "Medicinoje". V Lietuvių gydytojų kongreso darbuose. Kovoje su džiova – "Mūsų žodyje", "Sėjėjuje", "Biržų žiniuose", "Lietuvių žodyje", "Drauge", "Naujieno-se", "Mūsų sparnuose" ir kt.

Buvo lietuvių enciklopedijos bendradarbis. Pradėtų rašyti atsiminimų nebaigė" – šitaip buvusį Biržų ligoninės vedėją charakterizuoja Jokūbas Kregždė savo knygoje "Lietuvos reformatų raštija" (Čikaga, 1978 m. psl. 235).

* * *

1914 m. "Biržų kalendoriaus" informacijoje "Biržuose yra" poskyryje "Daktarai" (74 psl.) ketvirtuoju įrašytas "Jokūbas Mikelėnas. Gyvena Radviliškyje ant Nemunėlio". Iš kitų šaltinių aiškėja, kad N. Radviliškyje ir Skaistkalnėje 1913–1915 m. buvo pirmosios Daktaro darbo-

vietės. Kodėl jaunam spacialistui neatsirado vietos Biržuose, matyt, lėmė tuometinės valdžios požiūris į kaimo problemas. Net dabar, kai Biržuose gydytojų dvidešimt kartų daugiau, ne visada atsiranda norinčių dirbti rajono pakraščiuose, nors ten gerai įrengtos, aprūpintos transportu ambulatorijos. Apie tai dr. J. Mikelėnas nedrįso nei svajoti. Tačiau, matyt, buvo laimingas ir arkliuku važinėdamas vaizdingomis Nemunėlio pakrantėmis. Pirmasis jo veiklos laikotarpis buvo lemtingas ir tuo, kad ten, anapus Nemunėlio, Latvijoje susitiko būsimą žmoną Oną Putniekaitę, su kuria teko pergyventi laimingas pripažinimo akimirkas ir pakelti sunkius likimo smūgius. Jaunavedžiams jie prasidėjo 1915–jų vasarą.

Turiu to meto įvykių dalyvio rašytus atsiminimus. Rusų karo žandarmerijos genami kaimiečiai apgailėjo viską: šunelį, liūdnu žvilgsniu palydintį vežimus su skurdžia manta bei prie jų priraišiotais gyvuliais. Nemunėlio vingį su liaunom pušelėm dulkino kelio pakrašty. Tačiau baimė nepaklusti ginkluotiems ir piktiems pareigūnams buvo nemažesnė už meilę gimtajam kraštui. Atsidūrė už Dauguvos. Ten neteko vežimų bei gyvulių, į medines dėžutes ar tiesiog pakulinius maišus susidėję vertingesnius daiktus jau traukiniais buvo gabenami nežinomais karo pabėgėlių keliais.

Mūsų Daktaras bei prie jo prigludusi jaunutė žmona kelionės nežinios bei nerimo nebuvo taip slegiami kaip didžiama kaimiečių, iš gimto krašto išvyksta pirmąkart. Kaip žinome iš J. Mikelėno gyvenimo aprašymo, jis pradžios mokslo sėmėsi Biržų miesto mokykloje, kai čia mokytojavo baltgudis Protas. "Tasai Protas mums sakydavo, kad kas jo vedamą mokyklą baigs, tas savo išsilavinimu ir velniui sprandą nususks" (M. Plepys "Biržų miesto mokykla" ("Mūsų sparnai" 1966 m. NR. 20). Šis, o gal ir kiti mokytojai kaimo vaikiną nuteikė taip ryžtingai, kad dar 1907 m. savo noru išvyko į tolimą Sibirą, kur eksternu baigė Tomsko gimnaziją, o iki 1913 m. ir Tomsko universiteto medicinos fakultetą medicinos daktaro laipsniu.

Rašančiam dr. J. Mikelėnui skirtą monografiją reikėtų išsigilinti į 1907–1913 m. laikotarpį, kai jis, studijuodamas Tomske, pradėjo rašyti pirmuosius straipsnius. Vasaros atostogų metu važinėdavo į Vilnių, kur Lietuvių Mokslo draugijos suvažiavimuose betarpiškai mokėsi iš dr. J. Basanavičiaus, inž. P. Vileišio bei "aušrininkų" ar "varpininkų" – pirmųjų tautos atgimimo žadintojų. Tai ir suformavo jo asmenybę visam gyvenimui.

"Į šį L. M. draugijos suvažiavimą buvome atvykę mes trys: Jonas Yčas, Jokūbas Mikelėnas ir aš. Šioje lietuviškoje atmosferoje išbuvę kele-

tą dienų, visi trys pajutome, kiek daug buvome prisigėrę tos dvasios, kai grįžome į Sibirą savo mokslo tęsti. Panašiai jautėsi ir kiti. Matėme, kaip Lietuva kyla, kaip auga jos darbuotojų skaičius“ (Yčas „Atsiminimai“, Kaunas 1915 m, t. 1, psl. 86).

Iš šios bei kitų informacijų susidaro vaizdas, kad per penkerius studijų metus J. Mikelėnas buvo gerokai pavažinėjęs po Rusijos platybes, tad ir išgintas į karo pabėgėlių vilkstines, nebuvo tik pagalbos prašantis benamis, pats dirbo Nukentėjusiems nuo karo šelpti komitete (M. Yčo „Atsiminimai“ t. 2, psl. 183). Čia yra pastraipa, argumentuotai nurodanti J. Mikelėno veiklos vietą, laiką bei svarbą: „... Kryme apsilankymas pasibaigė visai naudingai. Radęs Jaltoje dr. Sketerį ir su juo pasitaręs sumaniau tenai įsteigti mūsų tremtiniamis džiovininkams sanatoriją. Buvo greitai nupirktas namas ir suorganizuota sanatorija. Jos pirmuoju direktoriumi buvo paskirtas A. Sketeris, o jam mirus – dr. J. Mikelėnas. Šia įstaiga pasinaudojo keli šimtai lietuvių inteligentų. Dabar tas namas sovietų vyriausybės nusavintas.“

A. Sketeris – ne vienintelis lietuvis iš J. Mikelėno aplinkos, pasimiręs karo pabėgėlių klajonių metu. Kažkur prie Peterburgo buvo palaidota motinos sesuo Zanė Yčienė. 1916 m. Peterburge mirė 69 metų amžiaus tėvo giminaitis Petras Mikelėnas, nuo 1868 m. vargoninkavęs Biržų ev. reformatų bažnyčioje, mokęs giesmių Biržų pradinėje mokykloje. Dar po metų ten pat, Peterburge, Smolensko kapinėse palaidota gražioji Marija Mikelėnaitė-Galvelienė, palikusi našlaitėmis tris dukras ir jau pradedantį garsėti kaip mokslininką – vyrą Mykolą. Palaidota šalia tėvo. Bauskės vidurinėsios mergaičių mokyklos auklėtinei tebuvo 37-ri. Pirmasis Pasaulinis karas, priverstinė tremtis sunaikino ne vieną darnią šeimą.

Biržuose 1920–1941 m. – ilgiausias ir turiningiausias Onos ir Jokūbo Mikelėnų gyvenimo laikotarpis. Per šiuos dešimtmečius Daktaras tapo pripažintu gydytoju–chirurgu, apskrities ligoninės vedėju, faktiškuoju jos atgavintoju, Lietuvai tapus nepriklausoma valstybe. Karas buvo nualinęs kraštą ir žmones taip, kad visko trūko. Bendrų nepriteklių laikais sunku buvo palaikyti tinkamą sveikatos priežiūrą. Tačiau tai nesukliudė energingam daktarui imtis aktyvios veiklos. Visada ramus, geros nuotaikos, darbštus, to paties reikalavo iš savo bendradarbių bei pavaldinių. Suprasdamas, kad medicinos mokslas, ypač chirurgija sparčiai vystosi, pats tobulingosi Rygos, Stokholmo, Berlyno chirurginėse klinikose. Pagal išgales stengėsi įsigyti tobuliausius to meto įrengimus. Dar apie 1970–sius Biržų ligoninės tvarstomajame kabinete buvo tebenaudojamas „anų laikų“ kilnojamasis rentgeno aparatas.

Įvairiapusė J. Mikelėno kaip laikraštinių veikla. Spauda ir paskaitos Doktorui buvo pagrindinės priemonės užkirsti kelią susirgimam. Šalia to rašė medicinos, sveikatos apsaugos temomis. Straipsnius publikavo visuose galimuose leidiniuose kaip "Biržų kalendorius", laikraščiuose, žurnaluose. Paskaitas skaitė mokyklose, visuomenės susirinkimuose, net "Radvilos" draugijos, kurios garbės nariu buvo, skyriuose. Visur bendra potekstė: sveikata – brangiausias turtas. Būtent tokiu pavadinimu didžiulis straipsnis buvo išspausdintas knygoje "Mūsų jaunimo vadovas" (Biržai, 1939 m.). Charakteringiausia tai, kad visuose rašiniuose jų autorius didžiausią dėmesį skyrė profilaktikai, kaip ligų išvengti ir tik paskiau – nugalėti. Ar ne prie to grįžtama dabar?

Kas išspausdinta – surankios ir sudėlios į krūvą šios įdomios asmenybės veiklos tyrinėtojai. Šiame rašinyje, praėjus daugiau nei pusei amžiaus, bandau remtis buvusiais daktaro pacientais, jį pažinojusiai biržiečiais, kita įmanoma medžiaga.

"... Nors buvau trečią dešimtį įpusėjęs vyras, gyvenime apsitrynęs, bet kaip dauguma to meto žmonių pas daktarus vaikščioti nemėgau, operacijos bijojau, bet kai surietė skausmai viduriuose, – kur besidėsi, nuėjau. Kraują iš piršto tyrimui paėmė pats J. Mikelėnas. Netruko gauti atsakymą. "Hm!" nustebo, "su tokiu krauju turi gulėti ant operacinio stalo. Bet pagal bendrą būklę – tartum ne apendicitas," suabejojo. Tyrimus pakartojė. "Dabar tartum nieko pavojingo", nuramino. To man ir tereikėjo padėkojau ir – pro duris. Ką širdyje jautė gydytojas, – nežinau, bet sulaikyti nebandė, operuotis neįkalbėjo. Matyt, pasitikėjo pakartotiniu tyrimu, na ir stropiai mane išmaigęs. Kad neapsirikta, aišku net dabar. Nugyvenau daugiau kaip 85 metus – jokie priepuoliai nebesikartojė", prisimena Povilas Viederis.

– Kiek tas vizitas kainavo?

Apie kokį nors atlyginimą savo darbą dirbančiam gydytojui Viederis net nepagalvojęs, nors nebuvo skurdžius. Jau dirbęs Biržų vartotojų kooperatyve, gavęs 75 Lt. mėnesinį atlyginimą. O anuometinis litas – neprastas buvęs. Tačiau nebuvo tokio įpročio, net minties, kad savivaldybės ligoninėje dirbančiam žmogui reikėtų mokėti.

Visai kitaip to meto gydymą prisimena Alfredas Dagys. Besiausdamas vaikų būryje sušilęs ir prigulęs atvėsti ant Kilučių ežero ledo. Abipusis plaučių uždegimas. Teko gultis skubiai į ligoninę – dviaukštį medinį namą paežerėje. Skausmingos procedūros: kraują iš rankos venos leisdavo į sėdmenis. Dirbo jaunas gydytojas, bet ligonis jautęs dr. J. Mi-

kelėno artumą. Šis vaiko ištraukimas iš giltinės glėbio tėvams tekainavo tik 24 Lt. Už parą – 4 litai. A. Dagys pamena, kad ir kvitas buvo išrašytas. Tik kokia tai buvusi ligoninė – privati J. Mikelėno ar savivaldybės? To šiandien nebeprisimenąs.

Kaip dabartiniai, taip ir ano meto gydytojai ne visados nugalėdavo ligą. Statis tikos mėgėjai rastų palyginimų J. Mikelėno laikotarpio nenaudai. Nesant antibiotikų, kitų medikamentų, net apendicitas tada buvo sunki, pavojinga operacija. Tą suprasdamas, daktaras parašė didžiulį straipsnį kaip negandos išvengti ("Sėjėjas", 1937 m., Nr. 9 ir 10). Kai operacija būdavo neišvengiama, pasitaikydavo ir tokių "narkozijų". Ligonė, ištikta ūmaus apendicito priepolio, griežtai atsisakė operuojama. Nebent jos metu leistų dainuoti. Chirurgas, būdamas dainos mėgėjas, leido. Operacijos metu pats prisijungė prie dainuojančios. Darnios dainos operacinėje aidėjo visą operacijos laiką. Prie durų sutraukė visus iš lovų galėjusius pasikelti ligonius. Apie tai buvo rašyta "Lietuvos aide", o 1939 m. birželio 15 d. perspausdinta "Sėjėjo" 12 nr.

... Kirvio kliudyta blauzda nesidavė namuose išgydoma. Koja tino, mėlynavo. Teko kreiptis į gydytoją. Pasitaikė ne priėmimo metas. "Lauk turėtų ateiti, "patarė moteris baltu chalatu. Taip pro prisėdusį ant suolo po medžiais link ligoninės ėjo du vyrai. Kaip vėliau paaiškėjo, vienas iš jų buvo dr. J. Mikelėnas. "Teks gultis", pasakė trumpai apžiūrėjęs lauke. "Neturiu iš ko susimokėti", bandžiau gintis, prisimena Jonas Sadauskas. Bet kaip nuginčyti ketvirtį amžiaus gydytojo praktiką turintį specialistą. Nesigydysiu – kojos amputacija; davė aiškiai suprasti. O dėl užmokesčio patarė, kad kas iš savųjų paimtų iš valsčiaus popierėlį apie biednystę.

Koją sugydė, o užmokesčiui pakako rekomenduoto popierėlio.

Kas šiandien nežino Biržuose miesto kultūros namų etnografinio ansamblio vadovės Adelės Sadauskienės. Ji taip pat yra Lietuvos tautodailininkų sąjungos Panavėžio skyriaus Biržų sekcijos pirmininkė nuo 1990–jų metų. Tik nedaug kas žino, kad vaikystėje likusi našlaite gero atsitiktinumo dėka gavo nuoširdžią pamotę. Savo darbštumu įėjo į tokių žmonių kaip Mikelėnai šeimą, kuri ne vienerius metus buvo ne tik maitintoja, bet ir mokytoja bei dvasinė vadovė.

Į namą tarp katalikų bažnyčios ir piliakalnio ateidavo ji ir su pamote, kurią vadino motina, ir viena. Dažniausiai viena, nes Grigienė pas Mikelėnus dirbdavo tik ypatingomis progomis: prieš šventes, sindus ar pan. O guviai mergaičiukei Adelei ten buvo galima ateiti kasdien. Reikėdavo padėti padengti stalą, pasitvarkyti virtuvėje, sužiūrėti

tvartelyje vištas ir padaryti dešimtis kitų darbelių, tinkančių jaunoms rankoms, Apie vištas, tvartelį rašau neatsitiktinai: per visą sovietmetį apie Mikelėnus buvo nutylima, o jeigu kalbama, tai tik kaip apie turtuolius, darbo žmonių išnaudotojus. O tie "turtuoliai" lesino savas vištas, valgė savo kartvutės pieniškus produktus. Duoną, mėsą, kitokį maistą pirkdavo tose pačiose parduotuvėse, ką ir visi. Turėjo savo siuvėją. Kirpėja Aukštikalnienė ateidavo į namus sudėti plaukus poniai daktarienei. Kaip savas buvo ir batsiuvys. Pas ją ir Adelei užsakė išėiginius batukus. "Gražius, iš geriausios odos", pasakiusi ponia Ona. Visai ne iš poniškumo, o dėl patikimumo.

Išlaidų Mikelėnams netrūko. Vakarais dažnai užeidavo dabita Pranas Lembertas su gražuoje žmona Monica. Vėliau inteligentiškas kun. A. Balčiauskas, iš Kauno atvažiuodavo teologijos garbės daktaras, bažnytinės istorijos prof. kun. Povilas Jakubėnas ir kiti garbūs žmonės. Vasaromis svečių pagausėdavo. Atgydavo senasis namas, kai jame apsigyvendavo triukšmadaris Borisas Dauguvietis. Spės atsikelti, jau dainuoja net į prausyklą eidamas. Iš Mikelėnų Dauguvietis išeidavo lankyti kitų biržiečių, važiuodavo į savo Dauguviečius. Pasisvečiuodavo už girių ir vėl sugriždavo. Kaip į savo namus.

Rimtai ruošdavosi, pagarbiai sutikdavo panelę Vierą, ponios Mikelėnienės seserį iš Latvijos. Viera atvykdavo viena ir viena išvažiuodavo. O namuose prie piliakalnio šlaito gyvenimas aprimdavo tik patiems Mikelėnams išvažiavus atostogų į Šveicariją ar kitur kur. Vienąkart į tokią kelionę ir ją, Adeliukę, daktaras norėjo vežtis. Įdomu ir baugu. Bet ponia pasakė, kad neverta vaiko tampyti.

Mylėjo daktaras žmones. Ypač vaikus. Ir Adelė jų namuose buvo kaip savas vaikas. Visai savu netapo dėl "per seno" paauglės amžiaus, darnios savo šeimos. Ta laimė atiteko paslaptinajam Jonukui rastam prie ligoninės vartų. Visaip apie rastinuką kalbėjo Biržuose. Jokios paslapties nepagarsiname ir šiame straipsnyje. "Koks čia džiaugsmas, kad nežinomos moters vaikas mane bučiuoja", sakydavo Ona, "bet kad jam labai reikia", suprask vyrui vaiko. Todėl darydavo nuolaidą, myluodama Jonuką.

Apie paskutiniuosius Onos ir Jokūbo bei jų augintinio Jonuko metus, gražiai praleistus tarp bažnyčios ir piliakalnio, prisiminimai nebūtų išsamūs, nepaminėjus daktaro sesers Katrės Mikelėnaitės. Tarnaitės keisdavosi. Tokios kaip Adelė ir jos "mamutė" ateidavo, padirbdavo ir vėl išeidavo. O ji, sesuo, laikė visus keturis permainingo namų ūkio kampus. Darbšti kaip bitelė sukosi jinai nuo ankstauro ryto iki vėlumos.

“Tinka ir prie svečio, ir prie pečiaus“, sakydavo apie Katrytę. A. Sadauskienė prisimena, kaip Mikelėnų šeimoje buvo vertinami juodieji serbantai. Kibirius reikėdavę paruošti uogienių virimui. Nuobodesnio darbo kaip žiedlapių, kotelių likučių nuknibinėjimas nuo kiekvienos uogos – norėdamas nesugalvosi. O joms reikėjo nuvalyti. Visos moteriškės tokio darbo kratydavosi. Tik viena Katrytė kantriai triūsavo. . .

Ona Mikelėnienė buvo ne tik Biržų gimnazijos mokytoja, bet ir ilgametė ev. reformatų moterų draugijos pirmininkė. Sekdama vyro pavyzdžiu, garsėjo kita visuomenine veikla. Tatai sėkmingai galėjo daryti ne vien dėl savo veiklos būdo, bet ir todėl, kad namų ruošą buvo perleidusi Katrytei.

Kai 1940–jų vasarą į Biržus įžengė Raudonoji armija, o kaimo ašturaliežuviai uždainavo “suvažiavo bolševikai su blėkiniais taškais, pasitiko Biržų žydai juos išskėstom rankom“, – viskas pradėjo keistis, griūti ir Mikelėnų gyvenime. Teko persikelti į namą Kęstučio gatvėje. Gniuždomi buvo ne vietos savivaliautojų, ne šiaip, o remiantis konstitucija, partijos nutarimais. 1940, 09. 24 buvo priimtas Lietuvos TSR komisariato nutarimas Nr.153 “dėl Lietuvos TSR sveikatos apsaugos liaudies komisariato nuostatų patvirtinimo“. O kai jau yra komisariatas, jis turi vystyti veiklą, įrodyti savo būtinumą: 1940. 10. 28 Lietuvos Aukščiausios Tarybos Prezidiumo įsaku nutariame nacionalizuoti: “privačias ligonines, poliklinikas, vaistines (pagal Liaudies komisarų Tarybos pateiktą sąrašą) ir vaistų sandėlius, o taip pat cheminės – farmacinės pramonės įmones.

Tokio smurto paveikti Mikelėnai pasirinko repatriantų dalią. Tam pasitarnavusi žmonos latviška–vokiška kilmė, o ne valdančiųjų malonė. Antraip laukė Laptevų katorga, į kur žūčiai buvo nuvežta dauguma Lietuvos inteligentijos.

Paskutiniaisiais mėnesiais Mikelėnai Biržuose gyveno tarp Kęstučio gatvės ir ežero kaimynystėje su latvių mokyklos direktoriumi Liepa. Jo sūnus, technikos mokslų daktaras Laimutis Liepa prisimena, kad anų laikų kaimynai – Ona, Jokūbas Mikelėnai ir jų Jonukas į geležinkelio stotį gabenosi jiems nedraugiškai nusiteikusios valdžios atstovų nesibaimindami. Dar daugiau – tokie legalieji kaip Mikelėnai rizikuodami po suolu tarp ryšulių išvežė vieną biržietį, kurio su žiburiu ieškojo Latvijos ir Biržų čekistai. Taip prasidėjo Lietuvai prasmingą darbą nutraukęs sovietinės okupacijos etapas.

(Bus daugiau)

KUNIGO POVIO JAŠINSKO SLAPYVARDŽIAI

Reformatų kunigui Povilui Jašinskui mirus 1982 m. gegužės 19 d., jo duktė rašytoja Irena Jašinskaitė atnešė į Lietuvos knygų rūmus įrištą 1926–1933 m. "Sėjėjo" komplektą. Kadangi aš domiuosi spaudos istorija, žmonėmis, kurie rašo į spaudą, (jų slapyvardžiais ir pan.) tai šis "Sėjėjas" man pasirodė labai įdomus, nes jame yra kun. P. Jašinsko ranka įrašytų pastabų, nurodytų daugelio straipsnių autorystė, atskleisti slapyvardžiai ir slapyvardės. Vienas iš "Sėjėjo" bendradarbių buvo pats kun. P. Jašinskas. Čia yra išspausdinta jo straipsnių, žinučių, eilėraščių, giesmių, didaktinių pasakojimų ir pan. Štai jo slapyvardžiai ir slapyvardės, kuriuos jis pats atskleidė:

P. J. ŽAGARĖLIS – 1) po eilėraščiu "Ir šiuos metus" (1927, Nr. 2); 2) po "Advento giesmė" (1927, Nr. 24); 3) po giesmė "Pasaulio šviesa" (1927 m. Nr. 23); 4) po jo išversta "Kalėdų giesmė" (1927, Nr. 26) ir kt.

ŽAGARĖLIS – 1) po "Velykų giesmės" vertimu iš prancūzų kalbos (1927, Nr. 9); 2) po "Naujų metų maldos" vertimu (1928, Nr. 1); 3) po "Kaip pažinti žmogų" (1928, Nr. 2); 4) po "Kurioje pusėje nešvarumas..." (1928, Nr. 6).

P. J. ŽAGRĖ – 1) po "Jonas Heinrichas Pestalocci" (1927, Nr. 5); 2) "Dievo artybė" (1926, Nr. 11); 3) "Biblija pasaulio kalbų knyga" (1927, Nr. 11); 4) "Vieno kunigo duktė..." (1927, Nr. 10).

ŽAGARAS – 1) "Minčių trupinėliai" (sentencijos, 1927, Nr. 24); 2) eilėraštis "Rūpinkis būti vyru" (1928, Nr. 3); 3) "Kiekvieno žmogaus gyvenimas pasibaigia jam mirus..." (1928, Nr. 3); 4) "Laimingi negerieji..." (1928, Nr. 5).

Ž. – "Užsienis. Prancūzija..." (1927, Nr. 25).

P. J. – "Šveicarija..." (1928, Nr. 4).

Slapyvardėmis P. J. pasirašydavo ir "Sėjėjo" bendradarbis Petras Juodgudis iš Papilio, todėl labai svarbu jų nesumaišyti!

P. – 1) "Stabmeldystėn grįžta moderninė Europa..." (1928, Nr. 6); 2) "Švobiškis" (1930, Nr. 9).

J. – 1) "Mažas vaikas" (1928, Nr. 14); 2) "Kinija" (1933, Nr. 10); 3) "Rusija" (1933, Nr. 5); 4) "Mandžiūrija" (1933, Nr. 3); 5) "Lietuva" (1931, Nr. 6).

D. P. J. – "Švobiškis" (1928, Nr. 17).

ŠVOBIŠKIETIS – "Švobiškis. Klebonijos remontai..." (1928, Nr. 20).

ŠVOBIŠKĖNAS – "Lietuva", žinutė apie P. Jašinsko paskyrimą dirbti Švobiškyje (1928, Nr. 15).

Vilnius, 1996. 05. 05

* * *

Jonas Dagilis

1996–ji – DAUKŠŲ GIMINĖS PAGERBIMO METAI

Kai kurie istorikai nurodo, kad pirmosios lietuviškos gramatikos, parašytos lietuviškai, autorius Kazimieras Kristupas Daukša gimė apie 1796–sius metus. Nėra vieningos nuomonės ir dėl šeimos kilmės. Vieni autoriai nurodo Daukšų giminės šaknis Neciunuose, kiti Naciūnuose. O tai labai skirtingi kaimai, nes pirmieji prie Papilio, Naciūnai – prie Pabiržės. Neginčijamai žinoma šio ev. reformatų bažnyčios Biržuose vargonininko, parapijinės mokyklos mokytojo mirimo data 1865. 03. 14, tačiau kapas nepaženklintas, neprižiūrimas.

Šiais metais gegužės 13 d. sukanka 160 metų (1836. 05. 13), kai gimė vienas iš žinomiausių K. K. Daukšos sūnų – Eduardas Jokūbas Daukša. Poetas, 1863 m. sukilimo dalyvis, aktyvus lietuviybės skleidėjas. Deja, painiojama šio tragiško likimo biržiečio palaidojimo vieta, neminimos net kapinės, todėl ir šis Daukša nėra deramai pagerbiamas.

Labai mažai visuomenėje žinomas dar vieno iš K. K. Daukšos sūnų – Vladislavo gyvenimas, kaip caristinės Rusijos geležinkelių sistemos valdininko veikla.

Aukščiau suminėtos ir kitos aplinkybės paskatino Lietuvos reformacijos istorijos ir kultūros draugijos Biržų skyriaus tarybą 1996–sius skelbti Daukšų giminės pagerbimo, istorinės tiesos atstatymo, jų veiklos įprasminimo metais.

Pirmiausia dar kartą bus kreipiamasi į Lietuvos mokslininkus istorikus dėl datų, vietovių, susijusių su Daukšomis patikslinimo. To paties prašome ir "Mūsų sparnų" leidėjų bei skaitytojų.

Antra, su vietos muziejininkų ir paminkloaugininkų pagalba nustatyti K. K. Daukšos kapavietę senosiose ev. reformatų kapinėse ant Širvėnos ežero kranto, ją pagal rekomendacijas atstatyti, ateityje prižiūrėti.

Kaip šiuos siekius pavyks įgyvendinti – "Mūsų sparnus" informuosime tik kitų metų pradžioje.

Biržai, 1996. 05. 05

* * *

Petras Zablockas *)

*IŠ UŽUŠILIŲ ATEINA MOKYTOJAS
(garbaus mokytojo A. Šliko atminmui)*

*Smagus iš Užušilių kelias
į Biržus. Neilgas, ramus.
O Biržuos – per upę lieptelis,
atrodo, – tiesiog į namus.*

*Pastogę ir prasmę čia rodo,
su ja ir mokyklą kartu.
Malšino žinojimo badą
per bėgančio laiko metus.*

*Mylėjo mokyklą. Atrodė,
jog niekam čionai neužklius,
jog niekam tas žydintis sodas,
jog niekam namelis kuklus . . .*

*– Užkliuvo. Lyg trūko kam vietos
jau plėšos balsai svetimi,
žeme jau ropoja sovietai,
ir tankų vikšrai širdimi.*

*Sutraiškė svajonę ir triūsą,
sudarkė gražiausius metus . . .
“Bet, Lietuva, Tu juk dar būsi?!*
Mokykla, juk būsi ir tu?!”

*Tai klausia jis, skausmo užgeltas
klaikiam lyg mirtis vagone.
. . . Toks šaltas likimas, toks šaltas . . .
Parves jis namo? –
Ak – jau – ne!*

1994 m.

*) Eilėraštis rašytas A. Šliko mirties
penkiasdešimtmečiui paminėti.

* * *

PINNEBERGO UNIVERSITETAS

1996 m. kovo 16 d. Čikagoje buvo paminėta Baltiečių tremties universiteto Hamburge, Vokietijoje 50 metų sukaktis. Pirmieji buvo latviai, kurie kreipėsi į Hamburgo universitetą su prašymu įsteigti latvių studentams aukštuosius akademinis kursus. Netrukus ta idėja pasinaudojo lietuvių ir estų atstovai ir visi trys nutarė prašyti tokius kursus įsteigti visiems baltiečiams. Tačiau greit pasirodė, kad Hamburgo universitetas neįstengs priglauti visų baltiečių studentų, buvo sutarta ieškoti patalpų ir steigti universitetą.

*Prof. Vl. Stanka
Prezidentas*

Organizacinį komitetą sudarė: prof. F. Gulbis (latvis), prof. J. Oppic (estas), prof. V. Stanka (lietuvis). Kadangi Hamburgas buvo anglų karinės administracijos zonoje, leidimo reikalu kreiptasi į anglų zonos karinę vadovybę, UNRRA pareigūnus ir į Londoną. Britų užsienio reikalų ministerija 1945 m. lapkričio mėn. leido steigti Baltiečių universitetą (Baltic University).

1946 m. kovo 14 d. įvyko pirmosios paskaitos visuose universiteto fakultetuose. Oficialus universiteto atidarymas įvyko vienus metus vėliau – 1947 m. gegužės 25–26 d.d., kurio iškilmėse be anglų karinės valdžios atstovų, dalyvavo UNRRA pareigūnai, vokiečių institucijų bei baltiečių organizacijų atstovai.

1948 m. lietuvių mokomojo personalo grupė.

Hamburge Baltiečių universiteto žinioje buvę pastatai po 2 semestrų teko atiduoti prieš karą priklausiusioms vokiečių institucijoms. 1947 m. sausio 18 d. UNRRA perkėlė universitetą į buvusias vokiečių aviacijos kareivines Pinneberge, prie Hamburgo, kur universitetui patalpos buvo daug patogesnės, palyginus su Hamburge naudotais pastatais.

Kun. dr. E. Gerulis sako pamokslą lietuvių katalikų jėzuitų bažnyčioje Čikagoje, 1996. 03. 17 minint Pabaltijo universiteto 50 metų sukaktį.

Čia buvo įrengti fizikos, geologijos botanikos ir zoologijos kabinetai, laboratorijos bei įvairūs kiti fakultetai.

Pinneberge Baltiečių universitete mokomojo personalo sudėtis buvo: 103 latviai, 49 lietuviai ir 41 estas.

*Kun. dr. E. Gerulis kalba invokacija
Jaunimo Centre, Čikagoje atidarant
PABALTIJO UNIVERSITETO 50 metų
sukakties minėjimą 1996. 03. 17.*

Foto Andriaus Gerulio

Pradžioje į Baltiečių universitetą iš visų 3 okupacinių Vokietijos zonų užsiregistravo daugiau kaip 2000 studentų, kurių 749 lietuviai. Iš kitų zonų anglų karinė valdžia neleido studentų priimti, išskyrus dėstytojus. Iš priimtų studentų buvo 1155, lietuvių – 355.

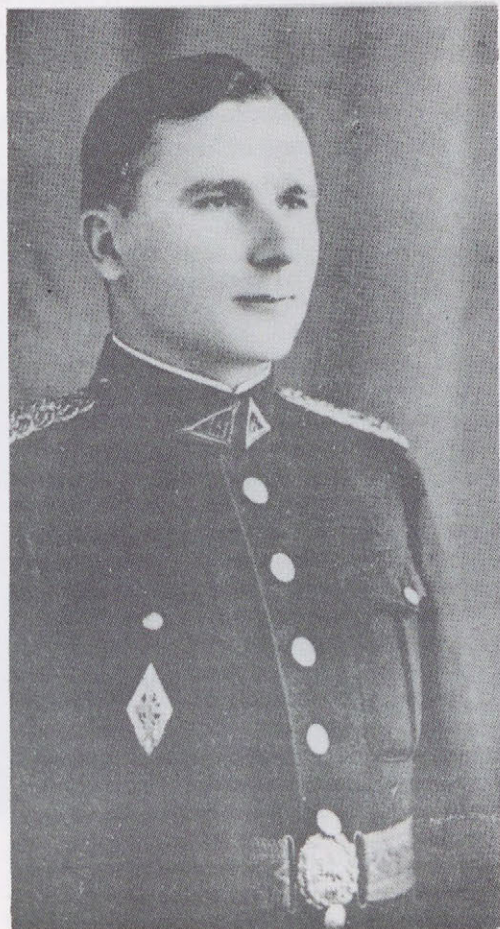
Pinnebergo universiteto rūmai

Myk. Zablockas

60 METŲ "RADVILOS" DRAUGIJOS ĮSTEIGIMO PROGA

(Tęsinys – žr. 71 Nr.)

Baigdami šią seriją norime supažindinti mūsų skaitytojus su keleta retų istorinių draugijos nuotraukų ir to laiko jaunųjų radviliečių – debutantų poezija, tilpusia jų 1932 m. "Jaunimo Vadove".

*Kun. Aleksandras Balčiauskas
"Radvilos" d-jos steigėjas ir cen-
tro valdybos pirmininkas, vėliau
– Lietuvos kariuomenės Evan-
gelikų kapelionas (žiūr. MS # 70).
Nuotrauka "Mūsų Sparnai" Nr. 5
1954 m.*

Petras Juodgudis

*RADVILOS HIMNAS *)*

*Garbingų Radvilų ainiai,
Atverkit džiaugsmui savo širdis!
Štai jums ugningai, prakilniai
Pasaulį naujas šūkis girdis,
Pirmyn, pirmyn kol jegos leis
Dorovės ir šviesos keliais! . . .*

*Pamilę šalį Lietuvos
Ir Kristaus meilės linksmą žinią,
Širdy uždekit ugnį jos,
Už skaisčią buitį, už tėvynę
Su Dievo meilės spinduliais –
Pirmyn, pirmyn šviesos keliais.*

**) Gaida komponuota muz. prof. K. Galkausko*

Biržų miesto radviliečiai

Petras Zablockas

*Jaunos mūsų jėgos, drąsios mūsų viltys,
Giedrūs mūsų norai metuos neužges,
Dorintis ir šviestis, ir į saulę kilti,
Ir skaisčiai žydėti kūnu ir dvasia.*

*Motinai Bažnyčiai, Lietuvai tėvynei
 Verti sūnūs, dukros ir tvirti sargai –
 Radvilų prailgę nūdienos gadynėj,
 Jų dvasia gyvensim dar ilgai, ilgai . . .
 Skubinsis taip laikas, keisis dienos, naktys
 Eis čia metų metai, penkmečiai keliaus –
 Tai pildės mūs eilės, kilnumu uždegtos,
 Tai niekad žaliuoti ir žydėt neliaus!
 Rankas pasidavę – į dorybės kelią,
 Į šviesos ir mokslo vieškelius – pirmyn!
 O pradėtus žygius laimins Visagalis,
 Ir neteks pavargti arba nusiminti.*

Papilio radviliečiai choristai 1934 m.

Petras Juodgudis

LIETUVAITEI

*Auski, sese, auski, margą juostą auski,
 Lietuvaitės dalią joje tu įpinki.
 Joje tu įpinki rytmetį gražiausią
 Apaščios bangelių raštą tu parinki.
 Bėga dienos bėga – vasaros nužydi . . .
 Jos dalužę tavo su žiedais apkaišo . . .*

*Jos jaunystę juoku krykštančiu palydi,
Ir dangaus mėlynę akyse nupaišo.
Auski sese, auski, gražią juostą auski,
Kol žiedais gražiausiais dienos išdabintos.
Širdimi pamilus gėrį ir Aukščiausį,
Ženk artyn prie laimės darbo išaugintos . . .*

*Malda, viltis, darbas tau nupins likimą,
Žerintį kaip saulė ant rasos gėlynuos,
Tau įkvėps į širdį meilės pajautimą
Vargo pagimdytą tėviškės arimuos . . .
Auski sese, auski, marga juostą auski,
Lietuvaitės buitį joje tu įpinki.
Joje tu įpinki meilę nuoširdžiausią,
Apaščios pakrančių grožį jon surinki . . .*

(Pabaiga)

Irena Jašinskaitė

CITADELĖ

*Nuostabioji mano citadelė –
Užtvaros ir akmenys, ir bokštai,
Aš gyva joje – čia žydi gėlės,
O už sienų – purvini upokšniai.*

*Teka melas, veidmainystė, juodas geismas,
Nepaliečia mano citadelės –
Neprieinama jina pasaulio teismui,
Uždara jina tartum vienuolio celė.*

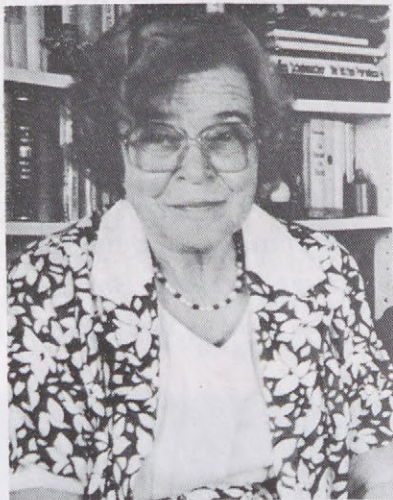
*Melas, kad žmogus pražūna be žmogaus!
Melas, kad vienatvė persunki jaunystei!
Melas, kad draugai viens kito neapgaus!
Melas, kad yra žiedų, kurie nevysta!*

*Kiekviena širdis savy uždarius laiko
Mažą atspindį pasaulio ir dangaus,
Išmintį senelių ir tyrumą vaiko –
Kiekviena širdis nesuprasto žmogaus.*

* * *

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

Birutė Yčaitė Barnelienė
1909–1995

Birutė gimė Sibire, toli už Uralo kalnų, Semipalatinsko mieste. Jos tėvas, pedagogas Jonas Yčas (vėliau buvęs istorijos profesorius Kaune) anksčiau mokytojavo Tomske, o Semipalatinske buvo gimnazijos inspektoriumi. Tai buvo Rusijos carinės priespaudos laikai. Birutė buvo vyriausia Jono ir žmonos Onos Neimanaitės duktė. Nuo pat jaunų dienų jai buvo lemta daug keliauti. Dar buvo maža, kai šeima išvyko į lietuvių-pabėgėlių centrą Voronežą 1917 m. Atsikūrus Nepriklausomai Lietuvai, gyveno Vilniuje, Panevėžyje, Klaipėdoje, Kaune ir galop Biržuose. Jos tėvai buvo iškilūs biržiečiai. Biržuose Birutės širdis ir paliko. Antrojo Karo sukūriai privertė ją iškeliauti svetur. Arti pusę šimtmečio ji gyveno Vokietijoje, nuolat mintimis grįždama į savo tikruosius namus – Biržų ev. reformatų senąją kleboniją.

Birutės ankstyvoje jaunystėje tėvai nebuvo kaip reikiant “prasigvenę”. Dažnai patirdama ir vargo ir nedatekliaus, ji padėjo auginti savo broliukus ir sesytes gana gausioje Yčų šeimoje. Net ir sunkiausiais laikais, Yčų pastogėje viešėdavo (mėnesiais, kartais ir metais) įvairūs giminės ar studentai, neturį lėšų mokslams baigti. Vyriausia duktė Birutė nuolat girdėjo iš tėvų, kad reikia šelpti vargstančius ir reikalui

esant, atsisakyti gyvenimo malonumų ar puošmenų. Tėvų kilnus pavyzdys išugdė Birutės charakteryje didelį norą užjausti ir padėti savo artimui.

Jaunų dienų patyrimai išmokė Birutę tapti puikia šeimininke ir namų ruošos meistre, sugebančia su meile ir vaišingumu priimti kad ir didžiausią skaičių svečių. Ji buvo šeimos žmogus ir tame gal ir buvo jos didžiausias talentas. Dar pridėkime jos menišką sugebėjimą. Sekdama vaikams pasakas, čia pat jas pailiustruodavo savo puikiais spalvotais piešiniais.

Pradėjusi mokytis Panevėžyje ir kitur, Birutė baigė Biržų gimnaziją ir išvyko į Kauną universiteto studijoms. Ji pasirinko filologiją bet ne ilgai studentavo. Susižiedavo su kun. Fricu Barneliu, tik ką baigusiu Vytauto Didžiojo universiteto evangelikų teologijos fakultetą. Jis buvo kilęs iš senos prancūzų reformatų–hugenotų šeimos, prasilavinęs įvairiose srityse ir mokąs daugelį kalbų. Barnelių vestuvės įvyko 1931 m. vasarą. Pirmas paskyrimas buvo į nedidelę Seirijų parapiją pietinėje Lietuvoje.

*Barnelių vestuvinė nuotrauka
1931 m.*

Netrukus sekė paskyrimas į didesnę vietovę – Biržus – kur buvo reikalingas antras kunigas. Barneliai persikėlė ten su dukra Renata, gimusia 1932 m. Seirijuose (antroji, Erika, gimė Biržuose 1937 m.). Aptarnaudamas kelias apylinkės parapijas, kun. Barnelis tapo vienu iš mylimiausių reformatų kunigų, o Birutė buvo jo nenuilstama pagelbininkė ir visų didžiai mylima šeimininkė. Anuomet per Jonines bir-

želio mėn., visi kas tik galėjo atskubėdavo į kasmetinį Bažnyčios suvažiavimą – į Sinodą. Pasipildavo vaisės kaip iš gausybės rago. Kas Kas gali užmiršti tuos tradicinius sinodinius pietus ir namų gamybos braškių ar aviečių ledus.. . Birutės šypsena ir nepamainoma kulinarija prisidėjo prie sinodų pasisekimo ir be abejo per tai paveikė bažnytinio gyvenimo žydėjimą. Tai buvo klestėjimo laikai ne tiktai pačiai Lietuvai, bet ir ev. reformatų Bažnyčiai.

Barneliai gyveno ramybėje iki rusų ir vokiečių okupacijos. Besiant bolševikiniam terorui, traukiniai su pabėgėliais pradėjo plaukti Vokietijon. Kartu traukėsi ir Barneliai, per Rytprūsius pasiekdami Lenkiją ir Pomeraniją. Karo įvykiai išskyrė šeimą. Tik daug vėliau Barneliai ir kiti giminės susitiko Holzheim'e besitraukdami traukiniais, arklių vežimais ar net eidami pėsčiom. Daug kas tada norėjo emigruoti į JAV ar Kanadą bet Barneliams, buvo lemta likti Europoje. Kun. Barnelis visai netikėtai susitiko su Frankfurto vokiečių reformatų bažnyčios kunigu ir jis buvo pakviestas pagelbiniu kunigu į Frankfurtą.

*Reformatų bažnyčia, Frankfurt /M.,
kur daug metų kun. F. Barnelis tar-
navo.*

Sėkmingai ten kunigavo. Jo viršininkui išėjus į pensiją, kun. Barne-
lis perėmė jo pareigas išbūdamas toje parapijoje iki savo mirties 1982
m. Birutei irgi buvo lemta Frankfurte užbaigti savo gyvenimą. Čia ji
užaugino dvi dukras ir nors abi ištekėjo už svetimtaučių, Birutė joms
neleido užmiršti protėvių šalies ir savo gimtosios kalbos. Lietuvai išsi-
laisvinus, abi dukros – dantų gydytoja dr. Renata Sanner ir Erika Sur-
Holt – aplankė Lietuvą ir Biržus.

Likusi be vyro, Birutė pradėjo jaustis vieniša svetimame krašte.
Nors parapijiečiai giliai įvertino Birutės meilią asmenybę ir jos suge-
bėjimus puikiai vykdyti kunigo žmonos pareigas, ji niekada pilnai ne-
priprato prie vokiško gyvenimo ir vis ilgėjosi Lietuvos. Jos vaikai, anū-
kai ir praanūkai suteikė jai didelę paguodą. Praanūkų tarpe yra (lietu-
viškais vardais pavadinti) Jonas ir Martynas. Nuo senovės tai yra tra-
diciniai vardai Yčų šeimoje.

Pagal dukterų pasakojimus Birutė, metams bėgant, vis mažiau no-
rėjo vokiškai kalbėti. Gulėdama ligos patale, ji skelbė savo slaugėms
vokietėms, kad ji kalbanti tik lietuviškai. Vardan savo prisirišimo prie
Tėvynės, mėgdavo pati viena giedoti himną "Lietuva Tėvynė Mūsų".

Taip ir užgeso jos gyvybė gruodžio 12 d., 1995 m. Iš kadaise buvusios
gausios šeimos liko tiktai brolis dr. Jonas Yčas ir sesuo Ona Yčaitė Be-
resnevičienė, gyvenantieji Toronto ir North Bay, Kanadoje. Šiems Mūsų
Sparnų rėmėjams reiškiame nuoširdžią užuojautą. HYP 7/96

* * *

Dipl. inž. Eugenijus Manomaitis **1909 – 1995**

Velionis gimė 1909 m. gegužės 29 d. Šilėnuose, Šiaulių apskr., evan-
geliškoje 7 vaikų šeimoje (vyriausias). Pradinį mokslą įgijo Kėdainiuo-
se, Marijampolėje, o Kaune 1929 m. baigė Aušros gimnaziją. Po to įstojo
į Karo mokyklą ir po dviejų metų ją baigė kariūnu aspirantu. 1937 m.
VDU technikos fakultete gavo dipl. statybos inž. diplomą. Tais pačiais
metais susipažinti su moderniąja statyba buvo išvykęs 3 mėnesiams į
Švediją. Vėliau, iki 1944 m., – iki pasitraukimo į Vakarus, – Lietuvoje
veikė savo profesijoje įvairiose pozicijose (žiūr. Liet. encykl. XVII t. 251
p.).

Vakaruose – Austrijoje ir Vokietijoje savo profesines žinias, kiek
svetur sąlygos ir galimybės leido, panaudojo, pav. Vokietijoje, Stuttgar-
te su keliais partneriais įsteigė statybos bendrovę "Unitas".

1948 m. su šeima atvykęs į Ameriką savo profesinėmis žiniomis panaudoti gavo įvairesnę veiklos dirvą. Be to vertėsi konsultanto inžinieriaus privačia praktika.

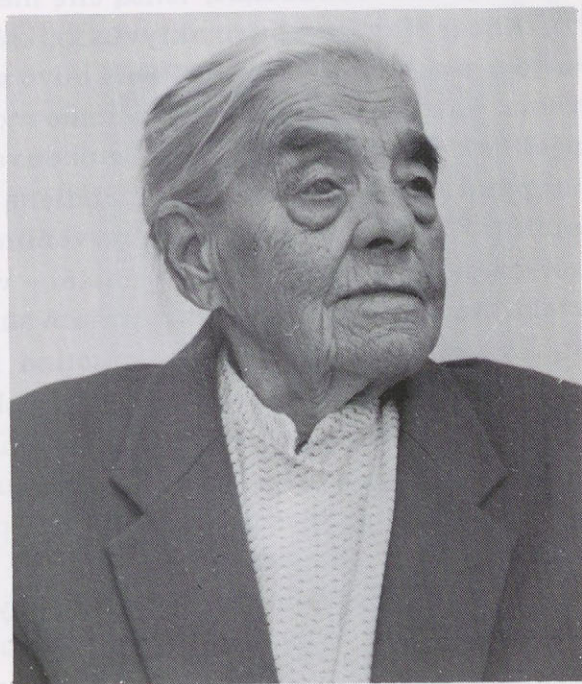
Velionis E. Manomaitis nebuvo svetimas ir ev. liuteronų Bažnyčiai. Dalyvavo Kauno ev. liuteronų bažnyčios chore ir 1939 m. vedė to paties choro dalyvę Ireną Blakutytę, kuriuos sutuokė kun. J. Pauperas toje pat Kauno ev. liuteronų bažnyčioje. Išeivijoje Irena ir Eugenijus Manomaičiai ilgus metus buvo nuolatiniai "Mūsų Sparnų" skaitytojai ir rėmėjai.

Eugenijus Manomaitis mirė 1995 m. lapkričio 15 d. Floridoje, liūdesyje palikdamas žmoną Ireną, sūnus Augių, Rimą ir Povilą bei penkis anūkus.

Velionio giliai liūdinčiai žmonai Irenai, sūnams, anūkams ir artimiesiems reiškiame nuoširdžią užuojautą!

MŪSŲ SPARNŲ redakcija

* * *

ANĖ NASTOPKAITĖ KREGŽDIENĖ
1895 – 1995

Anė gimė Lietuvoje, Kateliškių kaime, Biržų apylinkėje, 1895 m. lapkričio mėn. 28 d. o mirė 1995 m. kovo mėn. 29 d. Huntington Beach, Kalifornijoje. Taigi, be kelių mėnesių, išgyveno 100 metų. Iki galo gyve-

nimo išlaikė gerą atmintį, puikią iškalbą ir gilų prisirišimą prie savo gimtojo reformatų tikėjimo.

Jos tėvai buvo ūkininkai – reformatas Jonas Nastopka ir jo žmona Katre Šernaitė iš Jasiškių kaimo. Pažymėtina, kad Anės pusbrolis Jokūbas Šernas kartu su kitais Tėvynės mylėtojais buvo Nepriklausomybės Akto signataras – 1918 m. pasirašė dokumentą, davusį pradžią išlaisvintos Lietuvos valstybės atstatymui. Nastopkų šeimoje buvo 13 vaikų ir Anė buvo pati jauniausia. Pirmajam Pasauliniam Karui pasibaigus, Anė ištekėjo už Martino Kregždės, taip pat kilusio iš aplinkinio ūkio. Jų pirmasis sūnus Jonas gimė Kateliškiuose. Vėliau, kai šeima apsigyveno Rygoje, ten gimė sūnūs Martinas ir Voldemaras.

Šeimos tėvas Martinas Rygoje turėjo savo įmonę. Vėliau pardavęs savo kepyklą, pirko kelis namus su butais ir vertėsi jų išnuomavimu. Anei teko daug metų gyventi Latvijoje ir ten užauginti savo tris sūnus.

Tais laikais nemažas skaičius lietuvių gyveno Rygoje. Jų tarpe buvo užtenkamai reformatų ir Kregždžių šeima uoliai dalyvavo pamaldose, kurias laikydavo prof. kun. P. Jakubėnas, ištisą eilę metų atvykdamas tam tikslui iš Biržų. Anė ir Martinas buvo aktyvūs krikščioniškoje veikloje ir toje pat dvasioje auklėjo savo vaikus. Anei buvo svarbu, kad visi sūnūs skaitytų Šventą Raštą ir lankytų sekmadienio mokyklą. Kaip ir kitų tautybų evangelikai, lietuviai reformatai rinkdavosi vokiečių reformatų bažnyčios patalpose Rygoje kurios ir šiandieną tebestovi.

Antrasis Pasaulinis Karas sutrukdė ramų gyvenimą. Po bolševikmečio – rusų žiaurios okupacijos – atsirado naciai – vokiečiai ir visiems Kregždėms teko žiauriai nukentėti. Vyriausiam sūnui Jonui pasipriešinus vokiečių karinei tarnybai, jo tėvas, motina ir du jaunesni broliai buvo uždaryti į kalėjimą. Šeimos nariai buvo atskirti vieni nuo kitų ir Anei teko po areštu išbūti net 6 mėnesius. Anė nuolat rūpinosi, kad vaikai būtų pakankamai pavalgę, ji rasdavo būdus kalėjime sūnums pasiųsti sriubos lėkštę ar duonos plutą. Vėliau, kaip per stebuklą, visi Kregždės buvo iš kalėjimo išlaisvinti.

Besitraukiant nuo antrojo Raudonojo Antplūdžio, vyresnieji sūnūs atsidūrė Vokietijoje, bet Anė su vyru liko Rygoje. Netrukus jis mirė ir Anė liko viena. Jauniausias sūnus Voldemaras buvo paimtas į rusų belaisvę ir ten žuvo. Kiti du mokėsi Vokietijoje. Jonas tapo medicinos gydytoju o Martinas – inžinierium. Įsitaisę Kalifornijoje, ir 1963 m. iškviėtė savo Mamytę į Kaliforniją. Anė apsigyveno pas sūnų Martiną ir gyveno jo globoje virš 30-ties metų. Martinas dirbo North American Aviation kompanijoje. Anė šeimininkavo ir jam padėjo namus tvarkyti, visokius darbus atlikdama su noru ir džiaugsmu.

Anės paprortys buvo kas sekmadienį eiti bažnyčion, jei ne į lietuvių, tai į latvių evangelikų pamaldas. Ji mielai atvykdavo į Lietuvių Protestantų Sąjungos susirinkimus. Motina su sūnum gyveno didelėje santaikoje ir meilėje. Martinas pabrėžia, kad visą amžių liks Mamytei dėkingas ir skolingas. Anei iškeliavus Amžinybėn, sūnus atidavė jai paskutinę pagarbą – jis nuvežė jos palaikus Latvijon palaidojimui šalia jos vyro. Rygos evangelikų kapinėse, vad. “Miško Kapai”, įvyko pamaldų iškilmės lietuvių kalba kurias pravedė kun. P. Čepas atvykęs iš Biržų. Rygos operos solistas pagiedojo giesmių latviškai, o iš miško nuostabiai aidėjo nematomo triūbininko melodijų garsai. Ant Anės antkapio iškalti šie Evangelijos žodžiai: “Mes turime drąsų pasitikėjimą, kad išvykę iš kūno namų, būsime namie pas Viešpatį” (II Korintiečių 5-8).“

HYP

Ilgamečiui “Mūsų Sparnų” skaitytojui ir rėmėjui inž. Martinui ir dr. Jonui Kregždėms netekusiems savo mielos motinos reiškiame nuoširdžią užuojautą.

Redakcija

* * *

Elena Kučinskaitė – Grundelienė

1913 – 1996

Šių metų gegužės mėn. 2 d. neilgai, bet sunkiai sirgusi mirė viena vyriausių Biržų parapijos choro dalyvių E. Grundelienė.

Ev. reformatų bažnyčios chore pradėjusi giedoti jaunystėje, Elena prieš okupaciją buvo ir “Radvilos” draugijos choro dalyvė. Iki leido jė-

gos nepasitraukė iš bažnyčios choro pokario metais. Ši kukli biržietė, darbšti "Siūlo" audėja su visais dorais žmonėmis džiaugėsi atgauta Lietuvos nepriklausomybe, pergyveno ir piktinosi, kad visai trukdoma, delsiama atstatyti turto gražinimą. Ir ne pagal senyvos moters jėgas stvėrėsi vyriškų darbų atsikuriančiame sesers Julijos ūkelyje Pajukniškyje.

Prisimins Eleną ir kaip kantrią žmoną, kurios vyrui Kostui Grundelei keletą metų buvo patikėtos Lietuvos ev. reformatų Bažnyčios konsistorijos pirmininko pareigos. Kartu su juo sudėtingomis buldozerinio ateizmo sąlygomis Elenai teko iškęsti įvairiapusišką spaudimą. Nesiskundė, neverkšlė. Namuose jaučioje gatvelėje Širvėnos ežero link per dešimtmečius sukaupta tiek istorinės medžiagos, kuri valdantiems atrodė "nereikšmingomis bažnytinėmis senienomis", kad dabar čia kreipiasi studentai ir mokslininkai kai kurių faktų savo istoriniams darbams sutikslinti. Remiantis šeimos archyvu Kostas Grundelė yra parašęs dešimtis straipsnių bažnytinės istorijos temomis. Kai kurie iš jų buvo spausdinami ir "Mūsų sparnuose".

Velionė pašarvota bažnyčioje

Neatsitiktinai gegužės 5 d. į Biržų ev. reformatų bažnyčią, kur buvo pašarvota velionė, jos atminimui pamaldas laikė kun. Petras Čepas gausiai rinkosi biržiečiai ir iš toliau suvažiavę žmonės. Rinkosi tam, kad atiduotų pagarbą tai, kuri visiems buvo paslaugi, dėmesinga.

Tuo pačiu reikia pastebėti, kad Biržuose vėl atgimsta tradicija re-

formatų kilmės žmones šarvoti savo protėvių statytoje bažnyčioje. Taip buvo ir su Elena Kučinskaitė-Grundeliene, kuri per pavasarinę žalumą pasipuošusias Biržų gatves buvo nulydėta į kapines miesto pakrastyje.

Šaltos kapo žemės neužpylė šilčiausių atsiminimų apie šią kuklią darbščią biržietę.

Jonas Dagilis

Mielam bendradarbiui Kostui Grundelei netekusiam mylimos gyvenimo draugės Elenos reiškiamo nuoširdžią užuojatą.

MŪSŲ SPARNŲ redakcija

* * *

Albertas Jonas Palšis
1915 – 1969

Po ilgos ir sunkios ligos su šiuo pasauliu atsiskyrė mūsų mylimas vyras, tėvelis ir senelis Albertas Jonas Palšis, gimęs 1915. 06. 09 d. Joku-
biškių km., Biržų valsč..

Lankė Biržų gimnaziją, savanoriu tarnavo kariuomenėje. Po to bu-
halteriu dirbo Lietūkyje Kaune ir Šiauliuose.

Artėjant frontui 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, gyveno įvairiose
pabėgėlių stovyklose. 1947 m. išvyko darbams į Angliją, dirbo tekstilės
fabrike. 1950 m. sukūrė šeimą su Emilia Pudymaityte. 1951 m. dėdės H.
Pvilonio dėka abu su žmona atvyko į Ameriką kur susilaukė dukrelės
Lilijos. Jis Amerikoje įsidarbino Bronson & Braton Tool and Die Co., ku-
rioje išdirbo iki pensijos. Išėjus į pensiją po keletos metų jo sveikata

pradėjo smarkiai šlubuoti. O paskutinius du metus labai sunkiai vaikščioti begalėjo. Birželio 20d. 1996 m. išėjo Amžinybę, palikdamas dideliame skausme žmoną, dukrą su žentu ir du anūkus.

Ilsėkis ramybėje mielas Joneli!

Liūdesy pasilikusiai velionio žmonai Emiliai su šeima nuoširdžią užuojautą reiškia

KOLEGIJA ir MŪSŲ SPARNŲ Redacija

* * *

1995 m. gruodžio mėnesį Floridoje mirė evangelikų kunigas FELIKSAS MILAS, ne kartą talkinęs St. Peterburgo lietuvių evangelikų pamaldoms.

Lietuvių Ev. reformatų Bažnyčios JAV sinodas įvyko rugsėjo 14–15 d.d. Ziono Ev. liuteronų bažnyčioje 9000 S. Menard Ave. Oak Lawn, IL. Sinodo darbų eigos aprašymas tilps sekančiame – 77 MS numeryje.

MŪSŲ SPARNŲ Lietuvoje platinimas pavedamas žurnalistui Jonui Dagiliui, Vytauto 69, 5280 Biržai.

PROF. DR. VIOLETA KELERTIENĖ – TARPTAUTINĖS DRAUGIJOS
PREZIDENTĖ

Kuratorė prof. dr. Violeta Kelertienė, PLB Lituanistikos katedros vedėja Illinois universitete Čikagoje, nuo 1996 m. liepos 2 d. perėmė Association for the Advancement of Baltic Studies (Baltų studijų puoselėjimo draugijos) postą. Dvimetės konferencijos metu Waltham College prie Bostono ji skaitė prezidentės pranešimą “Reflections of an Incoming President”, aptardama esamą organizacijos padėtį ir planus ateičiai. Pranešimas jau atspausdintas ir išsiuntinėtas organizacijos nariams, “AABS Newsletter” paskutiniame numeryje.

Tarptautinė draugija apjungia visų trijų Pabaltijo šalių mokslinikus ir šiuo metu turi apie 800 narių visuose žemynuose. Prof. Kelertienė dalyvauja šios organizacijos suvažiavimuose nuo 1976 metų ir yra skaičiusi praešimus visuose suvažiavimuose, vienu metu buvo draugijos sekretorė. Šioje draugijoje labai gražiai bendradarbiauja lietuviai, latviai ir estai. Nuo 1986 m. joje dalyvauja ir mokslininkai iš Pabaltijo kraštų. Šiomet buvo keli mokslininkai iš Lietuvos, vienas jų Vytauto Didžiojo universiteto humanitarinių mokslų dekanas istorikas Eigidijus Aleksandravičius.

*

MISSION PRESBYTERY

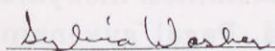
San Antonio, Texas

United States of America

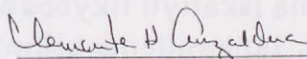
May 20, 1996

Mission Presbytery, Presbyterian Church (USA), affirms, with joy, its partnership with the Evangelical Reformed Church of Lithuania, as together we serve and witness to our one Lord, Jesus Christ.

SOLI DEO GLORIA

Sylvia Washer
Executive Presbyter

Clemente Anzaldúa
Moderator

PAPILIO MOKYKLA ATŠVENTĖ 400 METŲ JUBILIEJŲ *)

Papilio mokykla buvo įkurta 1595 metais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didiko Kristupo Radvilos prie evangelikų reformatų bažnyčios.

Mokykla veikė su pertraukomis kelis šimtmečius iki spaudos lotynų rašmenimis uždraudimo.

Kelis šimtus metų Papilio mokykla buvo raštingumo platinimo židinys. Lietviškų aplinkinių kaimų ir miestelio vaikams ji buvo durys į neaprepiamą rašto pasaulį. Yra žinių, kad Papilyje buvo mokoma lietuvių kalba per tuos amžius, kai Lietuvoje vyravo kitos krašto – lotynų, lenkų – kalbos.

Dabar mokykloje mokosi 190 mokinių. Juos moko 37 mokytojai, o visam mokyklos darbui vadovauja direktorė Ona Solovjova.

Pirmoji abiturientų laida išėjo 1950 metas.

Šiais mokslo metais išeis XLVII abiturientų laida.

**) Ištrauka iš Organizacinio komiteto kvietimų.*

MŪSŲ MOKYKLA

1990 m. rugsėjo 2 d. Vilniaus ev. reformatų bažnyčia atvėrė duris vaikų sekmadieninei mokyklai. Š. m. gegužės mėn. pabaigoje ji baigia šeštuosius mokslo metus. Per šį laikotarpį vienuolika penkiolikamečių po confirmacijos papildė pilnateisių parapijiečių eiles. Viena iš jų – Jūratė Leonavičiūtė – sekmadieniais padėdavo mokyklos užsiėmimuose. Sugeba ir viena juos pravesti. Ji yra Vilniaus pedagoginio universiteto istorijos fakulteto antro kurso studentė. Džiugu matyti priaugančią jaunąją pamainą. Su kita miela mūsų mokytoja – Rasa Jasiukėnaite – praėjusių metų spalio 3 d. atsisveikinome. Ji ištekėjo ir išvyko gyventi į Vokietiją. Dėkojame jai už darbą, meilę, rūpestį mokykloje ir linkime laimingo gyvenimo.

Visose Lietuvos bendro lavinimo mokyklose privalomas tikybos mokymas. Kai kurių ev. reformatų vaikai lanko katalikų tikybos arba etikos pamokas. Mes ev. reformatai esame mažuma Lietuvoje. Mums trūksta diplomuotų kunigų ir kvalifikuotų tikybos mokytojų. Prieš porą metų sekmadieninė mokykla bandė išsirūpinti iš švietimo ministerijos leidimą įskaityti tikybos pamokas bendro lavinimosi mokyklose vaikams, lankantiems sekmadieninę mokyklą. Pagal gyvenamas vietas lankomose mokyklose nesusidaro reikiamas ev. reformatų vaikų skaičius tikybos pamokos pravedimui. Sekmadieniais tėvai ateina į bažny-

Mokytojos Rasos Jasiukėnaitės išleistuvės

čia kartu su vaikais. Tuo metu vaikai sekmadieninėje mokykloje mokomi tikybos pagal specialią programą. Per didžiąsias šventes dalyvauja pamaldose su paruošta, pritaikyta šventei, programa.

Praėjusių metų rudenį mokyklos mokytoja, pateikusi reikalingus dokumentus, rūpinosi gauti sutikimą iš Vilniaus miesto švietimo skyriaus aprobuoti Ev. reformatų vaikų sekmadieninę mokyklą.

1995 m. lapkričio 13 d. raštu Nr. 47 Vilniaus švietimo skyrius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos įsakymu Nr. 332 sutiko aprobuoti Ev. reformatų vaikų sekmadieninę mokyklą.

1995 m. gruodžio 11 d. Vilniaus miesto valdybos švietimo skyrius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 31 str., įregistravo švietimo įstaiga: Ev. reformatų vaikų sekmadieninę mokyklą, išduodamas švietimo įstaigos įregistravimo pažymėjimą Nr. 335 1995 gruodžio 12 d.

Esame dėkingi Vilniaus miesto valdybos Švietimo skyriui už įteisingą Evangelikų reformatų vaikų sekmadieninę mokyklą.

Mūsų mokyklos sąlygos kolkas labai kuklios. Tačiau – mes kantrūs. Mes renkamės kiekvieną sekmadienį ir linksmai giedame:

“Visa širdim aš vis linksmai
Giedosiu, Dieve, Tau!
Ir skelbsiu žemėj ką tiktai
Apie Tave žinau!”

1996. 03. 21

Mokytoja A. Balčiauskienė

*

POPIEŽIAUS PADĖKOS LAIŠKAS KUN. DR. E. GERULIUI

Vilniuje prieš 90 metų, t. y. 1906. 02. 10, šeštadienį, susituokė dabartinio Popiežiaus tėvai: lietuvaitė EMILIJA KAČARAUSKAITĖ ir senprūsių lietuvių pavardę turįs Karolis Voityla.

Šią vedybų sukaktį primenant, mūsų kunigas dr. E. Gerulis nusiuntė Popiežiui laišką su nuotrauka, kur matome Popiežiaus motiną vedybiniame apdare. Ši motinos portretą nutapė E. Gerulis; Popiežius motinos portretą 1993 metais išsivežė iš Lietuvos į Vatikaną.

Mūsų kunigas, primindamas Popiežiui šią vedybų sukaktį, prašė, kad Popiežius pasimelstų už VILNIAUS MIESTĄ, kuriame įvykusios istorinės vedybos davė žmonijai POPIEŽIŲ!

Popiežius, atsiliepdamas į mūsų kunigo laišką, atsiuntė savo padėkos laišką, kurio faksimilę čia talpiname:

SECRETARIAT OF STATE

FIRST SECTION - GENERAL AFFAIRS

From the Vatican, February 26, 1996

Dear Dr. Gerulis,

His Holiness Pope John Paul II has received your letter and photograph, and he has asked me to thank you. He appreciates the sentiments which prompted you to write to him.

His Holiness will remember you in his prayers and he invokes upon you God's blessings.

With every good wish, I am

Sincerely yours,

Monsignor P. Sardi
Vice-Assessor

The Reverend Dr. Eugenius Gerulis
540 Boca Ciega Isle
St. Petersburg Beach, FL 33706-2532

*

Biržietė – Presbiterijonų Premijos Laimėtoja

Texas'o Misijų Presbiterija (Mission Presbytery) paskyrė \$ 2, 000 vertės šešias stipendijas Lietuvos reformatų jaunimui, norinčiam studijuoti Krikščioniškuose Universitetuose. Metams bus skiriamos 2 stipendijos. Mokslas trunka 4 metus.

Pirmąja stipendijos laimėtoja tapo Gitana Gasiūnaitė – Biržų Ev. Reformat parapijos narė.

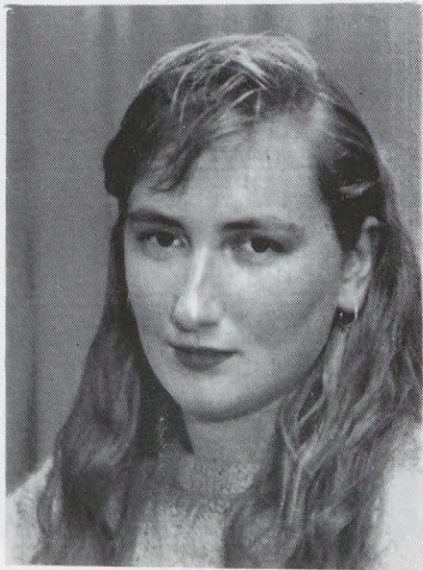
Gitana baigė "Aušros" vidurinę mokyklą Biržuose, buvo darbšti Bažnyčios jaunimo darbuotoja; nori ir toliau tarnauti Dievui ir Ev. Reformatų Bažnyčiai.

Šiais metais Gitana studijuoja Lietuvos Krikščioniškam Universite-
te Klaipėdoje (LCC – Lithuanian Christian College). Kitais metais ji iš-
vyks į Čekiją, nes jau yra priimta į Teologijos fakultetą Prahoje.

Texas'o Misijų Presbiterija, bendradarbiaudama su Ev. Reformatų Bažnyčia Lietuvoje, susirūpinusi kandidatų stipendijoms trūkumu.

Norintys gauti stipendijas, pirmiausia, prašomi kreiptis į Sinodo Kolegiją Lietuvoje. Ji svarsto ir patvirtina prašymus. O informaciją apie Universiteto programą galima gauti, parašant adresu:

LCC Malūnininkų 4, 5800 Klaipėda LITHUANIA

Gitana Gasiūnaitė

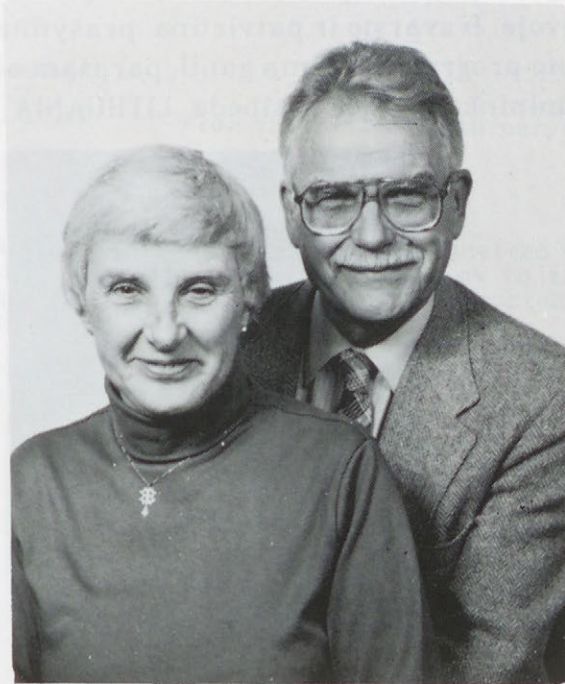
✧

Evangelistas Billy Graham, žinomas ne vien Amerikoje, bet ir pla-
čiame pasaulyje, tapo apdovanotas ypatingu savo krašto žymeniu –
J. A. V. Kongreso aukso medalium (Congressional Gold Medal). Ta proga
abu kartu su žmona Ruth buvo pagerbti už daugelio metų humanitarinę

veiklą, ypač už jų įsteigtą Vaikų Sveikatos Centrą (Childrens Health Center). Išskilmės įvyko š. m. gegužė mėn. Kongreso Rūmuose Washington D. C. Pagerbimo pietuose dalyvavo pats J. A. V. prezidentas Bill Clinton. Iki šiol tik 114 amėkiečių yra gavę tokį Aukso Medalį, įskaitant šio krašto pirmąjį Prezidentą George Washington. Kunigas Billy Graham, pašventęs apie 50 metų nenuilstamam Dievo Žodžio skelbimui, yra silpnoje sveikatoje ir rengiasi išeiti pension. Jo įsteigta "Fundacija Evangelistiniam Darbui" svarsto galimybę pakviesti jo sūnų kun. Franklin užimti jo vietą ir tęsti darbą toliau.

*

Karolina ir Jonas Gylys buvo Lietuvoje birželio ir liepos mėn. laikotarpyje. Dėstė anglų kalbą ir Biblijos temas "Lithuanian Christian College" Klaipėdoje ir aplankė reformatų parapijas. Jonas pamaldas laikė Klaipėdoje. Susirinko apie 25 žmones, iš kurių tik 2 ar 3 galėjo atkartoti išpažintį ir Tėve mūsų. Vėliau pamokslas Biržuose ir Salamiestyje.

Karolina ir Jonas Gyliai

*

Lietuvių Protestantų Sąjunga, su būstine Kalifornijoje, turėjo susirinkimą š. m. kovo 17 d. West Los Angeles. Liuteronų vysk. H. Dumpys atvyko iš Čikagos laikyti pamaldų su Šv. Vakariene. Buvo kavutė ir draugiškas pobūvis. Vyskupas padarė pranešimą apie teologinių knygų vają Klaipėdos universiteto evangelikų katedros studentams. Jau yra

pasiųstos stambesnės aukos minimos katedros vedėjui prof. H. Arnašiui. L. P. Sąjunga, jungianti įvairius evangelikus – liuteronus, reformatus ir kt. – taip pat šelpia vieną teologijos studentą Lietuvoje. Pirmininkas yra dr. P. Švarcas o sekretorė – Meta V. Lidums. Nario mokestis nustatytas \$10.- metams. Sekretorės adresas: 4 Ashburton Pl., Laguna Niguel, CA 92677. Į parengimą atsilankė apie 40 asmenų. Dalyviai liko dėkingi vargonininkei Audrei Švarcaitei-Veitai, atvykusiai iš San Diego, ir taip pat Martai Mejerytei-Probst ir jos pagalbininkėms, surengusias puikias vaišes.

*

FLORIDOS LIETUVIŲ EVANGELIKŲ AUKA KLAIPĖDOS UNIVERSITETO
EVANGELIŠKOS TEOLOGIJOS CENTRO BIBLIOTEKAI

(Laiškas prof. Arūnui Baubliui)

Mielas Arūnai!

Floridos Lietuviai Evangelikai Amerikoje, linkėdami, kad Klaipėdos Universiteto Teologinės Katedros akademinė evangeliška šviesa tvirčiau spinduliuotų savajai tautai, siunčia per Jus Evangeliškos Teologijos Centro Bibliotekai paremti kuklią dovanėlę – 100 dolerių auką.

Telydi jus visus Viešpaties malonė!

Floridos Lietuvių Evangelikų vardu –

Dr. Irena Macytė Mačionienė, Komiteto Pirmininkė

Dr. Eugenius S. Gerulis, reformatų kunigas ir
Kolegijos Viceprezidentas
St. Petersburg, Florida, 1996 m. sausio mėn. 1 d.

*

DOVANA TĖVIŠKEI

Netradiciškai Tarptautinę muziejų dieną pasitiko Biržų krašto muziejaus "Sėla" darbuotojai ir svečiai.

Išvakarėse, vienoje iš gražiausių salių buvo paruošta skulptūrų, tapybos paroda, kuriai eksponatus iš Vilniaus atgabeno ir biržiečiams padovanojo dailininkė ir skulptorė Elena Eugeniya Palšytė – Kasperavičienė ir dailininkas praeityje žymus architektas Jonas Kasperavičius.

Biržų rajone Satkūniuose gimusios dailininkės gyvenimas nelepino. Tačiau su jaunatviška energija baigė Biržų vidurinę mokyklą, Dailės institutą. Ir dirba pamėgta kryptimi. Specialistus stebina ne tik skulptorės darbštumas, profesionalumas, bet ir technikos įvairovė. Tik biržiečiams padovanojo kūrinius iš gipso, molio, bronzos, aliuminio... 0

įvairius Lietuvos kampelius puošia skulptūros iškaltos iš akmens.

Iš Panevėžio rajono Berčiūnų kilęs Jonas Kasperavičius jaunystėje tyrinėjęs Tiškevičių rūmus Astrave taip pat jaučia sentimentus Biržams. Kaip to įrodymas – penkiasdešimties tapybos darbų kolekcijos dovana biržietiškam muziejui.

Viduryje salės – E. E. Kasperavičienės skulpt. darbai. Ant sienos – J. Kasperavičiaus tapyti paveikslai.
Foto Vilimanto Šmito

E. E. Kasperavičienė ir J. Kasperavičius Biržų krašto muziejaus "Sėlos" salėje, kurioje eksponuojami jų dovanoti kūriniai.

Foto Vilimanto Šmito

Elenos ir Jono Kasperavičių dovana biržiečiams ypač reikšminga šiuo sunkiu muziejams laikotarpiu, kai praktiškai nutrauktas finansavimas eksponatų išsigijimui. Ne geriausius laikus išgyvena ir muziejinių vertybių kūrėjai dailininkai. Jau jokia sensacija, kad dosnioji skulptūrė vienoje pagrindinių Vilniaus aikščių prekiauja gėlėmis, nes turi viltį išlaikyti dirbtuves, retkarčiais užkurti keramikos dirbinių krosnį . . .

Gerbiamieji vilniečiai, ypač Vilniaus svečiai! Pamatę tautiniais rūbais apsirengusią tauraus veido moterį prekiaujančią gėlėmis nepagailėkite kelių litų. Skoningai sukomponuota puokštė ne tik pradžiuginsite artimą žmogų, bet tuo pačiu paremsite šių dienų Lietuvos meninių vertybių kūrėjus Lietuvoje.

Jonas Dagilis

*

INFORMACIJA BAJORŲ REIKALAIS BESIDOMINTIEMS

Dr. Jonas Stankus, Bajorų sąjungos vadas, B. Sruogos g 36–20
2040 Vilnius, Lithuania.

Dr. Kozmas Balkus, Bajorų sąjungos atstovas, 104 N. 28th Street,
P.O. Box 13152, Mexico Beach, FL 32410–3152.

“Lietuvos Bajoras” žurnalo redaktorius p. Danielius Mickevičius,
Antakalnio g 52, Vilnius, Ad 851, Lithuania.

*

1995 m. liepos 2 d. Klaipėdos Ev. Liuteronų parapijs choras aplankė
Ev. Reformatų bažnyčią Biržuose.

*Kairėje – kun. P. Čepas, dešinėje – kun. R. Moras. Prie
kun. Moro stovi Biržų Ev. Reformatų parapijos pirm.
A. Pulkis.*

*

1995 m. rugsėjo 9 d. Biržų Ev. Reformatų parapijos delegacija ap-
lankė liuteronus Klaipėdoje. Tai – gražus pabendravimas.

Biržų Ev. Reformatų parapijos delegacija Klaipėdoje.

*

*Biržų ežero naujoji užtvanka Astrave.
Horizonto kairėje matome Ev. reformatų
bažnyčios bokštą. Dešinėje – inž. Audronė
Snarskytė Ražaitienė ir Rimas Gerulis, ku-
nigo sūnus. Nuotr. E. Gerulio*

NUOTRAUKA IŠ VIEŠNAGĖS LIETUVOJE

Sesutės Rita Neimanaitė, kairėje ir Ieva Neimanaitė-Pipynienė prie Papilio Ev. reformatų klebonijos 1996 m. liepos mėn.

*

“NESIŽEGNOJO VYTAUTAS?” *)

... Juozas Žygas, š. m. gegužės 10 d. “Drauge” aprašydamas Balze-ko muziejuje vykusį banketą, kurio metu amb. J. W. Swihart buvo apdo-
vanotas “Gintaro” žymeniu, vengdamas sukelti “vėjo” lietuvių tarpe
buvo labai santūrus. Jis to Lietuvos pareigūno, kuris “nemokėjo žegno-
tis” neišvardino. Paliko mums patiems spėlioti, kas jis toks. Tokia, be
pašaipos ir blogos valios padaryta, pastaba parodo žurnalisto akylumą,
vertą pagyrimo.

Lietuvos istorijoje garsios Radvilų, Roemerių, dr. Jono Šliūpo ir kitų
žymių asmenų pavardės. Nors jie nebuvo katalikai, bet už Lietuvą “gal-
vą guldė” ir Lietuvai daug nusipelnė. Tad labai teisingai Mėta Judickie-
nė ir Valteris Bendikas spėjo, kad tas Lietuvos pareigūnas, kuris minė-
tame pokylyje prie stalo nesišegnojo, gal nebuvo katalikas.

Kiek iš spaudos užtiktų aprašymų supratau, minėtame amb. Swi-
hart pagerbime, tarp nemažo skaičiaus įvairaus rango diplomatų ir

*) “DRAUGAS” 1996. 06. 18, Nr. 118

politikų ir Lietuvos pareigūnų, dalyvavo ir mūsų visų pagarbos užsitarnavęs, buvęs Lietuvos Respublikos Aukščiausios Tarybos pirmininkas, drąsiai vadovavęs Lietuvos nepriklausomybės atstatymo kovai ir ją laimėjęs prof. Vytautas Landsbergis. Aš spėju, kad Vytautas nesižegnojo.

Gal kas iš "Draugo" pasipiktinęs sakys, kad tai nesąmonė. Juk Landsbergis nuotraukose dažnai matomas tarp katalikų dvasininkų ir katalikų pamaldose. Aš taip pat labai nustebau, ir tiesiog tikėti nenorėjau, bet skaitydamas Lietuvos vyčių žurnalą ("Vytis", July/Aug. 19-94, p. 17-19), kur buvo diskutuojama, kuris iš Lietuvos pareigūnų būtų tinkamesnis kviesti į Lietuvos vyčių 81-ąją seimą, iš Vincent B. Boris atsiliepimo sužinojau, kad Vytautas Landsbergis – liuteronas (reformatas, "M. S."), Eidintas – katalikas. Perfrazuodamas Valterį Bendišką: Didelis skirtumas tarp avių, kad ir iš tos pačios avidės. Vytautas Landsbergis, jei ir ne katalikas, bet krikščioniškos moralės, tvirtų principų žmogus, Lietuvai ir jo paties gyvybei pavojingomis dienomis, nuvykęs Maskvon išdrįso priešintis Gorbačioviui, nepabūgo jo grasinimams, nepataikavo. Tuo tarpu LDDP Seimo nariai, šiandien nuskurdinę Lietuvą, bet patys pralobę, net žegnodamiesi neigia buvę komunistais ir visai meluoja Lietuvos gyventojams, kad tik per būsimuosius rinkimus ir vėl už juos balsuotų. Duok Dieve, kad taip neįvyktų.

Leonas Venskus, Fennville, MI

*

JULIUS JANONIS NETAPO REVOLIUCIJONIERIUMI *)

Biržiečiai balandžio 13 d. paminėjo poeto Juliaus Janonio 100-ąsias gimimo metines.

Iškilmės prasidėjo poeto gimtinėje Beržinių kaime, o iškilmingas minėjimas vyko Biržų kultūros rūmų salėje. Vakaro vedėjas Algimantas Zurba sakė, kad dabar diskutuoja visa Lietuva, kas buvo Julius Janonis, "ar tas stabas, kuriuo jis buvo padarytas kaip revoliucionierius, ar didelio talento anksti palūžęs poetas, įrašęs gražią mintį į mūsų kultūros aruodus". Vilniaus universiteto profesorė Viktorija Daujotytė savo pranešimą pavadino "Žodis jaunajam Janoniui, išgyvenusiam 21 metus ir palikusiam nedidelį kūrybos tomelį". Jam buvo artima grytelninko, skurdo vaiko dalia. Jau Biržų keturklasėje mokykloje Janonis buvo linkęs į džiova. Be galo turtinga dvasinė prigimtis suteikė galimybę jam pasakyti apie savo dalią poeto žodžiais. Jau 14 metų poetas imasi apmąstyti pasaulį, stoja į teisybės ieškotojo kelią, o jo poezija darosi

*) Pasinaudota LA straipniu tilpusiu "Darbininke" 1996.06. 14, Nr. 24

įtempta ir dramatiška. Jo pažiūros demokratiškos, kupinos socialinio jausmo. Jis mato pasaulį šviesų, bet kartu ir tamsų. Kuo daugiau skurdo, socialinės neteisybės, tuo stipriau smelkiasi į jo kūrybą gilus išgyvenimų motyvas.

Pasak profesorės, Janoniui tokia dvasios būseną nėra atsitiktinė. Socialinės lygybės tema buvo būdinga daugeliui to meto kūrėjų. Janonis tarsi sekė savo laiko poezijos broliu Zigmū Gėle – Gaidamavičiumi. Iš proto galių ir gyvenimiškos patirties formavosi karštas poeto troškimas keisti gyvenimą. Nuo to laiko, kai Janonis tapo karo pabėgėliu Rusijoje, atsiskleidė kaip tikras idealistas, kuris ėjo paskui savo idealą taip, kaip jį suprato, ir pateko į bolševikinės partinės ideologijos tinklą. Jis veikė kaip įsitikinęs tos pasaulėžiūros žmogus, parašė itin stiprių eilėraščių, kurie negalėjo būti numesti į užmarštį – tai jo pasaulėžiūros raiška. Kartu vyko ir suvisuomeninto žmogaus drama, pasiryžusio numarinti savąjį aš. Dar vėlesnėje poeto kūryboje aiškiai pasijunta, kaip kažkas lūžta jo dvasioje, jį užvaldo dvasios krizė. Paskutiniai kūriniai neišbaigti – tik fragmentiškai trūkčiojantis gyvenimas. Janonis jau ne tas pilnas abejonių savimi, savo gyvenimu. Jis pasako draugams: “Esu įsitikinęs, kad žmogus yra savo gyvenimo ir mirties šeimininkas”. Tuo pasakymu poetas tarsi išsilaisvino iš suvisuomeninto žmogaus varžtų.

*

ŠIA SEKUNDE

Šią sekundę šypsosi jauna moteris ir jos šypsnyš yra įvadu į didžiąją meilę. – Kur tai prieš veidrodį stovi sena, vieniša moteris stebisi savo pasikeitimu ir pasenėjimu. Viskas vyksta šią sekundę.

Šią sekundę prieš altorių jaunoji jaunajam pažada amžiną meilę ir ištikimybę. – Kažkur, tamsioje teismo salėje, teisėjas paskelbia skyrybų sprendimą. Viskas įvyksta tą pačią sekundę.

Šią sekundę gimsta kur tai mažas nekaltas vaikutis ir jo akyse pradeda šviesti: gyvenimo misterija pasidaro regima. – Tą pačią sekundę žmogus pasmerkiamas mirti: prie kartuvių stovi budelis, o prie atdaro karsto žmonių minia ir visi baimingai klausia: kodėl?

Šią sekundę tamsioje bažnytėlėje klūpo ir meldžiasi į Amžinąją Šviesą žmonių būrys, kartodami savo lūpomis maldos žodžius “Tėve mūsų...”, kai tuo pačiu momentu kur tai vyksta vagystė, plėšimas, žmogžudystė ir iš žmogaus lūpų girdisi melas ir neteisinga priesaika.

Šią sekundę miršta meilė, kuri taip pat šią sekundę gimė, amžinai nemirti pasiryžusi.

Ir taip ši viena sekundė pasidaro viso mūsų gyvenimo veidrodžiu.

* * *

LAIŠKAI REDAKCIJAI

ATSIPRAŠYMAS

MUSŲ SPARNŲ redaktorius prašoma, rašau pasiaiškinimą dėl per-
eito M. S. Nr. 75 psl. 75 tilpusios nemalonus klaidos. Aš prisiunčiau ten
atspausdinto eilėraščio "Nemunas Atves" tekstą priskirdama autorystę
Onai N. Yčienei. Mat radau tas eiles tarp mano seniai mirusios (Toronte,
1984) giminaitės popierių, rašytų jos ranka, bet be jokio parašo. Pama-
niau, kad tos eilės, kaip kiti ten buvę jos rašiniai, yra iš jos plunksnos.
Net keli M. S. skaitytojai (iš Floridos) atsiliepė nurodydami, kad tikroji
autorė esanti DALIA URNEVIČIŪTĖ. Nei apie ją nei apie jos kūrybą nebu-
vau girdėjusi taigi dėkoju už informaciją. Tikiuosi, autorė supras, kad
klaida buvo padaryta be jokių blogų intencijų ar noro ką nors užgauti.

Su pagarba
Hypatia Yčaitė Petkus

* * *

Su šiuo pasiunčiam čekį prenumeratai ir kartu aukai 100 dol. ka-
nadiškų.

Pranešam, kad gegužės pradžioje mes išvykstam į Lietuvą, todėl
mūsų vardu čia žurnalo nebesiūskit. Jei Jūs turit ryšį su Lietuva, pra-
šom siųsti mūsų sūnaus adresu:

R. Jankūnas, Baranausko 13-38, 3028 Kaunas, LIETUVA.

Geriausios sėkmės darbe ir asmeniškai.

1996. 03. 01

Su pagarba
D. Jankūnienė

Ačiū už auką. Linkime sėkmės ir viso geriausio grįžus į gimtąją Tėvynę!
Redakcija

* * *

Su dideliu susidomėjimu, pasiskolinę iš pažįstamų, perskaitėme Jū-
sų redaguojamo leidinio "Mūsų sparnai" daug numerių. Ir štai 1995 m.
gruodžio mėn. Nr. 75 leidinyje 30 psl. radome J. Balčiūno nuotrauką fo-
tografuotą Biržų raj. Kilučių kapinėse. Dešinėje nuotraukos pusėje šalia
Zitos Yčienės (neatpažintas vyras). Tai Burbulys Jonas, Martyno, gyve-
nantis Šimpeliškių km. (gimęs 1928 m.). Prie jo dar du neatpažinti žmo-
nės. Tai Burbulys Vilius, Martyno, gyvenantis Dirvonakių km. (gimęs
1921 m., vaikystėje žaidęs kartu su ponais Yčais). Už jo Elena Yčaitė -
Burbulienė, duktė Jokūbo, Jono Burbulio žmona (gimusi 1928 m.).

Labai norėčiau sužinoti, kaip galima užsisakyti Jūsų leidinį arba nors gauti prisiminimui nuotrauką mano brangiems žmonėms.

1996. 04. 24

Su pagarba

Laimutė Šimukėnienė (Jono Burbulio duktė)

P. S. Ačiū už dėmesį MS. Nr. 75 pakeliui į Vilnių!

* * *

Dėkojame už "MŪSŲ SPARNŲ" 75 Nr. Pridedame auką \$ 20.00 kad "SPARNAI" ir toliau galėtų plasnoti.

Kovo 20., 1996

Su pagarba

Priedas čekis #2322.

Jonas ir Arianė Bortkevičiai

* * *

KA KITI RAŠO APIE MUS?

"Mūsų Sparnų" 75-tasis

Jis išleistas 1995-ųjų gruodžio mėnesį, bet skaitytoją pasiekė smarkiai pavėlavęs. Šį kartą redakcija įdėtu lapeliu paaiškino vėlavimo priežastį (užlaikė spaustuvė). Knygos formato, beveik 100 puslapių žurnalo eilės numeris 75 imponuoja! Tai po vieną, tai po du per metus jis tebeina nuo 1951 m. Dabartinis red. Mykolas Zablockas rašinyje "Deimantinio jubiliejaus sulaukus" apžvelgia sunkų, bet garbingą "MS" kelią. Skaitome, kad MS steigėjas ir pirmasis redaktorius buvo kun. dr. Eugenijus Gerulis. Spausdinamas Chicagoje, žurnalas daugiausia skaitytojų turi JAV bei Kanadoje, o Lietuvai laisvę atgavus platinamas ir tenai, ypač ev. refomatų telkiniuose Biržų krašte. Red. M. Zablockas įvardina visus "MS" buvusius redaktorius ir kitus talkininkus, mirusius ir gyvus.

Spausdinamo pamokslo "Kalėdinės mintys" dėl didelio vėlavimo nebeprisiminčiau, bet jis nesenstantis daugeliui "MS" skaitytojų todėl, kad pasakytas prieš daugelį metų (1963 m. Kalėdoms) kun. Povilo Dilio, kuris mirė 1995 m. liepos 24 d. Pamokslas pakartotas iš "MS" 15 nr. Žurnalo skyriuje "Iškeliavę amžinybėn" kun. Povilas Dilys prisimenamas plačiu nekrologu, jo laidotuvių aprašymu, nuotraukomis.

Paminėsiu, mano nuomone, vertingiausius ir įdomiausius šio sukaktuvinio "MS" numerio straipsnius. Chorvedės Irenos Skomskienės rašinys "Kalėdų giesmės" parašytas žinoviškai, sakytum akademiškai. Po trumpos to žanro giesmių istorijos pateiktas ilgas sąrašas giesmių, giedotų Lietuvoje nuo XVI š., skelbtų M. Mažvydo giesmyne, ir net iš pir-

mųjų krikščionybės šimtmečių (šv. Ambraziejaus himnas, iš IV š.). Giesmės "Bernelis gimė Bethleme" autorė pateikia tekstą ir gaidas.

Broliai Yčai, prof. Jonas (1880–1931) ir dr. Martynas (1885–1941) jų amžiaus apvalių sukakčių proga pagerbiami dukterų prisiminimais, iškilmėmis prie jų kapų, jų tėviškėje, minėjimais Vilniuje ir Kaune. Spausdinamas sutrumpintas prof. dr. Jono Aničo rašinys apie abu Yčus ir kai kurias jų pagerbimo iškilmes...

Trumpu rašiniu prisimenami evagelikai rašytojai – Stanislovas Rapolionis ir Abraomas Kulvietis 450 metų nuo jų mirties proga. Spausdinamas išsamus, įdomus dr. Ingės Lukšaitės referatas apie Salamiesčio mokyklą, įsteigtą prieš 450 metų.

Didelio dėmesio vertas Mato Naktinio straipsnis apie 1941 m. Lietuvos repatriantus į Vokietiją (čia tęsinys iš praėjusio "MS" nr. ir pabaiga). Rašoma su kartėliu, prieštaraujant mūsų "patriotams", kurie tuos repatrijantus, gelbėjusius gyvybes nuo raudonojo maro, smerkė, jiems kenkė. Rašoma logiškai ir įtikinančiai.

Tęsiama ir užbaigiama Vytauto Trečioko jautriai, su meile parašyta Klaros ir kun. J. Šepečio biografinė apybraiža. Spausdinama kun. dr. E. Gerulio paskaita, skaityta dviejuose Floridos lietuvių telkiniuose: "Lietuva – Stalino, Hitlerio auka". Mums, vyresniajai kartai, visus žiaurumus išgyvenusiems ar stebėjusiems, skaitant kelia kraujospūdį. Kitas kun. dr. E. Gerulio rašinys "Kas yra laisvė", jau akademinio-filosofinio turinio, ir, manding, kontroversinis.

Klaipėdos krašto amerikietis Hansas Janužys objektyviai, su meile aprašinėja praėjusios vasaros viešnagę Lietuvoje. Pateikia nemažai pozityvios kritikos. Nepaprastai įdomus Jackaus Sondos – Sondeckio atsiminimų skirnis. Aprašomi Šiaulių miesto įvykiai prieš 55–60 metų, kai jis buvo to miesto meras. Įvykiai aprašomi vaizdžiai, kartais su lengva ironija, humoru. Žadamas tęsinys sekančiame "MS" nr. Yra keletas eilėraščių, įdomių ir vertingų nuotraukų. Žurnalo gale nekrologai ir keli kronikos puslapiai.

"Tėviškės Žiburiai" 1996. 04. 23 Nr. 17

Alfonsas Nakas

NUO 1995 M. GRUODŽIO MĖN. IKI 1996 M. RUGJŪČIO MĖN.

GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

\$ 100.- D. Jankūnienė, Kanada

75. - M. Kregždė. CA

- 50.- L. Dagys, Kanada, V. P. Ramonis, IL, W. J. Beržinskas, FL
 30.- N. Karaša, FL
 25.- A. Plepys FL, E. Veston, NJ, I. Šernienė, IL
 20.- Dr. J. Yčas, Kanada, Dr. A. Devenis, NC, M. Iškelėnas, NJ, V. Kregždė, NJ, A. Bortkevičius, NJ, I. S. Pupininkas, FL, Dr. A. Kelertas, IL, V. Bendikas, IL, I. Manomaitis, MA
 15.- A. Svalbonas, NY
 10.- P. Jaunius, Kanada, E. Varanka, IL, D. P. Vaitaitis, IL, H. & M. Janužys, CA, J. Lampsatis, IL, A. Kaminskas, IL, M. Plačienė, IL, L. Lindžius, IL, I. Manomaitis, MA
 5.- M. R. Brakas, NY, R. Buntinas, IL, V. Trumpjonas, IL, M. Nauburienė, IL, A. Pauperas, IL, K. Vaišvila, IL, A. Jonušaitis, IL, O. Schroeder, IL, J. Padagas, IL, M. Naujokas, IL, S. Jablonskis, IL, L. Liubertienė, IL, Z. Noreika, IL
 4.- M. Burokienė, IL
 3.- Ė. Umbrasienė, IL
 2.- E. Panavienė, IL

**GAUTA "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS IŠ KANADOS PER PLATINTOJĄ
 VANDĄ NORVAISIENĘ**

- CA\$ 75.- Toronto Išganytojo liet. liuteronų par. Moterų Draugijos
 " 50.- P. Šturmas
 " 20.- E. Bartminas, I. Trečiokienė
 " 15.- R. Hiršas
 " 10.- H. Lasienė, A. Monstvilienė, V. Norvaišienė
 " 5.- A. Mikšienė, J. Preikšaitis, A. Sukauskienė

Visiems aukotojams nuoširdus AČIŪ!

Aukotojas neradęs savo pavardės aukų sąrašė prašomas kreiptis šiuo adresu: MŪSŲ SPARNAI, 6118 N. Sheridan Rd. #502, Chicago, IL 60660

Svarbesnių klaidų atitaisymas

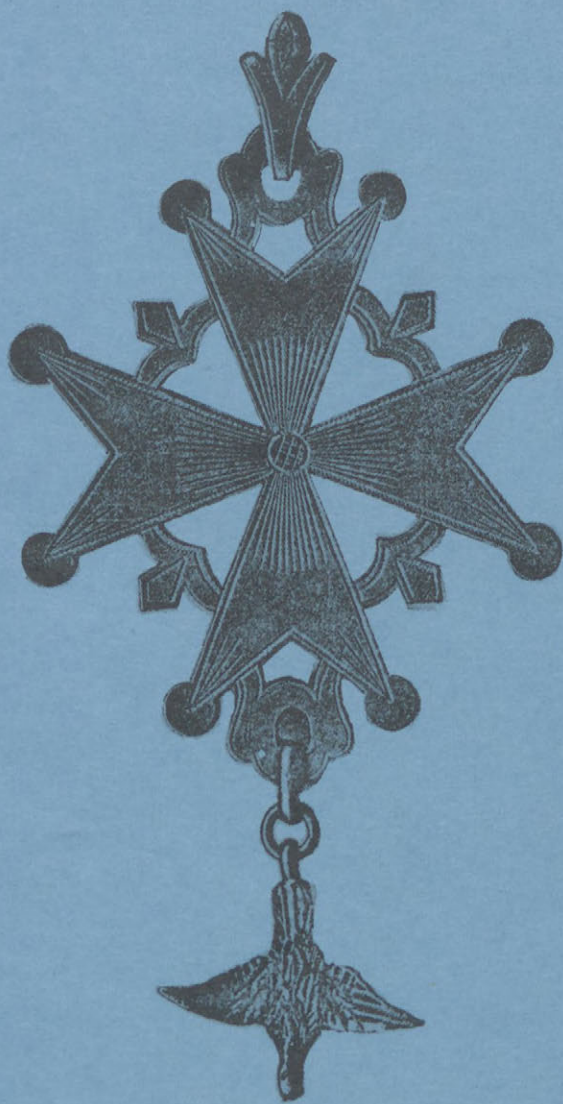
MS Nr. 75 75 psl. eilėr. NEMUNAS ATVES autorė Ona Neimanaitė Yčienė - turi būti Dalia Urnevičiūtė (žiūr. 94 psl. *ATSIPRAŠYMAS*)

76 psl. 2-ra eil. iš viršaus Nr. 71 - turi būti Nr. 73

Už klaidas atsiprašome!

Redakcija

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.